МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТР
РАЗВИТИЯ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИЙ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»

Сборник тезисов научных трудов

XXXVIII МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ:

«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ»

«30» января 2019

Харьков–Вена–Берлин–Астана
2019

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТР РАЗВИТИЯ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИЙ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА»

Сборник тезисов научных трудов

XXXVIII МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ:

«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ»

«30» января 2019

Збірник тез наукових праць

XXXVIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ:

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ»

«30» січня 2019

Abstracts of scientific papers

XXXVIII INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE:

«ACTUAL PROBLEMS OF MODERN SCIENCE»

January 30, 2019

Харьков–Вена–Берлин–Астана
2019

ББК 20
УДК 001
А-43

Актуальные проблемы современной науки: сборник тезисов научных трудов XXXVIII Международной научно-практической конференции
А-43 (Харьков–Вена–Берлин–Астана, «30» января 2019 года) / Международный научный центр развития науки и технологий, 2019. — 138 с.

В сборнике представлены материалы XXXVIII Международной научно-практической конференции: «Актуальные проблемы современной науки».

Материалы публикуются на языке оригинала в авторской редакции.

Редакция не всегда разделяет мнения и взгляды автора. Ответственность за достоверность фактов, имен, географических названий, цитат, цифр и других сведений несут авторы публикаций.

При использовании научных идей и материалов этого сборника, ссылки на авторов и издания являются обязательными.

© Авторы статей, 2019
© Международный научный центр развития науки и технологий, 2019
© Международный научный журнал «Интернаука», 2019

Редакционная коллегия

Глава редакционной коллегии: **Тарасенко Ирина Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Заместитель главы редакционной коллегии: **Коваленко Дмитрий Иванович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Заместитель главы редакционной коллегии: **Золковер Андрей Александрович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Румянцев Анатолий Александрович** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Сергейчук Олег Васильевич** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Беликов Анатолий Серафимович** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Мельник Виктория Николаевна** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Наумов Владимир Аркадьевич** — доктор технических наук, профессор (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Луценко Игорь Анатольевич** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Пахрутдинов Шукриддин Илесович** — доктор политических наук, профессор (Республика Узбекистан)

Член редакционной коллегии: **Степанов Виктор Юрьевич** — доктор наук по государственному управлению, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Дегтярь Андрей Олегович** — доктор наук по государственному управлению, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Дегтярь Олег Андреевич** — доктор наук по государственному управлению, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Колтун Виктория Семеновна** — доктор наук по государственному управлению, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Щербан Татьяна Дмитриевна** — доктор психологических наук, профессор, Заслуженный работник образования Украины, ректор Мукачевского государственного университета (Украина)

Член редакционной коллегии: **Цахаева Анжелика Амировна** — доктор психологических наук, профессор (Российская Федерация, Республика Дагестан)

Член редакционной коллегии: **Сунцова Алеся Александровна** — доктор экономических наук, профессор, академик Академии экономических наук Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Денисенко Николай Павлович** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Международной академии инвестиций и экономики строительства, академик Академии строительства Украины и Украинской технологической академии (Украина)

Член редакционной коллегии: **Кухленко Олег Васильевич** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Чубукова Ольга Юрьевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Драган Елена Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Захарин Сергей Владимирович** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Скрипник Маргарита Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Ефименко Надежда Анатольевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Мигус Ирина Петровна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Смолин Игорь Валентинович** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Шинкарук Лидия Васильевна** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Национальной академии наук Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Гоблик Владимир Васильевич** — доктор экономических наук, кандидат философских наук, доцент, Заслуженный экономист Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Заруцкая Елена Павловна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Вдовенко Наталия Михайловна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Копилюк Оксана Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Ниценко Виталий Сергеевич** — доктор экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Шевчук Ярослав Васильевич** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Рамский Андрей Юрьевич** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Мухсинова Лейла Хасановна** — доктор экономических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Задерей Петр Васильевич** — доктор физико-математических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Байчоров Александр Мухтарович** — доктор философских наук, профессор (Республика Беларусь)

Член редакционной коллегии: **Ильина Антонина Анатольевна** — доктор философских наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Сутужко Валерий Валериевич** — доктор философских наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Стеблюк Всеволод Владимирович** — доктор медицинских наук, профессор криминалистики и судебной медицины, Народный Герой Украины, Заслуженный врач Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Щуров Владимир Алексеевич** — доктор медицинских наук, профессор, главный научный сотрудник лаборатории коррекции деформаций и удлинения конечностей (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Свиридов Николай Васильевич** — доктор медицинских наук, главный научный сотрудник отдела эндокринологичной хирургии, руководитель Центра диабетической стопы (Украина)

Член редакционной коллегии: **Иоелович Михаил Яковлевич** — доктор химических наук, профессор (Израиль)

Член редакционной коллегии: **Сопов Александр Валентинович** — доктор исторических наук, профессор (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Свинухов Владимир Геннадьевич** — доктор географических наук, профессор (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Сенотрусова Светлана Валентиновна** — доктор биологических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Кузава Ирина Борисовна** — доктор педагогических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Бабина Юлианна Ивановна** — докторантка (Республика Молдова)

Член редакционной коллегии: **Коньков Георгий Игоревич** — кандидат технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Русина Юлия Александровна** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Белялов Талят Энверович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Сибирянская Юлия Владимировна** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Щепанский Эдуард Валерьевич** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Криволапов Василий Сергеевич** — кандидат экономических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Саньков Петр Николаевич** — кандидат технических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Артюхов Артем Евгеньевич** — кандидат технических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Филева-Русева Красимира Георгиева** — кандидат психологических наук, доцент (Республика Болгария)

Член редакционной коллегии: **Баула Ольга Петровна** — кандидат химических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Вавилова Елена Васильевна** — кандидат сельскохозяйственных наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Вицентий Александр Владимирович** — кандидат математических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Мулик Екатерина Витальевна** — кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Олейник Анатолий Ефимович** — кандидат юридических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Химич Ольга Николаевна** — кандидат юридических наук (Украина)

Член редакционной коллегии: **Фархитдинова Ольга Михайловна** — кандидат философских наук (Украина)

СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ 1. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ 10

Ільїна Анастасія Олександрівна
Інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура як основа формування інноваційної системи країни 10

СЕКЦИЯ 2. ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ 15

Ісмайлова Марія Сергіївна
Шрифт у друкованих виданнях школи Баухауз 15

Лачко Ольга Юріївна
Культуроморфний вимір театрального постмодернізму 20

СЕКЦИЯ 3. ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ 23

Гуменюк Оксана Володимирівна
Українська радянська повсякденність: історіографія питання.....23

Дутканич Віра Сергіївна
Настрої американського суспільства у 1945–1960-х роках: соціальна напруга як передумова феміністичного руху.....28

Кошелєв Артем Олександрович
Соціально-політичні умови формування біографічного жанру в елліністичний період 35

СЕКЦИЯ 4. МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ.....39

Дмітрієва Ніколь Субханівна
Методика кінезотерапії у процесі фізичної терапії при дефектах постави 39

СЕКЦИЯ 5. НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ 43

Шаршаткін Данило Юрійович
Теоретичні основи дослідження інформаційних війн та інформаційної безпеки держави 43

СЕКЦИЯ 6. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ.....47

Будник Олена Валеріївна
PR-технології в професійній освіті 47

Діхнич Катерина Віталіївна
Методологічні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у процесі педагогічної практики 51

Павенко Наталя Вікторівна
Використання електронних освітніх ресурсів як засіб забезпечення ефективності сучасного уроку **55**

Попович Тетяна Анатоліївна
Особливості формування міжкультурної компетентності учнів з професії «кравець» на основі міжпредметної інтеграції **59**

СЕКЦИЯ 7. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ **62**

Okhmak Valeriia, Mykolaichuk Petro
Highlights of efficiency improvements in DC/DC converters **62**

Василенко Сергій Сергійович
Огляд основних проблем та методів кластеризації текстової інформації з метою виявлення ключових слів екстремістського напряму в мережі Інтернет **65**

Дубук Василь Іванович, Коцун Володимир Іванович, Чорний Максим Вячеславович
Аспекти розробки засобів управління графічного людино-машинного інтерфейсу інформаційної системи **71**

Калинин Юрий Анатольевич, Ефременко Василий Георгиевич, Брыков Михаил Николаевич, Андрущенко Михаил Иванович, Осипов Михаил Юрьевич, Коротич Юлия Станиславовна
Структура зон сплавления и термического влияния высокоуглеродистой низколегированной стали при ручной дуговой сварке с ускоренным теплоотводом **77**

Карпюк Ирина Анатольевна, Карпюк Василий Михайлович
Устройство свайных фундаментов в стесненных условиях города Одессы **82**

Ніколаєнко Богдан Анатолійович, Василенко Сергій Вікторович
Фільтрації початкових фаз складових OFDM-сигналу при обробці «в цілому» **86**

Сорокін Євгеній Леонідович, Кушнарьова Тетяна Олександрівна
Визначення складу вугільної шихти, що містить слабкоспікливе вугілля **90**

Чумак Ксенія Олександрівна
Типові порушення у сфері захисту персональних даних **94**

СЕКЦИЯ 8. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ **97**

Oliinychenko Olena, Krasnikova Tatiana
Making decision about choosing a database management system for a small recruitment agency **97**

Беспалый Сергей Владимирович, Капцов Андрей Андреевич
Проблемы технологического предпринимательства на развивающихся рынках 101

Герасименко Юлія Володимирівна
Механізм налагодження партнерських відносин зі стейкхолдерами — невід'ємний управлінський складник підприємств 105

Кармыс Газиза Сагындыккызы
Основные направления модернизации рынка труда 109

Ковальчук Володимир Володимирович
Система об'єктів бухгалтерського обліку операцій за договорами концесії 113

Кочин Тетяна Михайлівна
Аналітичний огляд розкритих корпоративних скандалів, пов'язаних з фальсифікацією звітності 117

Пушкин Артем Александрович
Применение графика трёхлинейного прорыва для прогнозирования разворота тренда на ценовых графиках украинской гривны, российского рубля, евро, биткойна, фунта стерлингов и других валют 122

Саблук Ольга Олександрівна
Сутність підприємницької діяльності 132

Чайка Тетяна Юріївна, Александрова Вікторія Олександрівна
Логістичне управління сервісними потоками готельно-ресторанного бізнесу 135

Секция 1.
ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

Ільїна Анастасія Олександрівна
кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ

Поступовий перехід від постіндустріального суспільства до інформаційного, який просунув світовий шлях до побудови електронного уряду, став основою формування інноваційної системи, оскільки основну роль у інноваційному розвитку як країни в цілому, так і окремої місцевості (регіону, міста, району) зокрема відіграє ефективність процесу розвитку інформаційних відносин між елементами системи електронного уряду, а саме: державою, бізнесом та населенням, що дістав назву «електронне урядування». Підтримку відповідних відносин забезпечує автоматизація інформаційних процесів в управлінні, виробництві та інших сферах життєдіяльності суспільства за рахунок технічних та організаційних засобів зв'язку, сукупність яких об'єднує інформаційну систему.

Так, інформаційна система являє собою організаційно-технічну автоматизовану систему реалізації технології обробки інформації за допомогою засобів обчислювальної техніки та програмного забезпечення, а саме: комп'ютерного обладнання, програм для налаштування на цьому обладнанні, а також обладнання для підключення до мереж [1, с. 82].

У будь-якій інформаційній системі при управлінні об'єктами та процесами вирішують завдання щодо оцінки та перетворення опису ситуації, прийняття й оптимізації рішень. Все це врешті-решт реалізує технологію інформаційного обміну за допомогою технічних

і програмних засобів шляхом передавання й приймання інформації у вигляді сигналів, знаків, звуків, зображень тощо та утворює телекомунікаційну систему (наприклад, Національна система конфіденційного зв'язку) [2; 3].

Система залежності функціонування інформаційної системи від результатів функціонування телекомунікаційної системи дістала назву «інтегрована система» або «інформаційно-телекомунікаційна система» [2]. Дана залежність відбувається під час інформаційних відносин між елементами системи електронного уряду, тобто суб'єктами електронного урядування на певній території. Ці відносини встановлюються й регулюються інститутами, організаціями та ринками. До них належать: дослідження, проектування, виробництво, збут та експлуатація засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), розробка проектів інформатизації та їх застосування у різних сферах діяльності [4, с. 33; 5, с. 87]. Все це утворює комплексний взаємозв'язок технічних і організаційних елементів — інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру (рис. 1).

Так, інститути — сукупність регулюючих правил соціально-економічних відносин, не підвладних індивідам (групі індивідів). Вони реагують на структурні зміни у певній соціально-економічній системі, породжуючи нові обмеження, є об'єктом виборів і переговорів та від-

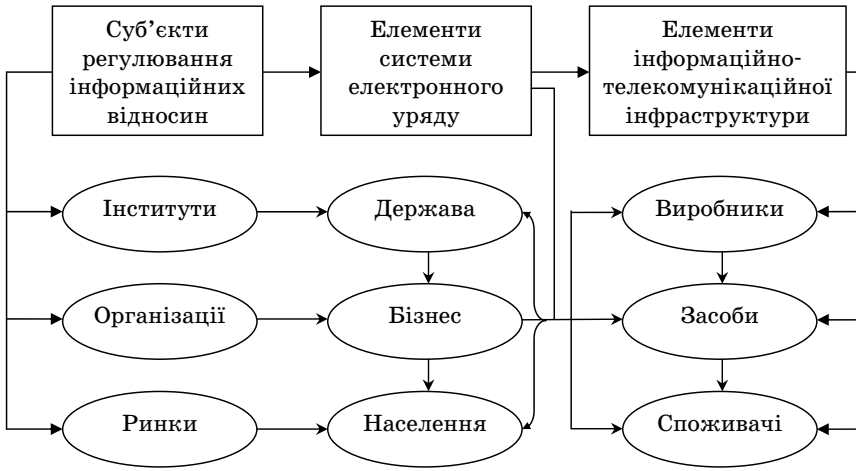

Рис. 1. Макроекономічний взаємозв'язок елементів інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури

Джерело: побудовано автором за інформацією [4, с. 7–11; 5, с. 86–89]

носяться до основних елементів системи електронного уряду — органів державної влади та місцевого самоврядування (публічної влади).

Організації, порівняно з інститутами, ґрунтуються на правилах, забезпечуючи кооперативні дії індивідів з виробництва ІКТ. Ці суб'єкти регулювання інформаційних відносин перебувають між інститутами та ринками, знаходячись під їх впливом. Вони реалізують інституціональні обмеження та ринкові вимоги, здійснюючи обробку та виробництво ІКТ, а також координують дії членів співтовариства. Організації не лише виробляють та споживають ІКТ, але й збільшують здатність до сприйняття індивідами інформації, підвищуючи раціональність їх роботи, що значною мірою впливає на якість виготовлення технологічної продукції. До таких елементів системи електронного уряду відносяться різні бізнес-структури як резиденти, так і нерезиденти, а саме: підприємства, установи та організації, в тому числі й міжнародні (транснаціональні корпорації).

Ринки мають право на вибір здійснювати купівлю-продаж ІКТ з урахуванням обмежувальних правил, забезпечуючи процес передачі прав власності. Це значним чином відрізняє їх від інститутів, утворюючих систему державного управління, та організацій як посередників між державою і приватним сектором. Даний тип суб'єктів регулювання інформаційних відносин суттєво пов'язаний з таким елементом системи електронного уряду, як населення. До нього входять: громадяни, що проживають в країні або поза країною та займаються або мають право займатися підприємницькою діяльністю, особи без громадянства, а також об'єднана група індивідів у певні громадські організації. Представники відповідних організацій мають право брати участь у громадських обговореннях на сайтах урядових установ стосовно введення в дію урядом ряду нових положень (законодавчих актів, наказів, розпоряджень тощо) та/або внесення змін у діючі, опираючись на які держава встановлює контроль над ситуацією на ринку, де відбувається взаємодія усіх елементів інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, а саме: виробників засобів ІКТ, споживачів засобів ІКТ та самих засобів ІКТ.

Так, до виробників засобів ІКТ відносяться елементи внутрішньої інфраструктури, які виробляють відповідні засоби усередині як урядової (наприклад, Департамент ІКТ), так і неурядової (наприклад, промислове підприємство) установи з метою їх продажу. Це: виробники комп'ютерів і периферійного обладнання; розробники засобів мобільного зв'язку, телекомунікаційного обладнання, системного та прикладного програмного забезпечення; системні інтегратори; дослідники функціонування ІКТ та ін.

Споживачами засобів ІКТ є елементи зовнішньої інфраструктури, які закупляють відповідні засоби в урядової та/або неурядової установи з метою їх використання на власні потреби виробництва та/або споживання. Це можуть бути: органи публічної влади (публічні закупівлі через систему Prozorro); населення; промислові, торговельні, інфраструктурні підприємства та організації, підприємства та організації сфери послуг; фінансові й медичні установи, громадські й наукові організації, бібліотеки (закупівлі через сайти урядових та/або неурядових установ) тощо.

Засобами ІКТ є власне товари (послуги) — винайдені інформаційні технології, проекти інформатизації та їх окремі компоненти, які можуть бути елементами як внутрішньої (за власні кошти), так і зовнішньої (за рахунок залучених коштів) інфраструктури. Сюди входять: комп'ютери, периферійне обладнання, комплектуючі, системне та прикладне програмне забезпечення, засоби зв'язку, в тому числі й Інтернет; телекомунікаційне обладнання; інформаційно-технологічна, наукова, проектна, організаційна підтримки автоматизації інформаційних процесів тощо.

Отже, розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури значним чином підвищує ефективність діяльності усіх елементів системи електронного уряду, яка регулюється на ринках державними інститутами, де посередниками виступають організації, які виготовляють технологічні товари та продають їх як безпосередньо споживачу, так і через організацію-посередника. Як наслідок, інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура розширює інформаційний простір, у якому елементи системи електронного уряду, використовуючи засоби інформаційної взаємодії (ІКТ), мають можливість обмінюватися систематизованими даними (інформаційними ресурсами), що мають цінність в окремій галузі діяльності та можуть використовуватися для досягнення певної мети.

Література

1. Лазор Я. О. Поняття та види інформаційних систем / Я. О. Лазор // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». — Юридичні науки. — 2016. — № 837. — С. 80–86.

2. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР (із змінами від 27.03.2014 № 1170-VII) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80

3. Про Національну систему конфіденційного зв'язку: Закон України від 10.01.2002 № 2919-III (із змінами від 27.03.2014 № 1170-VII) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2919-14

4. Електронний уряд: науково-практичний довідник / Уклад.: С. А. Чукут, І. В. Клименко, К. О. Линьов; за заг. ред. С. А. Чукут. — К.: НАДУ, Ін-т підвищ. кваліфікації керів. кадрів, 2007. — 85 с.

5. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С. В., Жиляєв І. Б., Полумієнко С. К, Рубан І. А., Семенченко А. І. За ред. А. І. Семенченка. — Київ, 2012. — 264 с.

Секция 2.
ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

Ісмайлова Марія Сергіївна
викладач кафедри графічного дизайну
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
м. Харків, Україна

ШРИФТ У ДРУКОВАНИХ ВИДАННЯХ ШКОЛИ БАУХАУЗ

Представники школи Баухауз ставили за мету створити універсальні принципи сучасного формоутворення у пластичних мистецтвах, прагнули до комплексного художнього вирішення сучасного матеріально-побутового середовища. Головним завданням дизайнерської діяльності Баухаузу вважалося перетворення форм реального світу, проектування промислових виробів і їх систем з позицій високої відповідальності перед людиною і суспільством.

О. Бойчук [1], Ф. Меггс [5], О. Лаврентьєв [3–4] та інші науковці у своїх працях характеризують дизайнерські засади та новаторські принципи проектування школи Баухауз. Зокрема, О. Лаврентьєв зазначає: «Відхід від стилізації і декорування сприяв тому, що виразність речи почала будуватися на основі виразності сполучень її головних елементів. Елементарні форми мистецтва виявилися співзвучними, відповідними деталям і формам речей, із яких художники планували будувати все предметне середовище» [3, с. 145]. Ці ж принципи розповсюджувались і на типографіку школи Баухауз. За ствердженням Ф. Меггса [5], типографіка Баухаузу проста за формою, лаконічна та виразна. Повідомлення збалансовані геометричною схемою, типографічні композиції гармонійно вписані у чітку структуру, що доповнюють візуальні та функціональні аспекти рекламного плакату. Яскравим прикладом такого підходу в типографіці був шрифт, розроблений у 1925 р. Г. Байєром, ознакою якого є «вишукана простота ліній і форм» [2, с. 133], а також проект печатки Баухаузу, виконаний у 1922 р. О. Шлеммером [3, с. 145].

Відповідно до естетичних принципів Баухаузу, дизайн мав бути простим, зухвало сміливим і не обтяженим зайвими деталями. Такий дизайн є завжди зрозумілим завдяки відсутності орнаментів чи будь-яких інших прикрас і простоті форми. Важливо, що подібні ідеї були також близькі представникам концепції неопластицизму. Як вказує О. Лаврентьєв, «принципи неопластицизму, геометричної абстракції у дусі Мондріана, обмежений набір кольорів — все це стало домінувати в формальних композиціях студентів Баухаузу як на площині, так і у просторі. Ті ж прямокутні бруски, рівні поверхні, локальний колір...» [4, с. 146]. На думку О. Лаврентьєва, «відхід від стилізації і декору призвів до того, що виразність речі стала будуватися на основі виразності сполучень її головних елементів. Елементарні форми мистецтва виявилися співзвучними, відповідними тим деталям і формам речей, з яких художники планували будувати весь предметний світ [4, с. 145]. Основна ідея представників Баухаузу — принцип функціоналізму, що проявився як у промисловому дизайні, рекламних плакатах, так і в типографічному оформленні друкованих видань і проектуванні шрифтів.

Студентам школи Баухауз дисципліну «Шрифт» викладали австрієць за походженням Г. Байєр і німець Й. Шмідт. На заняттях зі шрифту студенти вивчали закономірності побудови шрифтових форм і намагалися створювати оригінальні розробки у цій галузі, які б відповідали принципам простоти, універсальності й комбінаторності. Зокрема, під керівництвом Й. Шмідта студентами Баухаузу був розроблений трафаретний шрифт, що будувався на основі обмеженої кількості уніфікованих елементів (рис. 1). Під час занять з дисципліни «Шрифт» у Баухаузі був розроблений і модульний геометричний гротеск (рис. 2), в якому студенти експериментували з образними якостями літери, намагаючись побудувати її на сполученні округлених та прямолінійних елементів. Оригінальний підхід проявився й у незвичному характері графеми, яка також відрізняється сполученням округлених й прямих елементів. Прагнучи чистоти форми й уніфікації товщини основного та сполучного штрихів, автори розробки відмовилися від використання оптичних компенсаторів, через що літери виглядають дещо грубуватими та незграбними. Зі зменшенням розміру літери цей недолік, як правило, лише загострюється, тому цей шрифт виявився непридатним для використання у наборі, навіть в якості акцидентного, і сприймається лише як концепція, незважаючи на те, що автором запропоновані як прописні, так і рядкові літери.

Г. Байєр послідовно дотримувався принципів функціональності, простоти й універсальності. Ще під час навчання у Баухаузі він

розробив універсальний гротесковий шрифт, що складався лише з рядкових літер та цифр (рис. 3). Відсутність заголовних літер пояснювалася принциповою позицією дизайнера, який вважав, що варто взагалі відмовитися від них у цілях економії, практичності й швидкості набору. Ідею використання лише рядкових літер Г. Байєр намагався просувати як у поліграфічних виданнях для школи Баухауз, так і у розробках, виконаних для інших замовників. Дизайнер показував, як вдало може працювати рядковий шрифт у вигляді заголовних комплексів, додаткових написів та дрібнокегельних набірних текстів, збагачував образ за допомогою пластичної трансформації літер (рис. 4) та з класичним поєднанням рядкових та заголовних літер (рис. 5).

Отже, шрифтові засоби типографіки Баухаузу були віддзеркаленням прагнення функціональності в дизайні. Ці принципи реалізувалися у шрифтових розробках, побудованих на обмеженій кількості простих геометричних уніфікованих елементів. На основі такого підходу було створено кілька оригінальних акцидентних шрифтів, що інтерпретували принцип трафарету. Цілком новаторською ідеєю дизайнерів Баухаузу була відмова від використання заголовних літер з метою економії, практичності й швидкості набору. Незважаючи на те, що цей принцип не знайшов широкого розповсюдження й підтримки свого часу, він уплинув на шляхи розвитку типографіки у подальші десятиріччя, зокрема, на формування постмодерністської концепції шрифту та типографіки.

Рис. 1. Трафаретний шрифт, розроблений студентами школи Баухауз. Керівник Й. Шмідт. Німеччина. 1925 р.

Рис. 2. Невідомий автор. Модульний геометричний гротеск, розроблений студентами школи Баухауз. Німеччина. 1925–1930 рр.

Рис. 3. Г. Байєр. Універсальний шрифт. Німеччина. 1921 р.

Рис. 4. Г. Байєр. Обкладинка журналу «Bauhaus» (фрагмент). Німеччина. 1928 р.

Рис. 5. Г. Байєр. Обкладинка журналу (фрагмент). Німеччина. 1925 р.

Література

1. Бойчук А. В. Пространство дизайна. Харьков: Нове слово, 2013. 367с.

2. Демпси Э. Стили, школы, направления. Путеводитель по современному искусству. М.: Искусство XXI век, 2008. — 304 с.

3. Лаврентьев А. Н. История дизайна: учеб. пособие. М.: Гардарики, 2007. — 303 с.

4. Лаврентьев А. Н. Лаборатория конструктивизма. М.: Грантъ, 2000. — 255 с.

5. Meggs Ph. B., Purvis A. W. Megg's history of graphic design. 5-rd ed. New York: John Wiley & Sons, Inc., 2012. — 623 p.

Лачко Ольга Юріївна
викладач кафедри режисури
Харківська державна академія культури
м. Харків, Україна

КУЛЬТУРОМОРФНИЙ ВИМІР ТЕАТРАЛЬНОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ

У рамках постмодерністської парадигми театр, як вид мистецтва, піддається специфічній деструкції, як і будь-яка естетична цінність в її класичному розумінні. Театральна вистава («зовнішнє вираження») сприймається саме завдяки її улаштуванню в «інформативний контекст», тобто в середовище, облаштоване культурними утвореннями. Розгортання значення в процесі вистави і його передання відбуваються через ту «культурну герменевтику», на яку вказує К. Гірц. Ідеться про складання уявлення про виставу як про «ціле», що стає можливим завдяки «накиданню» значення на сценічні дії і послідовність «зовнішніх виражень». Відтак, значення тут відіграє роль кадру, у котрому зосереджуються, фокусуються «зовнішні вираження» і завдяки долученню до нього складають єдину картину.

У процесі інтерпретації К. Гірц пропонує відмовитися від абстрактної опозитності понять і протипокладати репрезентації, формувати «змістовні» опозитності замість абстрактних. Убудована в будь-яку теорію абстрактна понятійна опозиція, котра утворює особливий культурний факт, замінюється на конструювання комплементарних дисциплінарних пар: «інша опозитність — це те, чого ми... маємо бажати більше, ніж змінного фокусу особливості». Автор пояснює: «Саме за допомогою культурних моделей, упорядкованих сукупностей значущих символів, людина осмислює явища, серед яких живе. Дослідження культури — накопиченого підсумку таких моделей, стає, таким чином, дослідженням механізмів, використовуваних індивідами і групами індивідів для того, щоб орієнтуватися у світі...» [1, с. 417].

Мається на увазі циклічне переміщення думки між комплементарними «частинами, аспектами, ландшафтами» об'єкта, у процесі якого встановлюється «герменевтичне скріплення між двома полями»

[266, p. 170]. Тому в герменевтичну взаємодію входять не опозитні поняття, а репрезентації, які доповнюють одна одну.

Відтак, у фокусі перебуває досвід індивіда: спосіб його розгортання, механізм формування змісту, структура, точки виникнення емоційної забарвленості, важелі впливу на визначення позиції індивіда тощо. Ці моменти висвітлюються завдяки аналізу зовнішніх позначників, змісту зовнішнього досвіду, культурних моделей. Таким чином стають наочними значущі компоненти досвіду — ті фактори, які впливають на ідентифікацію індивіда в зовнішньому світі, узгоджують його уподобання, ціннісні орієнтири, очікування з можливими опціями, котрі пропонує реальність.

Вказівка К. Гірца на необхідність створення змістовних опозитностей є наслідком сприйняття методологічної позиції Е. Кассірера. Адже йдеться саме про конструювання культурних утворень, які нададуть можливість узгодити абстрактні протилежності, винайти символічне й образне оздоблення, котре сприятиме вичерпанню дилеми опозитностей.

За Е. Кассірером, утворення символічних форм у мистецтві є засобом встановлення значення та розкриття змісту символізацій: «Адже знаки і символи мови, міфу, мистецтва «існують» не тому, що вони є — не задля того, аби бути, а потім набути ще якогось значення. Усе їхнє буття полягає в їхньому значенні, а їхній зміст цілковито вичерпується функцією позначення... свідомість сама утворює певні конкретно-чуттєві змісти як вирази певних смислових комплексів» [2, с. 42]. Духу притаманна творча сила, яка «не просто пасивно відображає наявне», а «надає простому наявному буттю певного «значення», своєрідного ідеального змісту». Саме тому мистецтво існує в «самобутньому образному світі, де емпірично наявне не стільки відбивається, скільки породжується за певним принципом». Тут воно «утворює свої особливі символічні форми», свою особливу сторону дійсності [2, с. 17].

Завдяки такому перетворенню фактів, переробці предметів складається тканина твору мистецтва, яка є водночас і продуктом фантазії митця, і матрицею рецепції твору, котра синтезується з «культурних облаштунків» повсякденності. Саме ці функції реалізують суб'єкт-митець та «споживач» творів мистецтва. Активність духу продукує образні конструкти, які є не «відбитками реальності», а її первісними формоутвореннями, проекціями вільної фантазії суб'єкта.

Зазначимо, що надання значення і складання його чуттєвих символізацій вочевидь є послідовними етапами винаходу культурних формоутворень, засадничими компонентами культурної фігурації. Тут ідеться власне про плетіння культурної тканини, яка поєднує дію та страждання, вираз і рецепцію. У контексті цієї взаємодії культурні формоутворення не є «проявами прихованої сутності», або «зовнішніми

формами внутрішнього змісту», а правлять за саму культурну реальність. У якості понятійної пари, яка визначає внутрішню форму театрального мистецтва, ми обираємо «дію-страждання», точніше сценічний вид її застосовності — «вираз-рецепцію».

Отже, ми припускаємо можливість узагальнення схеми виникнення «нових форм взаємодії» протилежних понять, наведеної Е. Кассірером, на більшість категоріальних протилежностей задіяних у дослідженні (суб'єкт-об'єкт, дія-страждання, сутність-явище, форма-зміст). Це саме ті понятійні протилежності, у горизонті яких розгортається дискурс театрального мистецтва, ті протилежності, які відіграють роль засобів продукування змістовних культурних формоутворень, завдяки котрим встановлюється взаємодія за напрямами вираз-рецепція, митець-публіка. Відтак, абстрактні понятійні протилежності є не самоціллю, а інструментами, за допомогою котрих складаються культурні формоутворення, які правлять за передатну ланку між суб'єктом мистецтва і його споживачем.

Театральна вистава розглядається як специфічний вид персонального і колективного досвіду, котрий застосовує культурні формоутворення, які заповнюють позбавлені змісту лакуни в понятійних парах «дія-страждання», «вираз-рецепція» у такий спосіб, що контрарність цих понять трансформується в їхню комплементарність. Логічні рефлексії щодо діалектичної протилежності понять замінюються на розгляд механізму їхньої взаємодії у процесі побудови культурних формоутворень. Відтак, вираз отримує необхідну і структуровану у відповідності до нього рецепцію, яка формує передатну ланку, котра здатна поглинати і віддавати культурний зміст. Цей інтерфейс утворює точки емоційного дотику, формує глядацьку чутливість у такий спосіб, що вона стає сприйнятливою до запропонованих мистецьких символізацій, завдяки чому створюються канали-передатники образів і значень.

Література

1. Гирц К. Интерпретация культур: пер. с англ. Москва: РОССПЭН, 2004. — 560 с.

2. Кассирер Э. Философия символических форм. Т. 1. Язык. Москва; Санкт-Петербург: Универс. книга, 2002. — 272 с.

3. Geertz C. Available Light: Anthropological Reflections on Philosophical Topics. Princeton: Princeton University Press, 2000. — 271 p.

4. Geertz C. Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology. New York: Basic Books, 1983. — 244 p.

Секция 3.
ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ

Гуменюк Оксана Володимирівна
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна

УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА ПОВСЯКДЕННІСТЬ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ

В основу досліджень з історії повсякденності покладено антропологічний підхід до вивчення минулого. При цьому розглядаються не тільки образ мислення окремих особистостей або груп, моделі соціальної поведінки, але і всі зміни середовища, структури і процеси, які визначають умови людської діяльності і визначають всю організацію суспільного життя. Саме такий підхід дозволив у 1960–1970-х рр. відокремити предмет історії повсякденності від подієвої, швидкоплинної історії. В той же час, щоб разом з подіями з досліджень минулого не зникала власне історія в первісному її розумінні (розповідь про минуле), науковці йшли двома шляхами. Для історичної радянської наукової літератури 1960–1980 рр., було характерним слідування ідеологемі «комуністичного будівництва», в 1970-і рр. модифікованої в концепцію «розвиненого соціалізму». Об'єктивно існуючі побутові проблеми в основному зв'язувалися з «залишками старого в побуті», «порушенням принципів соціалізму» і «капіталістичним оточенням». Крім того, в історичних працях тих років побутова сторона життя суспільства знаходила відображення лише в якості доповнення «великої» історії. Особливістю радянської історіографії було переважно фрагментарний розгляд основних аспектів радянської повсякденності. Безсумнівно, такий підхід заважав аналізу радянської повсякденності, залишав в тіні внутрішні суперечності, властиві радянському суспільству. Основний акцент робився на свідомості радянських трудівників, їх прямої зацікавленості в результатах своєї праці і прагненні в найкоротші терміни

побудувати «світле майбутнє». При цьому не можна не визнати, що на рубежі 1970–1980-х років в дослідженнях матеріального добробуту радянських людей намітилося істотне просування вперед, чому сприяла розробка істориками первинних матеріалів бюджетних обстежень сімей робітників і колгоспників [6; 9; 10; 18; 24; 36;38]

Історії радянської міської повсякденності, в тому числі розглянутого періоду, присвячена праця Н. Лебіної [22]. Об'єктом її вивчення стають історія приватного життя, звичаї, одяг. Автор наголошує на необхідності розкрити радянську історію з точки зору «звичайної» людини. Цей підхід відрізняє увагу до процесів повсякденному житті, її характерним, або «знаковим» явищам, в тому числі в сфері зовнішнього вигляду, одягу, дозвілля, здоров'я.

Однак якісно новим етапом у вивченні радянської повсякденності і рівня життя населення СРСР став період кінця 1980-х — початку 1990-х рр. Значний інтерес представляє дослідження Є. Ю. Зубкової про післявоєнний радянському суспільстві. Широке використання листів і спогадів простих громадян дозволило реконструювати радянське життя не тільки із зовнішнього боку, а й очима самих людей того часу [15].

Як і їхні західні колеги, деякі українські історики у пошуках нових підходів до вивчення повсякденності звернулися до мікроаналізу [32–33; 41–42]. Інші вчені, залишаючись в цілому в рамках макроісторіческіх підходу, фокусують увагу на якомусь одному явищі повсякденному житті. Наприклад, А. Ю. Давидов, проаналізував феномен «мішочника» в роки воєнного комунізму, поєднавши макроісторічні сюжети і, в першу чергу, продовольчу політику більшовицької влади з замальовками соціального вигляду, що нагадують етнографічні нарисах [11]. Що ж стосується реконструкції пострадянської повсякденності з суто українським елементом, то сучасні дослідники звернулися до компаративних підходів — порівнюючи життя українця, як центральної фігури, з суто радянськими складовими(атеїзмом, культом партії і т. .п.). Зокрема Н. Шліхта виділяє стійкі характеристики традиції як способу трансляції культурної спадщини: вибірковість, повторюваність, дієвість, багатозначність і авторитарність. Мова, зокрема, йде про труднощі збереження традицій фольклору і зниженні популярності свят, пов'язаних з державно-політичними традиціями [49]. Надзвичайно важливою в розрізі вивчення історії української радянської повсякденності постають праці таких українських науковців як Г. Васильчук [5], Н. Гогохія [7], В. Головко [8], О. Коляструк [20]. Не менш важливими є зібрання праць дослідників радянського простору вміщених в матеріалах конференцій, круглих столів і дискусійних семінарів [17; 25; 37].

Все вищесказане дозволяє констатувати той факт, що історія повсякденності не тільки здатна до саморозвитку, а й активно шукає шляхи нової інтеграції. Цілком ймовірно слід очікувати, що на тлі появи численних «нових історій» (нова соціальна, нова локальна, нова культурна, нова політична та ін.) на історичному небосхилі спалахне чергова. І на фоні стрімкого розвитку української історичної науки нові підходи знайдуть своє відображення в працях наших співвітчизників і не лише.

Література

1. Баран В., Даниленко В. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.) / В. Баран — К., Видавничий дім «Альтернативи», 1999. — 304 с.

2. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм: в 3 т. / Ф. Бродель — М., 1986. — Т. 1. — 198 с.

3. Брусиловская Л. Культура повседневности в эпоху «оттепели»: метаморфозы стиля / Л. Брусиловская — М., 2001. — 188 с.

4. Вальденфельс Б. Повседневность как плавильный тигль рациональности / Социо-логос // Б. Вальденфельс — М., 1991. — Вып. 1. — С. 39–51.

5. Васильчук Г. Вивчення «радянської повсякденності» 20–30-х років сучасними російськими істориками: проблеми теорії та методології дослідження // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. — Зб. ст. — Вип. 11. — К.: НУ НАНУ, 2007. — С. 102–111.

6. Витрук Л. Улучшение социально-бытовых условий жизни трудящихся УССР / Л. Витрук — К., Наукова думка, 1986. — С. 180 с.

7. Гогохія Н. Якісні методи дослідження у вивченні радянської повсякденності 1920–30-х рр. // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. — 2007. — № 23. — С. 109–114.

8. Головко В. «Риба та м'ясо» історії повсякденності: теоретичні засади напряму // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий збірник наук. пр. — Вип.17. — К.: НУ НАНУ, 2007. — 494 с. — С. 87–101.

9. Гордон Л. А., Клопов Э. В. Социальное развитие рабочего класса СССР / Л. Гордон — М., 1974. — 179 с.

10. Градскова Ю. «Обычная» советская женщина: обзор описаний идентичности / Ю. Градская — М., 1999. — 155 с.

11. Давыдов А.. Нелегальное снабжение российского населения и власть. 1917–1921 гг.: Мешочники/А.Давидов. — СПб., 2002. — 286 с.

12. Дьячков И.. Общественное и личное в колхозах / И.Дячков. — М., 1968 — 234 с.

13. Захаров А. Традиционная культура в современном обществе // Социс. — 2004. — № 7. — С. 105–115.

14. Здравомыслова Е., Темкина А. Кризис маскулинности в позднесоветском дискурсе / О муже(N)ственности: Сб. статей // Сост. Ушакин С. — М.: НЛО. 2002. — С. 432–351.

15. Зубкова Е. Послевоенное советское общество: политика и повседневность. 1945–1953 / Е. Зубкова — М., 1999. — 218 с.

16. Ионин Л. Свобода в СССР. Статьи и эссе. /Л. Ионин. — СПб, 1997. — 184 с.

17. Історія радянської повсякденності: на перехресті джерел. Матеріали Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, 14–15 травня 2015 р., м. Вінниця / Ред. кол.: О. А. Коляструк (відп. ред.), Н. В. Жмуд (відп. секретар), Т. Р. Кароєва; Інститут історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. — 156 с. — (Повсякдення: візії та смисли).

18. Келембетова В. Утвердження атеїзму в побуті трудящих України. /В.Келембетова — К.: Наук. думка, 1967. — 210 с.

19. Климова С. Г. Стереотипы повседневности в определении своих и чужих // Социс. — 2000. — № 12. — С. 21.

20. Коляструк О. А. Предмет історії повсякденності: історіографічний огляд його становлення у зарубіжній та вітчизняній історичній науці // Український історичний журнал. — 2007. — № 1. — С. 174–184.

21. Купрін О. Доньці, яка щойно вийшла заміж // Радянська жінка. — 1985. — № 1. — С. 24.

22. Лебина Н. Повседневная жизнь советского города: Нормы и аномалии. 1920–1930 годы / Н. Лебина. — СПб.: «Нева» — «Летний сад», 1999. — 387 с.

23. Лисак В. Повсякденність українських селян в умовах радянської дійсності 1950–1960-х рр. XX ст. / В. Ф. Лисак. — Маріуполь, 2013. — 323 с.

24. Маейр В. Уровень жизни населения СССР / В.Маейр. — М., 1977. — 176 с.

25. Маховська Світлана. Радянізація весільного простору: між обрядом і повсякденням / Радянськість: спроба діагностики крізь призму повсякденності: збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, 7–8 квітня 2016 р., м. Вінниця / Ред. кол.: О. А. Коляструк (відп. ред.), Н. В. Жмуд (відп. секретар), Т. Р. Кароєва. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. — С. 117.

26. Медик Х. Микроистория / Thesis: теория и история социальных институтов и ситем. — М., 1994. — Т. II. № 4. — С. 202.

27. Меерович М. Наказание жилищем. Жилищная политика в СССР как средство управления людьми. 1917–1937 / М. Меерович — М., 2008. — 227 с.

28. Мітрошенко Г. Соціальний конфлікт у побуті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Г. А. Мітрошенко. — О., 2007. — 19 с.

29. Народное благосостояние: методология и методика исследования / Под ред. Н. М. Римашевской. М., 1988. — 165 с.

30. Олейниченко Я. Дом в котором мы живем / Я. Олейниченко — К., Политиздат Украины, 1988. — 120 с.

31. Осокина Е. За фасадом сталинского изобилия. Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации / Е. Осокина. — М., 1999. — 193 с.

32. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х — середина 1950-х рр.): Колективна монографія / Відп. ред. В. М. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. — [Кн. 2], ч. 3. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — 336 с. — (Серія «З історії повсякденного життя в Україні»).

33. Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії: в 2-х т. / гол. ред. В. Смолій; відп. ред. В. Горобець; ред. колег.: Н. Старченко (заст. відп. ред.), Н. Білоус, В. Зема, О. Романова (відп. секр.). — К., 2012. — Т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення. — 328 с.

34. Поленина С. В. Советская женщина в обществе и семье / Роль женщины в современном обществе (К итогам Х-летия женщины ООН). Сб. статей // Ч. II. М., 1985. — С. 203–218.

35. Пушкарева Н. Л. История повседневности и частной жизни глазами историка // Социальная история. — М., 2003. — С. 87–90.

36. Рабочий класс в годы упрочения и развития социалистического общества (1945–1960 гг.). Т. 4. М., 1987. — 217 с.

37. Радянськість: спроба діагностики крізь призму повсякденності: збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, 7–8 квітня 2016 р., м. Вінниця / Ред. кол.: О. А. Коляструк (відп. ред.), Н. В. Жмуд (відп. секретар), Т. Р. Кароєва. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. — 152 с.

38. Сенявский С. Изменения в социальной структуре советского общества, (1938–1970 гг.) / С. Сенявский — М., 1973. — 176 с.

Дутканич Віра Сергіївна
студентка кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна

НАСТРОЇ АМЕРИКАНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У 1945–1960-Х РОКАХ: СОЦІАЛЬНА НАПРУГА ЯК ПЕРЕДУМОВА ФЕМІНІСТИЧНОГО РУХУ

XX століття сформувало багато правових засад та соціальних норм для жінок, якими послуговуються і донині. Це сталося завдяки досягненням американських жінок-феміністок, які у другій половині 40-х — середині 70-х рр. XX століття досягнули паритету у соціально-політичному житті поряд з чоловіками.

Фемінізм як ідеологічний рух, починаючи з XIX століття до середини 1970- х років, проходить два етапи розвитку — перший пов'язаний з діяльністю суфражисток, головним завданням яких стало отримання жінками громадянський прав, а інший — з діяльністю феміністок, які бажали отримати рівні можливості у всіх сферах діяльності.

Суспільні настрої повоєнної Америки являли собою великий спектр різних поглядів, ідей та прагнень. США стали найпотужнішою світовою державою, яка відтепер мала змогу забезпечити американців, в міру нових економічних можливостей, багатьма привілеями. Формуванню нових суспільно-політичних трактувань про соціум, людські цінності та, в загальному, життя, сприяло критичне мислення нової молоді.

У XX столітті свобода стає однією з найголовніших цінностей західного світу. Можливість вибору у всіх сферах життя стає одним з найголовніших чинників, яким керуються люди на Заході. 1960-ті роки — неспокійний час для Америки. Саме тоді розпочалась сексуальна революція, яка запровадила в Америці принцип «нової моральності».

Всі ті частини, з яких вона складалась, згодом, кожна по-своєму, повпливали на формування американської свідомості і, зокрема, свідомості жінок. Насправді, для того, аби осягнути формування феміністичного руху надзвичайно важливо зрозуміти процеси, які передували одній з наймасштабніших революцій, яка повпливала на генерування нового покоління американців — «шістдесятників».

Сексуальна революція — полярна назва процесу змін у суспільній моралі, які розпочались у 1960-х під впливом науково-технічного прогресу та змін у соціальному житті США [1, с. 298]. Вона розпочалась в Америці, де внаслідок демографічного вибуху у 1960-х різко збільшився відсоток представників молодої вікової групи.

Власне, я можу окреслити декілька факторів, які передували появі сексуальної революції. Перше — це послаблення у XX столітті релігійного впливу у західному світі. Дві світові війни, які пережило суспільство у менш ніж за 50 років докорінно вплинуло на зміну цінностей та пріоритетів американських людей. Журналістка Тетяна Орлова у своїй статті прослідковала цікавий зв'язок, між цими подіями. З середини XX століття у західному світі кардинально міняються пріоритети. На життєвих прапорах мільйонів людей з'явилося нове умовне гасло: «Задовольни свої бажання!» [2]. Авторка статті робить цікавий висновок, що проблеми статі актуалізуються тоді, коли суспільство зіштовхується з принциповими складнощами, які неможливо розв'язати в рамках існуючих норм та настанов. Молодь, як окремий стан (якщо можна так виразитись), з'явилась у XX столітті, як наслідок відсутності потреби дитячої праці. Відтепер збільшується час на здобуття необхідної освіти і, в загальному, підвищується життєвий рівень у західних країнах.

Другий чинник, що вплинув на сексуальну революцію став розвиток ЗМІ, а зокрема — телебачення. Через покращення економічної ситуації у США, середньостатистична американська сім'я на середину 1960-х могла собі позволити аж — увага — два телевізори! [3, с. 351]. Третім чинником став розвиток масової культури, а саме поява спектру нових субкультур (бітники, хіпі та інші).

Не можна оминути зростання ролі науки, як джерела знань про людину. Зокрема — розвиток медицини та акушерства, роль якого важко переоцінити через зростання народжуваності американців. Безпосереднім поштовхом стала поява продажу у США від 18.08.1960 р. гормонального контрацептивного препарату, який швидко набув популярності. Він був створений Грегорі Пінкусом та Джоном Роком, за сприяння Федерації контролю народжуваності Америки в 1950 році [4]. У 1966-му році ним користувалось 81% американських студенток.

Урядова політика спрямовувалася на заохочення жінок рано виходити заміж та народжувати якомога більше дітей, переконуючи, що саме це і є їхнім призначенням — виховання дітей. Починаючи з кінця 1940-х закінчуючи 1960-ми ми бачимо так званий «Бейбі — бум». У 1930-х у США за десятиліття народилось 24 мільйони немовлят, у 1940-х — 32 мільйони немовлят, а в 1950-му! — 3,5 мільйони немовлят.

Однією з мегатенденцій середини XX століття є тріумф особистості. Від окремої людини може багато залежати, її можливості грандіозно зростають. Власне, на повоєнні роки припадають масові рухи за дотримання прав людини, меншин та спільнот.

У 1940–1960-ті роки в США розгорнулася активна боротьба за громадянські права різних верств населення, зокрема американських афроамериканців проти расової дискримінації. У роки другої світової війни зріс попит на робочу силу в промислових містах Півночі США, і багато чорношкірих залишило Південь країни, де вони піддавались жорстокій дискримінації і фактично були позбавлені права голосу. На Півночі, де не було традицій расової сегрегації, вони активно включились в політичну боротьбу. Їхні голоси стали серйозною підтримкою для демократичної партії і вона не могла ігнорувати їхні вимоги.

Тоді небаченого досі в історії Америки розквіту досягнув рух чорношкірого населення. Популярності набрали такі форми боротьби проти дискримінації, як «сидячі демонстрації» та «рейси свободи». Групи чорних і білих борців за громадянські права вирушали автобусами до південних штатів. Зупиняючись у містах Півдня, учасники рейсів домагалися, щоб афроамериканців у громадських місцях обслуговували на рівні з білими. У результаті протягом двох років боротьби сегрегацію в громадських місцях було скасовано у більш як 200 містах Півдня. Кульмінацією руху на підтримку громадських прав став похід 300 тисяч чорношкірих і білих на Вашингтон, який завершився мітингом коло пам'ятника Аврааму Лінкольну, очолюваний Мартіном Лютером Кінгом [5]. У 1964 Конгрес ухвалив «Акт про громадянські права», який забороняв дискримінацію в громадських місцях загального користування, системі освіти, при найманні на роботу та в будь-якій організації, що одержує фінансову підтримку держави.

Утвердження індивідуальності людини охоплює також відкриття сексуальних особливостей. Одним із наслідків є пожвавішання активності осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією. Рух за сексуальні реформи був заснований у 1924 р. Маґнусом Гіршфельдом, який виступав за захист сексуальних меншин [6, с. 124]. Найбільш відомими у історії стали Стоунволлські бунти — спонтанні демонстрації проти поліцейського рейду, які відбулись у червні 1969 року в гей-барі Стоунволл-інн (Нью-Йорк). Іноді саме цю подію ознаменують першим випадком, коли представники ЛГБТ спільноти вчинили опір встановленій державою системі переслідування сексуальних меншин.

Протиріччя, які по-своєму розривали західний світ протягом багатьох століть, породили сексуальну революцію. У 1960-х роках прибічниками сексуальної революції стали дві найсильніші того часу

рушійні сили — молодь та жінки, які втомились від стереотипів, які накладало на них суспільство. Однозначно, що сексуальна революція захопила одну з найбільших на даний момент індустрій — індустрію моди. У 1964 році каліфорнійський дизайнер Руді Гернрайх запропонував публіці купальники без верхньої частини. У лічені тижні стиль «топлес» здобув величезну популярність. У Лондоні не без впливу американців Мері Квендт створила спідницю міні, яка стала одним з потужних нововведень сексуальної революції в Америці. Ів Сен Лоран винайшов сорочки і блузи з практично абсолютно прозорого матеріалу і тим самим «підігрів» нову моду. Актриса Мія Фарроу наново ввела моду чоловічих стрижок серед жінок.

У американському суспільстві були і противники сексуальної революції. Її критиками виступали консервативні організації. Головним критиком у США сексуальної революції була організація «Громадяни-оборонці чистоти літератури», яку заснував підприємець з із Цинцинаті Чарльз Каттінг. До середини 1960-х вона мала 300 філій. Під її тиском було створено президентом Л. Джонсоном Комітет в справах непристойностей та порнографії [7, с. 298]. У 1980-х заздебільшого внаслідок поширення венеричних захворювань сексуальна революція припинилась і суспільство повернулось до старих моральних цінностей.

Надзвичайно велику роль у атмосфері повоєнної Америки відігравали студенти, які активізувалися у 1960-х роках. Тоді школу закінчило чисельне покоління американців, що народилося після війни. Варто підкреслити, що це було перше покоління, яке виросло в державі процвітання. Воно не бачило масового безробіття і злиднів, вважало соціальну захищеність і матеріальний добробут нормою життя. Всім відомі студентські протести, які прокотились по світу у 1968 році. В більшості протестувальники боролись за права людини, проти расизму, виступали в підтримку фемінізму і захисту навколишнього середовища.

Важливим чинником появи у передумовах початку феміністичного руху став окремо рух за мир, проти агресивної війни у В'єтнамі. З'явилася низка антивоєнних організацій, що діяли як на національному, так і на місцевому рівні. Найбільш стабільними серед них виявилися «Рада за життєздатний мир» (1962), «Матері за мир» (1967). У 1961 р. група заможних домогосподарок з Вашингтона звернулася до жінок США із закликом «кинути кухні й роботу, підняти жителів своїх кварталів на дії проти погрози ядерної війни» [8, с. 107]. На їхній заклик відгукнулося більше 100 тис. жінок з 25 штатів, утворивши одну з найактивніших жіночих антивоєнних організацій «Жінки, боріться за мир» (1961).

Протест студентської молоді проти війни у В'єтнамі носив переважно морально-етичний характер. Проте саме він став першим кроком

на шляху створення масового антивоєнного руху, він став школою й джерелом радикалізації для цілого покоління студентів і більше широких кіл стурбованої громадськості.

Ідейна строкатість і організаційна роздробленість антивоєнного руху неминуче породжували численні труднощі, тому керівники низки організацій неодноразово намагалися згуртувати всі антивоєнні сили, скоординувати їхню діяльність.

Перша така спроба була розпочата в серпні 1965 р., коли у Вашингтоні був утворений Національний координаційний комітет за припинення війни у В'єтнамі, до складу якого ввійшли представники 150 місцевих антивоєнних комітетів, релігійних і пацифістських організацій. У жовтні 1965 і березні 1966 рр. комітет провів дні протесту проти війни у В'єтнамі, у яких брало участь близько 100 тис. чоловік [9, с. 262].

Цікаво розглянути просту американську жінку у контексті війни у В'єтнамі. Джерела вказують, що приблизно 7000 жінок-військових армії США знаходилось у В'єтнамі, а з них 6000 — це були воєнні медсестри [10]. Звісно, що було багато й інших жінок — робочих, гуманітарних працівників, військових кореспондентів (близько 400, з різних країн). Насправді, треба відзначити, що і тут було декілька жінок-героїнь. До прикладу — авіамедсестра Марія Тереза Клінкер померла, коли C-5A GALAXY, транспорт евакуації в'єтнамських сиріт, розбився на зльоті, коли вона була на борту. Що цікаво — всі жінки, які приймали учать у війні, були добровольцями!

У період другої світової війни ЗМІ, а перш за все жіночі журнали, говорили про те, що працювати на заводах для американки природньо та патріотично. На обкладинках почали з'являтись фотографії жінок, які працюють. Вдруге, протягом XX століття через брак мужчин і кровопролитної війни жінкам надавалась можливість проявити свій талант, як робочих.

Друга світова закінчилась і жінок безцеремонно позбавили робіт. Американок, 85% яких хотіли продовжити працювати, почали масово звільняти, аргументуючи це «природним призначенням» жінок та фізичною неспроможністю виконувати певну частину робіт [11]. Через півроку після закінчення війни, конгрес перестав фінансувати центри по догляду за дітьми, ніби то через руйнівні наслідки, які вони завдають сім'ям.

Не треба довго гадати, щоб зрозуміти, що для жінок було вготовлено — все ті ж діти, кухня та церква. У 50-х роках розрісся культ жіночності, який мав на меті втримати жінок вдома.

Багаточисленні жіночі журнали, реклама, телебачення переконували повоєнне покоління жінок у тому, що найкраще, чого може хотіти жінка, це здійснення «американської мрії»: успішний чоловік,

здорові діти, домівка за містом, автомобіль, ну і, звісно що, гарний одяг. У 1963 році світ побачила революційна книга Бетті Фрідан «Загадка жіночності», яка розвінчала всі міфи «американської мрії», розказавши і показавши світові гірку правду, яка оповила всю Америку [12]. Взявши інтерв'ю у трьохсот жінок, виявилось, що вони зовсім нещасливі, а, як влучно сказала авторка, закриті у своєму «затишному концтаборі». Щодня сотні жінок по всій країні морально самознищувались, не маючи змоги самореалізації.

У кінці 1950-х Б. Фрідан почала зустрічатись з колишніми однокурсницями для організації 15-ї річниці закінчення коледжу. Вона вирішила поєднати приємне з корисним і набрати матеріал для своєї соціологічної статті. Автор розробила список питань, які задавала своїм подругам, що з'їхались на свято з різних штатів країни. Більшість її респондентів не були задоволені їх ролями домогосподинь і лозунг «назад до сім'ї», поширений у США в післявоєнний період, вважали реакційним і брехливим.

Після цього відкриття Бетті почала все більше збирати матеріали для дослідження. Коли її діти, яких у Фрідан було троє, підросли і пішли у школу, у неї з цим появилось більше часу на роздуми. Тоді вона зрозуміла цікавий парадокс — ні хто не чекає від чоловіка, що він кине роботу, якщо він стане батьком; зрозуміла, що багато її подруг, які вважали призванням жінки домашню роботу і виховування дітей, зовсім не були щасливі. Вони жменями пили заспокійливі ліки, зловживали алкоголем, перебували у стані депресії, закінчували життя самогубством. Ще одне характерне вирішення проблем — народжування один за іншим дітей, аби руки завжди були зайняті, а мізки заповнені стурбованими думками. Проте рано чи пізно найменша дитина виростала і матері залишались у розгубленості. Життя пройшло повз них, а вони навіть і не помітили.

«Загадка жіночності» — дослідження міфу про ідеальну жіночу роль, яким просякнутий американський образ жінки: від підходу до навчання у школі до соціальних «ліфтів», де кар'єра повинна закінчитись найбільшою винагородою — вдалим одруженням. Книга, повна десятків болючих досвідів сучасниць, миттєво стала бестселером і каталізатором масової рефлексії жінок про своє місце у суспільстві перед маршами протесту середини 60-х.

Підводячи підсумки, можна констатувати низку складових до появи феміністичного руху. Перш за все це сексуальна революція, якій передувало послаблення релігійного впливу на повоєнне суспільство, поширення ЗМІ та прорив у розвитку науки, демографічний вибух та народження нового покоління «безтурботних» людей, масовий рух за

дотримання прав людини та антивоєнні кампанії, в яких основні ролі належали студентству та молодим жінкам. Ну і однією з найважливіших передумов стала криза ідентичності та самоідентифікації жінки в американському суспільстві. Суть цієї проблеми чітко сфокусувала Бетті Фрідан у своїй праці «Загадка жіночності», яка дала поштовх до появи другої хвилі фемінізму.

Література

1. Світова історія XX століття за ред. І. Підкови та Р. Шуста. — Львів: Літопис, 2008. — С. 726.

2. Сексуальна революція: причини та наслідки. ZN.UA [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dt.ua/SOCIETY/seksualna_revolyutsiya_prichini_ta_naslidki.html

3. История американской культуры: учебник для вузов / А. И. Уткин, Т. Ф. Кузнецова. — Москва: Человек, 2010. — С. 432.

4. Poston, Dudley Population and Society: An Introduction to Demography / Poston, Dudley: Cambridge University Press. 2010 P. 98.

5. Марш за гражданские права в г. Вашингтоне: д-р. Мартин Лютер Кинг-младший, президент Южной конференции христианского руководства, и Мэтью Ахманн, директор Национальной католической конференции за межрасовую справедливость, в толпе. Мировая цифровая библиотека [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.wdl.org/ru/item/2738/

6. Fahnders W. Anarchism and homosexuality in Wilhelmine Germany: Senna Hoy, Erich Muhsam, John Henry Mackay // Journal of Homosexuality. — 1995. — Vol. 29. — No 2–3. — P. 11–153.

7. Світова історія XX століття за ред. І. Підкови та Р. Шуста. — Львів: Літопис, 2008. — С. 726.

8. Современные Соединенные Штаты Америки Энцикл. справочник. — Москва: Политиздат, 1988. — С. 542.

9. «История США». В 4-х томах. Т. 4.(1945–1980). — Москва: Наука, 1987. — С. 744.

10. Мисс Америка 1968 феминистки. Books google [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=f6ZUDwAAQBAJ&pg=PT236&lpg=PT236&dq=мисс+америка+1967+и+фиминистки&source=bl&ots=TfmdrP4uDr&sig=zPhARYPbn2Cxapn4y90YzAfsdIo&hl=uk&sa=X&ved=0ahUKEwij03fxM3aAhVCkSwKHY_yDZsQ6AEIeDAO#v=onepage&q=мисс%20америка%201967%20и%20феминистки&f=false

11. Феминизм в США: вторая волна. Викичтение [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://public.wikireading.ru/32765

12. Фридан Б. Загадка женственности. Москва.: Прогресс-Литера, 1994. — 239 с.

Кошелєв Артем Олександрович
аспірант кафедри Нової та новітньої історії зарубіжних країн Київського національного університету імені Тараса Шевченка м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ БІОГРАФІЧНОГО ЖАНРУ В ЕЛЛІНІСТИЧНИЙ ПЕРІОД

Вихідною тезою дослідження є твердження про те, що вивчення та популяризація життєдіяльності окремої людини, її поведінки та досвіду є соціально-сконструйованим феноменом. З одного боку, суспільні норми та цінності визначають фокус зацікавленості долею іншої особистості. Це можна простежити як у способах зображення біографії, так і у визначенні конкретних аспектів життя людини, які повинні бути змальованими у певній історичній реальності. Герої біографії не є випадковим вибором своїх авторів. Вони з'являються як результат складних культурних процесів у суспільстві і виступають їхнім конструктом. З іншого боку, поява та популяризація біографічних робіт, а, точніше, осіб, життя яких вони висвітлюють, здатна визначати напрямок гуманітарного розвитку суспільства.

На прикладі традиції зображення життєдіяльності людини в античній культурі ми хочемо знайти підтвердження зазначеним вище тезам. Зокрема, увага була зосереджена на елліністичному періоді. Саме в цей час відбувалися суспільно-політичні процеси, які, за визнанням дослідників, призвели до змін у формуванні соціальних вподобань щодо героїв біографії та аспектів їхнього життя.

Розвиток біографічного жанру елліністичного типу прийнято виводити із початком кризи полісного способу життя[1], який почав проявлятися у IV ст. до н.е. Криза призвела до розгортання індивідуалістичних тенденцій духовного життя людини. Першими представниками біографічного жанру елліністичного типу вважаються Ісократ та Арістоксен Тарентський [2, с. 161]. Не поглиблюючись

[1] Під кризою класичного грецького полісу ми розуміємо період в історії розвитку Давньої Греції, який розпочався після Пелопоннеської війни 431–404 рр. до н.е. і пов'язаний із кризою як в економічній, так і соціально-політичній сферах життя суспільств різних грецьких полісів [1].

у деталі опису їхніх творів, зазначимо, що обидва автори були «зароджені однією культурно-історичною ситуацією», а в їхніх творах починають чітко прослідковуватися вподобання епохи з приводу відбору героїв біографії. Зокрема героями біографій стають монархи та діячи культури (філософи, музиканти та поети). За визначенням С. Аверинцева поєднання цих двох, на перший погляд, різних типів людей викликанні однією яскравою тенденцією. І монархи, і митці знаходились поза рамками полісної моралі:

«Зближення цих двох людських типів несподіване, але цілком зрозуміле: самовладний монарх та емансипований від полісного укладу мислитель або артист у рівному ступені викликали інтерес не лише своїми загальнозначимими «діяннями», для яких могло знайтися місце і в монументальній історіографії старого типу, але й своїми приватним способом життя» [2, с. 159–161].

Елліністична біографія носила в собі елемент протесту проти полісної суспільної моралі і підносила індивідуальні, глибоко особисті аспекти життя людини. Саме це визначало вибір героїв опису, які цікавили авторів зазначеного періоду. Варто зауважити, що перераховані нижче категорії особистостей побудовані на основі аналізу збережених заголовків елліністичних творів, які можна назвати біографічними або наближеними до жанру. Таким чином, С. Аверинцев з певними засторогами проголошує існування загального стилю елліністичного біографізму і стверджує єдність цієї традиції [2, с. 165]. Протестний характер епохи визначав і героїв, яких вона підносила. Зокрема, виокремлюють наступні категорії античної еліністичної біографії.

Перша — це діячі культури. Фактично кожен представник елліністичної біографічної традиції здійснив життєпис одного з античних філософів. Зокрема Піфагора, Емпедокла, Зенона Елейського, Анаксагора, Сократа, Платона, Діогена, Аристотеля та інших. Окрім філософів улюбленцями елліністичних біографів називають поетів (наприклад, Епіама, Софокла або Гомера), музикантів, риторів, істориків, граматиків та лікарів.

Щодо другої категорії — представників політичної діяльності, то у центр зацікавленості, у першу чергу, потрапляли монархи (наприклад, «Життя Філіппа» або «Життя Олександра») або тирани (збірки Фанія Ереського «Про сицилійських тиранів» або Батона Синопського «Про ефеських тиранів»). Список «цікавих» особистостей для елліністичного біографа складався з тих людей, які найбільше відступали від норм полісного укладу життя [2, с. 165–170].

У зазначеній тенденції ми споглядаємо історичність жанру біографії, тобто його визначеність соціо-культурною реальністю та

інтелектуальним кліматом, який панує у суспільстві. Зміна загальних настроїв соціуму призводить до формування нових героїв у ньому. Реакції елліністичних авторів дозволяють це прослідкувати. З певною долею впевненості можна стверджувати, що життя героїв біографії перетворюється у конструкт, який визначається культурною атмосферою у різні історичні періоди часу. А іноді складаються ситуації, за яких одна й та сама особа стає героєм біографії за різних політичних умов. Очевидно, що це пов'язано із високим рівнем значимості цієї людини для суспільства, але її біографія конструюється з тих аспектів життя, які є важливими для конкретної історико-культурної реальності. У межах античної біографістики подібна тенденція також прослідковується. Для того, щоб краще її розкрити, розглянемо другий важливий аспект розвитку культури створення біографії у Давній Греції та Римі.

Мова йде про наявність двох традицій життєпису: цивільної та підривної [3], які сформувалися в античності та співіснували протягом довгого періоду часу. Подібний поділ усієї біографістики є умовним і лише одним з можливих підходів до класифікації. Ми його підтримуємо тому, що він переконливо демонструє вплив суспільно-політичної атмосфери на формування героїв біографій. Згідно із цим підходом, перша традиція античних життєписів організована навколо домінуючих соціальних цінностей, навіть якщо герої їх порушують і стають поганим прикладом для наслідування. Її надано назву цивільна традиція, тобто така, що підтримує існуючий суспільний та культурний лад. Інша, яку називаються підривною, надає голос умовним маргіналам суспільства, які кидають виклик традиційним цінностям. Ми погоджуємося із твердженням авторів цієї концепції, що хоча ці дві біографічні традиції й не отримали статусу формальних жанрів, вони є стабільними та впізнаваними протягом довгого часу, починаючи від класичної епохи і триваючи до пізньої античності [3, с. 29].

Витоки обидвох традицій беруть початок з праць Ксенофонта «Агесілай» («Похвальне слово Агесілаю») та «Спогади про Сократа» (лат. «Memorabillia»). Фундаментальною особливістю цивільної традиції є акцент на чеснотах (або пороках) героя з точки зору тогочасної суспільної моралі. Незважаючи на результати діяльності людини (поразка або перемога у війни тощо) критерієм оцінки її характеру є відповідність домінуючим ідеалам суспільства. Ця людина є центральним гравцем, частиною системи, моделлю, яку варто або не варто наслідувати тим, хто, наприклад, у майбутньому буде управляти державою або військом [3, с. 33]. Також звернемо увагу на форму, яка обиралася авторами для зображення життя свого героя. Наратив, цілісна розповідь, у якій розкривається характер особистості стала основним інструментом

для досягнення мети. Очевидно, це пов'язано із двома особливостями створення біографії у зазначеній традиції: розповідь у вигляді історії і, відповідно, хронологічна її побудова.

Друга традиція, яка започаткована працею Ксенофонта «Спогади про Сократа», отримала назву «підривна» («subversive»). Характеризуючи її, виокремлюють одну дуже важливу особливість — протест проти існуючих норм та цінностей. Інтерес у біографіях фокусується на особах, які «підривають» або ставлять під сумнів суспільний лад, у якому проживають.

Вище зазначалося, що подібна тенденція у створенні біографій проглядається з часів еллінізму і пов'язана із кризою полісного способу життя [2–3]. Це надає додаткового аргументу на користь виокремлення цієї традиції. Ми вже згадували, що центральними фігурами цієї частини античної біографії ставали люди, кого називають маргіналами суспільства. «Спогади про Сократа» Ксенофонта можна віднести до цієї частини творів.

Підсумовуючи вищезазначене, ми прийшли до наступних висновків.

По-перше, антична культура сформувала способи дослідження життєдіяльності людини і продемонструвала взаємозалежність між соціокультурною реальністю та «героями» або «антигероями», які підносилися у її межах. Прослідкувати це можна у моменти трансформацій суспільного життя, зміни його цінностей. У Давній Греції прикладом подібної ситуації стала криза класичного грецького поліса. Поступові, але невпинні зміни у політичній та соціо-економічній сферах призводили до формування як нових героїв біографії, так і підходів до висвітлення їхньої життєдіяльності.

По-друге, з великою долею ймовірності ми можемо стверджувати, що виявляючи тенденції у формуванні суспільних «героїв», які відображаються у створених сучасниками біографіях, з'являються можливості простежити особливості розвитку ціннісних орієнтацій суспільства.

Література

1. Ляпустин. Б. С., Суриков И. Е.. Древняя Греция: учеб. пособие для вузов / Б. С. Ляпустин, И. Е. Суриков. «Дрофа», М.: 2007. — С. 262–275.

2. Аверинцев С. С. Плутарх и античная биография. К вопросу о месте классика жанра в истории жанра. — М.: Наука, 1973. — С. 161.

3. Konstan D. Walsh R. Civic and subversive biography in antiquity / Greece and Rome Narrative Technique and Fictionalization. Edited by K. de Temmerman and Kr. Demoen. Cambridge University Press, 2016. — P. 26–43.

Секция 4.
МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ

Дмітрієва Ніколь Субханівна
студентка
Міжнародного науково-технічного університету
імені академіка Юрія Бугая
м. Київ, Україна

МЕТОДИКА КІНЕЗОТЕРАПІЇ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ ДЕФЕКТАХ ПОСТАВИ

Проблеми фізичної терапії при дефектах постави є досить актуальними в наш час. Адже кожна друга людина має різноманітні викривлення хребта. На перших стадіях викривлення майже непомітне і невідчутне. Але якщо на це не звертати увагу, і не вжити відповідних заходів, це може призвести до різноманітних захворювань.

Постава — це поза людини, яка невимушено стоїть без зайвого м'язового напруження. Постава є свідченням здоров'я людини, запорукою оптимального положення і функціонування внутрішніх органів. Нормальна постава характеризується шістьма головними ознаками: розташуванням остистих відростків хребців на одній вертикальній лінії, розташуванням надпліч, плечей на одному рівні, розташуванням кутів лопаток на одному рівні, рівних між собою трикутників талії, розташуванням сідничних складок на одному рівні, правильними вигинами хребта в сагітальній площині [3].

При виявленні дефекту постави слід негайно приступити до його ліквідації. Насамперед треба організувати правильний режим дня, налагодити збалансоване харчування, застосувати кінезотерапію — основний засіб фізичної терапії при дефектах постави.

Метою даного дослідження є визначити методику кінезотерапії у процесі фізичної терапії при дефектах постави.

В роботі використовувався такий метод дослідження, як аналіз науково-методичної літератури.

Завдання кінезотерапії: покращання емоційного стану і нормалізація основних нервових процесів; покращання діяльності серцево-судинної, дихальної та травної систем, обмінних процесів; зміцнення ослаблених м'язів спини і тулуба, підвищення рівня силової та загальної витривалості; формування і удосконалення рухових навичок та покращання загального фізичного розвитку; виправлення дефекту постави, виховання і закріплення навички правильної постави [1].

Вказані завдання реалізують шляхом включення в комплекси лікувальної, гігієнічної гімнастики та самостійних занять загальнорозвиваючих, дихальних і спеціальних коригуючих вправ; використання плавання, ходьби та бігу, спортивних ігор, ходьби на лижах та інших форм і засобів фізичної культури. Рекомендується щоденно займатися фізичними вправами вдома, застосовуючи профілактор Євмінова.

Гімнастичні вправи виконують з вихідних положень стоячи, сидячи, в упорі стоячи на колінах, лежачи і у висі при різних положеннях голови, тулуба, рук та ніг. Вибір вихідного положення в кожному конкретному випадку визначається характером порушення постави, поставленими завданнями.

Заняття з лікувальної гімнастики проводять протягом 30–45 хв 3–4 рази на тиждень. Весь цикл занять поділяється на 2 періоди — підготовчий і основний. У підготовчий період створюють уявлення про правильну поставу і утворюють фізіологічні передумови для її закріплення. В основний період ця робота завершується [2].

В заняття з лікувальної гімнастики включають загальнорозвиваючі і спеціальні вправи. Перші спрямовані на удосконалення фізичного розвитку дитини, другі — на виправлення неправильної постави. Вони сприяють нормалізації кута нахилу таза, виправленню порушених фізіологічних вигинів хребта, положення і форми грудної клітки, симетричному положенню плечового поясу.

Основою нормалізації взаєморозташування частин тіла є зміцнення природного м'язового корсета. Найкращими вихідними положеннями для цього є такі, що забезпечують розвантаження хребта, — лежачи на спині та животі і, особливо, в упорі стоячи на колінах, що дає можливість цілеспрямовано діяти на окремі відділи хребта. Вправи, що виконуються з названих вихідних положень, мають бути симетричними, чергуватися з розслабленням м'язів і дихальними вправами [3].

Залежно від виду дефекту постави добирають відповідні вправи. При сутулості, збільшенні грудного кіфозу потрібно зміцнювати довгі м'язи спини. Застосовують розгинання корпусу із вихідних положень лежачи на животі, в упорі стоячи на колінах (колінах і долонях, колінах і передпліччях, колінах і витягнутих руках). Розгинання

тулуба слід виконувати з різними положеннями рук, з предметами, з обтяженням.

При збільшенні поперекового лордозу слід зміцнювати м'язи живота, використовуючи рухи ногами лежачи на спині: «велосипед», піднімання прямих ніг, перехід в положення лежачи, в положення сидячи та ін.

У випадках зменшення фізіологічних викривлень хребта вправи мають бути спрямовані на зміцнення м'язів спини та живота, рекомендуються рухи з невеликим обтяженням (гантелями масою 0,5–1 кг).

Для усунення асиметричної постави використовують симетричні вправи, що врівноважують м'язовий тонус на опуклому і ввігнутому боці хребта. Колові рухи руками назад, згинання рук до потилиці і плечей є спеціальними вправами при крилоподібних лопатках.

Корекції постави досягають за допомогою одночасного формування навички правильного утримання тіла. Це відбувається внаслідок розвитку м'язово-суглобового відчуття, яке дозволяє самостійно оцінити положення окремих частин тіла. Для його розвитку використовують: тренування перед дзеркалом; контроль тих, хто займається, один за одним; вправи на виховання правильної постави, стоячи спиною до вертикальної площини (стіни, дверей), упираючись потилицею, спиною, сідницями і п'ятками; виправлення дефекту за командою інструктора. Навичка правильної постави виробляється і закріплюється під час виконання загальнорозвиваючих вправ, вправ на координацію, рівновагу, під час ігор [2].

Ефективність лікувальної гімнастики значно підвищується при застосуванні гідрокінезотерапії і плавання. Заняття проводять не менше ніж два рази на тиждень при температурі води не нижче 26 °С і повітря 25–26 °С. Тривалість заняття 40–55 хв, сюди входить 10–20 хв виконання імітаційних і підготовчих вправ на суші. У воді використовують різноманітні вправи для розвитку сили і витривалості м'язів, коригуючі і на виховання правильної постави. Застосовують гумові амортизатори, ласти, надувні круги, які фіксують на рівні таза, що не дозволяє прогинатися у поперековій ділянці і розвантажує хребет, а також надувні і пластмасові іграшки, м'ячі, дошки з пінопласту та інші підтримуючі засоби.

Вибір стилю плавання визначають характером дефекту. Для усунення сутулості, тотального кіфозу рекомендують плавати вільним стилем чи способом брас на спині, асиметричної постави — плавання на боці та способом брас на грудях чи спині. Останній стиль є основним при більшості порушень постави, оскільки складається з симетричних послідовних плавальних рухів руками, ногами і ковзання. Зрозуміло,

що цей стиль боротьби з дефектами постави можуть застосовувати особи, які вміють плавати, а тих, хто не може це робити, слід навчити плавати і після цього вибирати той чи інший стиль [3].

Таким чином, основою нормалізації взаєморозташування частин тіла є зміцнення природного м'язового корсета. Найкращими вихідними положеннями для цього є такі, що забезпечують розвантаження хребта, — лежачи на спині та животі і, особливо, в упорі стоячи на колінах, що дає можливість цілеспрямовано діяти на окремі відділи хребта. Залежно від виду дефекту постави добирають відповідні вправи. Ефективність лікувальної гімнастики значно підвищується при застосуванні гідрокінезотерапії і плавання. У воді використовують різноманітні вправи для розвитку сили і витривалості м'язів, коригуючі і на виховання правильної постави. Вибір стилю плавання визначають характером дефекту.

Література

1. Епифанов В. А. Лечебная физическая культура: учебное пособие. М.: ГЭОТАР-Медиа, 2006. — 568 с.

2. Дубровский В. И. Лечебная физическая культура (кинезотерапия): учеб. для студ. высш. учеб, заведений. 2-е изд., стер. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. — 608 с.: ил.

3. Мухін В. М. Фізична реабілітація: [підруч. для студ. ВНЗ фіз. виховання і спорту] / В. М. Мухін. — К.: Олімп, література. 2000. — 424 с.

Секция 5.
НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

Шаршаткін Данило Юрійович
старший викладач кафедри розвідки
Військова академія
м. Одеса, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сьогодні все частіше актуалізуються проблеми державної та міжнародної інформаційної безпеки. З огляду на транснаціональну природу сфери інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) найчастіше проблеми такого характеру не можуть бути вирішені на рівні окремих держав і вимагають міжнародних відповідей.

Сфера ІКТ характеризується анонімністю багатьох рядових учасників і відсутністю монополії держави на застосування «сили» в інформаційному просторі. Також варто зазначити високу потенційну загрозу застосування інформаційної зброї. Незважаючи на те що в багатьох передових країнах військові бюджети після завершення «холодної війни» скоротилися, витрати урядів на інформаційну безпеку активно ростуть. Це свідчить про високу значущість даної теми для держав різних рівнів.

Інформатизація загалом є однією з ключових характеристик сучасності. Через розвиток інформаційного сектору безліч сфер уже стали значно більш масштабними й конкурентними. Водночас політичне лідерство конкретних держав передбачає й інформаційне лідерство: якщо в 1990-х і початку нульових років інформатизація сама по собі бачилася дослідникам джерелом глибинних трансформацій в економіці держави, то сьогодні вона виступає в якості базової інфраструктури, необхідної для розвитку різних галузей бізнесу, суспільства й самої держави. На перше місце за ступенем впливу виходить похідна високого розвитку ІКТ — дані користувачів, персональні дані та так звані

великі дані (bigdata). Значущість даних сьогодні набагато перевищує значущість програмного забезпечення та технічної інфраструктури [1].

Рівень розвитку держави і його положення на міжнародній арені сьогодні значною мірою зумовлені рівнем його інформатизації. Розвинені країни істотно відрізняються за ступенем впровадження та ефективності експлуатації ІКТ. Це явище отримало назву «Цифровий розрив». Проблема цифрового розриву сьогодні перешкоджає реалізації економічного потенціалу ІКТ на міждержавному та глобальному рівнях. Цифровий розрив часто погіршує інші види нерівностей між державами — економічне, соціальне.

В останні роки в дослідницькій літературі все частіше з'являється поняття «балканізація Інтернету» — регіоналізація режимів управління Інтернетом. У свою чергу, це веде до виділення суверенних сегментів глобальної мережі. Межі цих сегментів можуть, як повторювати державні кордони, так і суперечити їм. Як правило, в основі логіки поділу й сегментації Інтернету лежать міркування щодо забезпечення державної інформаційної безпеки. Держави все частіше приходять в Інтернет і намагаються встановити правила гри на «ділянці відповідальності», яку вони вважають своєю.

У багатьох державах спостерігається створення спеціальних відомчих підрозділів, які офіційно декларують не тільки захист державних і комерційних комп'ютерних мереж і систем, але й можливість проведення атак на інформаційні об'єкти недружніх держав. Про наміри найяскравіше говорить той факт, що найчастіше такі підрозділи створюються в рамках військових і цивільних розвідок, а також збройних сил.

На сьогоднішній день на глобальному рівні все ще не з'явилося загальновизнане визначення інформаційної зброї та інформаційної війни. Насамперед це викликано термінологічними розбіжностями, які, зі свого боку, викликані різницею інтересів держав і різницею в підходах до інформаційної безпеки. Термін «інформаційна війна» в більшості вітчизняних робіт має розширене тлумачення (інформаційна війна, як форма міждержавного протиборства) і використовується в іншому сенсі, ніж в американських військово-політичних і наукових колах. Західні дослідники схильні використовувати термін «кібервійна», яка обмежується впливом на комп'ютерні системи.

З метою уніфікації тут і далі ми будемо використовувати термін «інформаційна конфронтація», як найбільш широкий за змістом і нейтральний за характером. Під інформаційною конфронтацією ми будемо розуміти будь-які форми негативної взаємодії між суб'єктами в інформаційному поле — від дипломатичних нот і негативно

забарвлених повідомлень засобів масової інформації до застосування кіберзброї та активних систем радіоелектронної боротьби (РЕБ) під час гібридного конфлікту.

Глобальна мережа стає важливим інструментом проекції влади держав на міжнародній арені: «м'якої сили» — з допомогою культурного та лінгвістичного впливу, «жорсткої сили» — завдяки кібератакам, кібершпіонажу і збору розвідувальних даних. Найбільш впливові гравці здійснюють управління через формування порядку денного, створення «правил» і параметрів мережі. Так, наприклад, починаючи з 2015 року у Росії ведеться цілеспрямована політика зі створення державного сегмента Інтернету.

У контексті цифрового парадоксу міць держав та його інформаційна інфраструктура знаходяться у небезпеці застосування інформаційної зброї. Цифровізація ключових сфер життя призвела до того, що вони теж перебувають під загрозою. Небезпека віддаленого злому може поставити під загрозу, як електроживлення окремого регіону (BlackEnergy: відключення електроенергії в Україні у 2015 році), так і федеральну програму зі збагачення урану (Stuxnet: ядерна програма Ірану, 2010 рік).

На сьогодні критичні інформаційні та традиційні інфраструктури співіснують. Водночас в умовах формування цифрової економіки все більшого поширення набувають інформаційні інфраструктури, оскільки вони більш економічно ефективні, зручні та ергономічні. Отже, з кожним днем усе більше критичних інфраструктур стають інформаційними. Спроби виробити загальноприйняте визначення «критична інформаційна інфраструктура» (КІІ) на глобальному рівні поки що не має успіху.

Дослідники проблем інформаційної безпеки пропонують такий ряд визначень:

- інфраструктура — це набір окремих взаємопов'язаних елементів системи, що підтримують її функціональність і роботу за призначенням;
- критична інфраструктура — це комплекс окремих взаємопов'язаних елементів, що підтримують функціональність національно значущих для країни сфер життєдіяльності;
- критично важлива інформаційна інфраструктура — це сукупність програмно-апаратних, мережевих та інформаційних компонентів, що підтримують функціональність національно значущих для країни сфер життєдіяльності.

Характер міжнародної взаємодії щодо забезпечення інформаційної безпеки відображає більш масштабні процеси, притаманні всій

міжнародній системі, зокрема тенденцію до регіоналізації, зростаючу роль недержавних гравців, поява нових форматів міжнародної взаємодії. На сьогодні можна з упевненістю говорити про зростаючу сек'юритизацію (у визначенні Б. Бузана) глобального інформаційного простору, як в Україні, так і в інших країнах, а також про суперечливі тенденції до регіоналізації інформаційного простору за його глобальній природі [2, с. 239].

Асиметричність потенційних заходів у відповідь збільшує ентропію можливої ескалації будь-якого конфлікту, навіть такого, що ґрунтується на чутках, підтасовці фактів або брехні. Зростає актуальність змін у міжнародно-правовій базі, що регулює відносини суб'єктів у інформаційному просторі, а також створення спеціальних правових інститутів, що володіють особливими компетенціями в області ІКТ. У зв'язку з цим вбачається правильним прийняття в Україні окремого закону, що регулює питання критичної інформаційної інфраструктури.

Природа держав, в основі якої лежить поняття про суверенітет і кордони, під час загального розвитку та цифровізації вступає в протиріччя з транскордонною природою ІКТ. На поточний момент складно оцінити ймовірність розвитку глобальної інформаційної кризи або інформаційної війни, але з певністю можна сказати, що по мірі цифровізації число інформаційних конфронтацій між усіма суб'єктами буде збільшуватися.

Література

1. Почепцов Г. Г. Далеке майбутнє, яке бачать військові, уряд і корпорації [Електронний ресурс] / Г. Г. Почепцов. — Режим доступу: http://informat.com.ua/uk/daleke-majbutnye-yake-bachat-vijskovi-uryadi-i-korporatsiyi.

2. Buzan B., Wæver O., De Wilde J [Text] / Security: a New Framework for Analysis // LynneRiennerPublishers,1998. — 239 p.

Секция 6.
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Будник Олена Валеріївна
викладач
Слов'янський багатопрофільний регіональний центр
професійної освіти імені П.Ф. Кривоноса
м. Слов'янськ, Україна

PR-ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Кожен співробітник професійної освіти має повну вищу педагогічну або професійно-технічну освіту. Але, щоденно освоює ще одну професію — професію спеціаліста з PR-технологій.

PR-технології в системі освіти в першу чергу спрямовані на формування позитивного іміджу навчального закладу, адже імідж, як відомо, це мистецтво «керувати враженням». Якщо не створювати його цілеспрямовано, то він буде формуватися спонтанно та, швидше за все, зовсім не так, як нам хотілось. Адже створення цієї нематеріальної, але важливої іміджевої основи може надалі допомогти вирішити також питання матеріального характеру, тобто «добра слава» організації дозволить залучити фінансові кошти з різних джерел, включаючи підтримку з боку громадських організацій, шефську допомогу, різні проекти та гранти тощо [1].

Перед кожним педагогічним колективом стоїть питання: «Як ви хочете побачити свою установу освіти — центром професійної освіти, великим будинком, елітним закладом для інтелектуалів, творчою лабораторією для здобуття професійних вмінь учнів, інноваційним майданчиком?» Але щоб дати відповідь на це питання, потрібно відповісти на інші: Які для цього існують можливості? Скільки буде випускників шкіл на базі 9–11 класів в місті та районі? Чи розташовані недалеко від вашого навчального закладу ЗП(ПТ)О з професіями, яким навчаються у вашому навчальному закладі? Який контингент батьків і учнів? Все це питання маркетингових досліджень, на які потрібно звертати увагу, під час забезпечення піар-підтримки, а значить — і ефективної роботи установ професійної освіти.

Майбутні учні мають бути впевненими, що отримають гідну освіту за обраною ними спеціальністю, а також батьки повинні довіряти навчальному закладу, бути спокійними та впевненими, що їх дитину не скривдять, а зрозуміють та підтримають. Чи так воно і є насправді, і яким чином батьки та майбутній учень дізнається про це? А допоможе в цьому піар-акції, тобто добре проведена профорієнтаційна робота.

Знайомство з навчальним закладом починається, як і театр з «вішалки», з зовнішнього виду закладу професійної освіти, з благоустрою. В кожному навчальному закладі бажано мати свій гімн, прапор, девіз, емблеми. Якщо до їх створення притягуються не лише педагоги, а й учні, вони будуть відчувати свою причетність до даного навчального закладу. Такі речі приваблюють та об'єднують.

В житті кожного навчального закладу важливе місце займають виставки технічної творчості, презентації, конференції, круглі столи, конкурсі професійної майстерності та художньої самодіяльності, майстер класи, семінари за професіями, спортивні заходи, засідання клубів, концерти, батьківські збори та ін. Щоб зробити їх PR-заходами, потрібно придати їм: а) соціальну значущість; б) новинний характер; в) громадський резонанс.

Наприклад: Не просто займатися весняними прибиранням території, а, називати цю акцію, наприклад, «Зелена планета», посадити на території навчального закладу дерева. Нехай працюють випускники, (кожна випускна група посадить дерево, так утворяться алеї «Живописець» або «Перукар»). Дуже важливо привернути до цієї акції відомих людей міста, батьків, провідні молодіжні громадські організації. Наприклад, перше дерево нехай саджає, скажімо, начальник районного управління освіти чи знаменитість, з ентузіазмом відгукуються на такі акції ветерани або учасники АТО. Доцільно буде активно оголосити про наступну акцію в навчальному закладі та за її межами, залучити журналістів, нехай представники закладу або учнівський актив напишуть замітку в міську газету, а фотографії можна розмістити на сайті навчального закладу. Обов'язково проведіть інтерв'ю з учасниками заходів — це допоможе правильно оцінити його значущість і збагатитись ідеями для наступного. Обов'язково придати статус піар-акцій такими заходами як «День відкритих дверей», концерт для батьків або для мешканців району.

Учням потрібно визнати їхні заслуги, які б виявлялися не тільки в оцінках. У свій час таку функцію з успіхом виконувала «Дошка пошани». Виконайте сучасну її різновид, оновлюйте на дошці рейтинги: «Герой дня», «Учень тижня», «Учень місяця», «Наші переможці».

Останнім часом одним з найпопулярніших інструментів у сфері освіти є веб-сайт. Для початку треба провести маркетингові дослідження — переглянути сайти всіх установ — професійно-технічного освіти регіону або області. Нехай чужий досвід послужить вам. Вирішіть, що вам подобається, а що ні, що можна взяти на замітку. Таким чином, ви зможете створити сайт, який допоможе вам вирішити багато завдань.

Окрім надання найбільш повної інформації про навчальний заклад сайт можна використовувати для постійного зв'язку між учнями, батьками, педагогами та адміністрацією. Для цих цілей підходять спеціалізовані форуми, групи, опитування та інше. До розробки сайту можна залучити не тільки педагогів, а й учнів, оголосивши конкурс на кращі проекти сайту, можна випускати електронну газету, підтримувати зв'язок з різними установами освіти ближнього та дальнього закордоння, участі у різних інтернет-проектах. Але пам'ятайте: інформацію на сайті потрібно постійно оновлювати, а на питання відповідати як можна швидше!

Публічні виступи адміністрації та педагогічного колективу в школах міста та району — частина будь-якої PR-кампанії. Не треба надіятися тільки на натхнення. Підготовка комунікаційного тексту — це велика творча робота, що містить вибір зрозумілих та точних слів, вибір ключових фраз, використання повторів і метафор. Ще Арістотель у своїй «Риториці» зазначив, що в дискусіях лавр доходить не той, хто висуває істину, а той, хто володіє словом. Не забудьте, що одну і ту ж інформацію можливо подати по-різному. Відома давня притча про те, як звіздар передбачив майбутнє своєму повелителеві: сказавши що він переживе всіх своїх рідних та близьких та помре в самотності. За погану звістку звіздар був страчений. І тоді був покликаний інший звіздар, який після хитромудрих розрахунків оголосив повелителеві радісну новину: він проживе довге, цікаве життя, набагато довше, ніж його рідні. І цього звіздаря чекала нагорода [2, с. 35].

Одним з важливих напрямків діяльності є робота зі СМІ міста та району. Радіо, друк і телебачення — це потужні фактори впливу на масову свідомість. Не треба боятися журналістів — з ними потрібно дружити. А як же ще світ дізнається, який у вас чудовий, передовий навчальний заклад, як добре в ньому учні навчаються, а педагоги — працюють? Формули дії СМІ на аудиторію прості: хто, що, кому, коли, де, як і чому говорить. На щастя, інтернет і електронна пошта значно спростили ці відносини.

Для залучення уваги СМІ потрібний новинний привід, який слід підносити, акцентуючи його соціальну значущість. Такою новиною, якщо її правильно піднести, може стати будь-який захід — «День

відкритих дверей», останній дзвінок, участь в проектах, конкурсах, виставках, трудові акції, робота музею і тощо. Запрошуйте в заклади професійної освіти журналістів. Створіть в навчальному закладі прес-центр, адже, можливо, хтось з учнів надалі сам мріє стати журналістом, і це буде чудова практика для нього. Відправляйте в ЗМІ прес-релізи — тексти, які розповідають про які-небудь значущі події або заходи та мають на меті бути надрукованими. Серед різних форм піар-текстів можуть бути та іміджеві статті, іміджеві інтерв'ю, запрошення, вітання, біографії, заяви для ЗМІ, листи подяк, прес-ревю, тощо.

Для PR недостатньо простих рекламних буклетів, які ляжуть мовчазною макулатурою на антресоль. Для ефективного піару треба ретельно продумати політичне освітлення кращих аспектів освіти, інноваційне вивчення предметів професійного напрямку, технологій за змістом професійних навичок. І донести інформацію в маси всіма можливими способами, щоб про ЗП(ПТ)О дізналося, якомога більша кількість людей.

Підбиваючи підсумок вищесказаному, слід сказати, що зв'язки з громадськістю в освіті — це спроба задовольнити інтерес до освітньої установи і її послуг шляхом трансляції інформації через різні канали. Кінцева мета таких зв'язків — різні вигоди, які отримає надалі заклад професійної освіти. Піар — це не пропаганда і не безкоштовна реклама, не маніпуляція суспільною свідомістю, а інформування про реальний стан речей. Це, швидше, просто погляд під іншим кутом на деякі питання і надання системності роботі, що проводиться вами.

Література

1. Паблик рилейшенз [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.podborkadrov.ru/articles/detail.php? ID=35184

2. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелєва та ін. — К.: Либідь, 1999.

Діхнич Катерина Віталіївна
аспірантка кафедри української мови
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка
м. Суми, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Діяльність учителя початкової школи є унікальною. Від рівня фахової підготовки вчителя, умінь демонструвати індивідуальний стиль педагогічної діяльності, готовності творчо працювати, самовдосконалюватися, упроваджувати нові підходи до занять залежить ефективність освітнього процесу.

Професійна діяльність учителя початкової школи серед інших педагогічних професій посідає особливе місце. Вона визначається не тільки обсягом освітніх завдань, які вирішуються, а й значущістю цього періоду для всього розвитку і становлення особистості дитини, її цінностей та світогляду. Зважаючи на це, науковці значну увагу приділяють проблемі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності. До підготовки майбутнього сучасного вчителя ставлять такі вимоги: засвоїти методологію наукового пошуку; оволодіти системним аналізом; уміти адаптуватися до різноманітних змін; прогнозувати процес розвитку тієї чи іншої ситуації.

У системі професійної підготовки вчителів початкової школи важливе місце займає педагогічна практика, яка дозволяє студентам самостійно і творчо застосовувати одержані теоретичні знання; дає можливість апробувати здатність до виконання функцій учителя початкової школи; практично підготуватися до самостійної роботи в школі. Від змісту педагогічної практики та форм і методів її організації значною мірою залежить ефективність професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та їхня подальша адаптація до професійної діяльності.

Сучасні тенденції початкової освіти потребують удосконалення професійних умінь, гармонізації емоційних і логічних компонентів

діяльності майбутніх учителів початкових класів, реалізації їх творчого потенціалу. Професія вчителя початкових класів наближена до мистецтва та містить у собі широкі можливості для творчої реалізації особистості педагога. Професійна підготовка потребує від студентів не лише потужної системи знань у галузі психолого-педагогічних, фундаментальних, професійно орієнтованих дисциплін і методичних умінь, але й вияву особистісних якостей. Вона налаштована на підготовку вчителя, який володіє не тільки традиційними, а й інноваційними технологіями навчально-виховного процесу, здатний до творчого, нестандартного вирішення навчально-виховних задач, які ставить перед ним сучасна освітня практика [5].

Успішне розв'язання висунутих перед вищою педагогічною школою завдань, подолання протиріч вимагає чіткого визначення вихідних концептуальних положень формування фахівців нового типу мислення. У нашому випадку йдеться про обґрунтування методологічних основ ефективної підготовки майбутніх учителів початкової школи до здійснення педагогічних досліджень у сучасних умовах.

Проблемам підготовки і перепідготовки сучасного педагога присвячено безліч досліджень українських та зарубіжних науковців, зокрема І. Беха, О. Гаврилова, О. Дубасенюк, О. Семеног, С. Сисоєвої, С. Тищенко, Т. Лапанік, А. Маркової, В. Сластьоніна, Дж. Равена (J. Raven), І. Хафізулліної, В. Хітрюк та ін.

Метою нашої доповіді є окреслення методологічних аспектів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у процесі педагогічної практики.

Як відомо, методологія — це вчення про наукове пізнання об'єктивної дійсності, система методів дослідження, що застосовуються в певній науці. У свою чергу, метод є засобом пізнання, оскільки знання, які містяться в ньому, визначають дії дослідника з пізнаваним об'єктом, підказують прийоми підходу до його вивчення і опису [5].

У Концепції «Нова українська школа» йдеться про те, що учителі вивчатимуть особистісно орієнтований та компетентнісний підходи, управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя — як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Збільшиться кількість моделей підготовки вчителя. Форми підвищення кваліфікації буде диверсифіковано: курси при ІППО, семінари, вебінари, он-лайн-курси, конференції, самоосвіта (визнання сертифікатів). Учитель отримає право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, як передбачено проектом Закону «Про освіту» [1].

На думку Г. Саранцева, до підготовки майбутнього вчителя необхідно висувати такі вимоги: засвоїти методологію наукового пошуку; оволодіти системним аналізом; уміти адаптуватися до різноманітних змін; прогнозувати процес розвитку тієї чи іншої ситуації [3].

О. Я. Савченко ядром професійної підготовки вважає її зміст, фундаментальність якого має забезпечити випереджувальну підготовку спеціаліста [2, с. 1]. Автор доходить висновку щодо необхідності оновлення змісту методичної підготовки вчителів за принципом цілісності, системності та інтеграції; врахування тих процесів, які визначають діяльність сучасної початкової школи. Крім того, О. Я. Савченко наголошує на необхідності врахування тих змін, що відбулися в суспільстві і пов'язані з науково-технічним прогресом, посиленням інтеграційних процесів, інформатизацією і комп'ютеризацією [2, с. 1].

У сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень освіти, ефективність діяльності вищого навчального закладу з фахової підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців значною мірою залежатиме від результативності впровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, що розвивають діяльнісний підхід до навчання [4, с. 78].

Отже, в результаті проведеного аналізу літературних джерел щодо методологічних основ професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у процесі педагогічної практики актуальними є особистісно орієнтований та компетентнісний підходи, які характеризується готовністю особистості до самоосвіти, до розвитку творчого педагогічного потенціалу, до соціальної відповідальності, здатності до рефлексії, інформативної творчості в освітньому процесі, а також уміннями самостійно ставити конкретні педагогічні завдання і знаходити способи їхнього виконання, аналізувати й оцінювати отримані результати.

Ми вважаємо, що зазначена підготовка майбутніх учителів початкової школи у процесі педагогічної практики повинна бути спрямована на формування мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів, системи їхніх знань, умінь та навичок і має передбачати розвиток творчого підходу до організації освітнього процесу.

Додатковими можливостями для студентів — практикантів є безпосередня участь у наукових конференціях, проектах і програмах міжнародних організацій; вивчення досвіду різних країн з модернізації системи освіти, зокрема аналіз системи професійного зростання «Освіта протягом усього життя», тощо.

Література

1. Концепція нової української школи [Електронний ресурс]. — 2018. — Режим доступу: http://nus.org.ua/

2. Савченко О. Я. Компетентісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи / О.Я. Савченко // Гірська школа українських Карпат. — 2015. — № 12–13. — С. 39.

3. Саранцев Г. И. Методическая подготовка будущего учителя в современных условиях / Г. И. Саранцев // Педагогика. — 2006. — № 7. — С. 61–68.

4. Свіржевський М. П. Впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання: проблеми, пошуки, перспективи / М. П. Свіржевський // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. — 2008. — Випуск 19. — С. 78–83

5. Степанюк К. І. Особливості ефективного використання методу проектів у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи / К. І. Степанюк // Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Вища школа: національні пріоритети та європейські орієнтири», (Черкаси, 29–30 квіт. 2010 р.). — Черкаси: Вид. ЧНУ імені Богдана Хмельницького. — 2010. — С. 44–48.

6. Философский энциклопедический словарь. — М.: Сов. энциклопедия, 1983. — 840 с.

Павенко Наталя Вікторівна
викладач
Слов'янський багатопрофільний регіональний центр професійної освіти імені П.Ф. Кривоноса
м. Слов'янськ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНОГО УРОКУ

Пріоритетним напрямком державної політики є створення інформаційного суспільства. Національна система освіти, з одного боку, зберігає все те краще, що було накопичено за багато десятиліть, з іншого боку, проводить поетапну модернізацію. Головна мета цієї діяльності — підвищення якості освіти та забезпечення її доступності шляхом впровадження нових освітніх технологій. Провідним інструментом ефективної модернізації національної системи освіти стає масове впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітню практику, розвиток на цій основі чинних та формування нових підходів і технологій.

Вже зараз стає очевидним той факт, що однією з найважливіших складових професійної компетентності викладача є ступінь його готовності до використання сучасних інформаційно — комунікаційних технологій (далі — ІКТ), розробці власних електронних освітніх ресурсів.

Застосування електронних освітніх ресурсів у процесі навчання відбувається в контексті різних навчальних предметів, на різних етапах уроку і веде до формування в учнів здібностей успішно засвоювати нові знання. Успіх в результаті реалізованої діяльності і є одним з основних засобів мотивації. Розвиток пізнавальної активності учнів ефективно проводити з використанням цифрових інструментів у сучасному цифровому комунікаційному середовищі (у тому числі, використовуючи можливості інформаційного середовища освітнього закладу, соціальні сервіси).

На даний час електронні освітні ресурси (далі — ЕОР) відрізняються різноманіттям форм реалізації, які обумовлені як специфікою

освітніх предметів, так і можливостями сучасних комп'ютерних технологій [1, с. 3–6].

Сучасні ЕОР представлені у вигляді:

- віртуальних лабораторій, лабораторних практикумів;
- комп'ютерних тренажерів;
- тестів та перевірочних програм;
- ігрових освітніх програм;
- програмно-методичних комплексів;
- електронних підручників, текстовий, графічний та мультимедійний матеріал, яких забезпечений системою гіперпосилань;
- предметно-орієнтованих середовищ (мікросвітів, імітаційно-моделюючих програм);
- наборів мультимедійних ресурсів;
- довідників та енциклопедій;
- інформаційно-пошукових систем, навчальних баз даних;
- інтелектуальних навчальних систем.

Слід зазначити, що використовуючи електронні освітні засоби, педагог має можливість реалізувати наступні методичні цілі навчання:

- розвиток особистості здобувача освіти, підготовка до самостійної продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства;
- реалізація соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства;
- мотивація освітнього процесу: підвищення якості та ефективності процесу навчання внаслідок використання ІКТ в урочній та позаурочної діяльності.

Отже, за умови цілеспрямованого та систематичного використання ІКТ та ЕОР в освітньому процесі у поєднанні з традиційними методами навчання значно підвищується ефективність сучасного уроку.

Основні аспекти використання ІКТ та ЕОР в освітньому процесі [2]:

- ***мотиваційний аспект*** — створення умов для максимального врахування індивідуальних освітніх можливостей і запитів учнів, широкого вибору змісту, форм, темпу і рівня підготовки, розкриття творчого потенціалу учнів;
- ***змістовний аспект*** передбачає доповнення традиційного підручника тими елементами, які він реалізувати не може (ЕОР дають змогу якнайшвидше знайти потрібну інформацію, оперувати нею, працювати з наочними моделями);
- ***навчально-методичний аспект*** — забезпечення навчально-методичного супроводу предмета. ЕОР можна застосовувати

при підготовці до уроку, безпосередньо на уроці (при поясненні нового матеріалу, для закріплення засвоєних знань, в процесі контролю знань), для організації самостійного вивчення учнями додаткового матеріалу тощо;

- ***організаційний аспект*** — використання в урочній, проектно-груповій, індивідуальній моделі навчання, в позаурочній роботі;
- ***контрольно-оціночний аспект*** — здійснення за допомогою ЕОР різних видів контролю.

Необхідно відзначити, що використання ІКТ в освітньому процесі значно впливає на форми і методи подання навчального матеріалу, характер взаємодії між здобувачем освіти та педагогом і, відповідно, на методику проведення заняття в цілому.

Розглянемо варіанти проведення заняття з ІКТ-підтримкою.

1. Заняття з мультимедійною підтримкою (демонстраційного типу). На такому занятті використовується телевізор, проектор, інтерактивна дошка. Як програмне забезпечення — доцільно використовувати матеріали готових програмних продуктів.

2. Заняття з комп'ютерною підтримкою. Місце проведення — комп'ютерний клас. На таких заняттях здобувачі освіти працюють з навчальним посібником (текстовим матеріалом, малюнками), а також виконують практичні завдання, вправи тренувального і контролюючого характеру. При такій організації заняття у педагога з'являється можливість провести аналіз рівня знань учнів і дати їм об'єктивну оцінку, а також виявити прогалини в знаннях.

3. Традиційне заняття з використанням Інтернет-ресурсів. На таких уроках в якості навчально-методичного супроводу рекомендується використовувати як різні електронні навчальні видання (підручники, навчальні посібники, задачники, словники, довідники, тести, символьні об'єкти, статичні та динамічні моделі тощо), так і освітні Інтернет-ресурси.

4. Нетрадиційні форми занять, наприклад, віртуальна лабораторія, віртуальна екскурсія та інше. Подібна організація освітнього процесу передбачає включення всіх учнів у роботу з ІКТ, використання диференційованих і індивідуалізованих форм діяльності [3, с. 56].

Отже, умовою ефективного впровадження ІКТ в освітній процес є аналіз і самоаналіз заняття з використанням ЕОР, які можуть здійснюватися педагогами за наступними показниками:

- обґрунтованість і доцільність використання ЕОР;
- організація роботи групи в цілому і кожного учня з матеріалами, що представлені ЕОР;

• дотримання санітарно-гігієнічних норм роботи з ЕОР.

Слід зазначити, що для учнів інформаційні технології — щоденний інструмент навчання, для педагогів — засіб навчання, що підвищує якість організації освітнього процесу.

Отже, застосування нових інформаційних технологій розширює рамки освітнього процесу, підвищує його практичну спрямованість. Досягаються необхідні предметні і міжпредметні результати, підвищується мотивація і пізнавальна активність учнів, створюються умови для їх успішної самореалізації в майбутньому.

Література

1. Биков В. Ю. Методологічні та методичні основи створення і використовування електронних засобів навчального призначення / В. Ю. Биков, В. В. Лапінський // Комп'ютер у школі та сім'ї № 2(98), 2012. — С. 3–6.

2. Вембер В. П. Інформатизація освіти та проблеми впровадження педагогічних програмних засобів в навчальний процес / В. П. Вембер // Інформаційні технології і засоби навчання [Електронний ресурс]. — 2007. — № 2(3). — Режим доступу: http://www.ime.edu-ua.net/em3/emg.html — Заголовок з екрана.

3. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / [В. В. Лапінський, А. Ю. Пилипчук, М. П. Шишкіна та ін.]; за наук. ред. проф.В.Ю. Бикова — К.: Педагогічна думка, 2010. — 160 с.

Попович Тетяна Анатоліївна
викладач вищої категорії професійно-теоретичної підготовки
Слов'янський багатопрофільний регіональний центр
професійної освіти імені П.Ф. Кривоноса
м. Слов'янськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ З ПРОФЕСІЇ «КРАВЕЦЬ» НА ОСНОВІ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В системі професійної освіти відбуваються кардинальні зміни. Виконуючи спеціальне замовлення на підготовку кваліфікованих робітників, професійна школа ставить перед собою задачі підготувати творчо мислячого спеціаліста, здатного орієнтуватися у потоці сучасної інформації, аналізувати накопичений попередніми поколіннями досвід та володіти дослідницькими вміннями і навичками. Не менш важливим в даному напрямку підготовки є загальнолюдські культурні цінності і відношення між людьми з урахуванням інтересів держави, регіону, освітнього закладу, здобувачів освіти.

Сучасний рівень підготовки майбутніх робітничих кадрів з професії «Кравець» припускає диференційний підхід до формування художньої культури через вивчення технології виготовлення одягу, моделювання та конструювання одягу, сприяє розвитку особистісного росту, самопізнання, духовній реалізації та самовизначенню учнів як професіоналів. У зв'язку з цим особливу значущість в практиці сучасної освіти набувають методи роботи, які стимулюють самостійну творчість учнів. В той же час практика навчання кравецькій справі відкриває деякі невідповідності між потребами суспільства в компетентних спеціалістах і системою професійної підготовки майбутніх кравців. Протиріччя виникає, починаючи з визначення понять «культура» і «кравецька справа», де останнє виступає як промислове мистецтво направлене на виробництво індивідуальної та серійної продукції, а культура створює високохудожні об'єкти незалежні від віянь моди.

Актуалізація проблеми формування художньої культури продиктована, з однієї сторони, підвищенням вимог до рівня підготовки робітників в області кравецької справи, їх особистісних якостей,

з іншої, розширенням професійних функцій викладачів при зменшенні навчального часу для вивчення спеціальних дисциплін.

Процес розвитку художньої культури майбутніх кравців буде успішно реалізовуватись при виконанні педагогічних умов, які б дозволяли на інформативному рівні виявляти інтегративні зв'язки між культурологічними, технологічними, художніми дисциплінами, актуалізувати суб'єктивний культурологічний досвід учнів і включати його до змісту професійної підготовки; на організаційному рівні — конструювати творчі форми навчання, які б сприяли засвоєнню художньої культури, активізували емоційно-оціночне відношення майбутнього кравця до процесу роботи над моделями одягу; на методичному рівні — реалізовувати індивідуально-творчий підхід при якому розкриваються творчі здібності учнів як професіоналів, визначається індивідуальний стиль діяльності.

Створення моделі розвитку художньої культури учнів через кравецьку справу, поглиблює уяву про засоби педагогічного супроводу освітньо-професійної діяльності учнів, вносить вклад в розробку комплексно-методичного забезпечення підготовки фахівців з професії «Кравець», використовується при розробці планів теоретичних і практичних занять по дисциплінам «Технологія виготовлення одягу», «Конструювання і моделювання швейних виробів», «Матеріалознавство», «Спеціальне малювання».

Художня культура являє собою якісний стан особистості, який формується при наявності в учнів уявлення про культуру, технологію і дизайн як цілісну художню систему і включає в себе творчий вид продуктивної діяльності, направлений на створення і розповсюдження цінних, з художньої точки зору, виробів та їх використання у повсякденній практиці.

Базовими компонентами художньої культури майбутніх кравців являються: створення художнього образу, проектування моделі, технологічне виготовлення виробів та їх демонстрація, організація психолого-педагогічного впливу створеного образу моделі на особистість.

Критеріями розвитку художньої культури майбутніх кравців в професійній освіті виступають художня поінформованість, естетичне відношення до продуктів своєї фахової діяльності, індивідуальний творчий стиль.

Технологічна модель формування художньої культури здобувачів освіти в процесі фахової діяльності визначається особливостями проектування виробу, володінням різними технологіями обробки, усвідомленням естетичного і психолого-педагогічного впливу костюму на людину. Інтеграція предметів художнього і технологічного

напрямків розширює для учнів коло знань суспільних, гуманітарних і природничих наук, визначає ерудицію і вдосконалює їх інтелектуальні здібності.

Одним із значень між предметної інтеграції є те, що в загальному вигляді вона містить сприйняття, спостереження, досвід. Сприйняття, в процесі навчання, пов'язане із прийняттям повідомлення, розумінням, відбором, асоціюванням і накопиченням інформації, її відтворенням, творчою переробкою. Спостереження включає внутрішній розумовий пошук і аналіз припустимого рішення, носить розвідувальний, пізнавальний характер. Досвід, в процесі якого внутрішній пошук поєднується з процедурою проектування і реалізацією виробу, характерний придбанням навичок та вмінь.

Процес навчання являє динамічну взаємодію викладача та учня. Результатами такої співпраці є, з однієї сторони, індивідуальне виготовлення моделей одягу — реально існуючих практичних об'єктів, а з іншої — розвиток розумових, творчих, моральних якостей учня, його професійної культури.

Індивідуальне виготовлення моделей одягу, як художнє виробництво, припускає декілька рівнів творчої діяльності: проектувальну — створення художнього образу моделі, виконання ескізів; технологічну — матеріалізація художнього образу; виконавчу — демонстрація художнього образу. Індивідуальне створення моделей одягу являється однією із важливих педагогічних умов розвитку художньої культури учнів в сфері кравецької діяльності.

Література

1. Варій М. Й. Загальна психологія / М. Й. Варій // Навч. посіб. Видання 3-тє. К.: Центр учбової літератури. — 2009.

2. ДСПТО 7433. С. 14.10 — 2016, Київ.

3. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. Видання 3-тє, перероб. та доп. / За ред. І. І. Тюрменко. — Київ: Центр учбової літератури. — 2010. — 370 с.

Секция 7.
ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Okhmak Valeriia
Student of the Faculty of Electronics of the National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" Kyiv, Ukraine

Mykolaichuk Petro
Student of the Faculty of Electronics of the National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" Kyiv, Ukraine

HIGHLIGHTS OF EFFICIENCY IMPROVEMENTS IN DC/DC CONVERTERS

There is a large number of primary sources of electricity generating it in the form of direct current. These are photovoltaic solar cells, thermoelectric generators, magnetohydrodynamic generators, fuel cells that use the energy of chemical reactions, accumulators and electric motors of constant voltage. To convert DC voltages to the required level, stabilization and regulation, it is necessary to use constant voltage converters in DC/DC [1, p. 9].

Modern power consumption systems consist of pulsed switches with pulse width modulation (PWM) of serial and parallel types, whose energy and specific characteristics depend, in most cases, on the frequency of switching of power transistors, the effect of which on these characteristics has the opposite character. So the increase in the frequency of the IP reduces the efficiency (efficiency), but improves their specific characteristics. An efficient solution that can significantly increase the frequency of IP (up to 10 MHz) and thus reduce dynamic power losses is the use of quasi-resonance pulsed transducers (CRIPs) as IEs. This solution is possible if the resonant circle is connected in parallel or in series with the transistor key [2, 1–3 p.]. When the MOSFET switches on, the element generates a resonant pulse, which is then filtered on the LC output, as the traditional

switching transducer. In KRIP, the width and amplitude of the pulse are fixed, and the transducer is guided by a variable frequency (that is, more pulses per second provide greater power). Using a resonance pulse, the switching element will pass to the state of zero current, at which moment the MOSFET transistor is turned off, avoiding switching losses [3].

Switching CRIP, compared with traditional switching processes in back-turn transducers, cut off / minimize losses when switching the power key, thereby reducing its temperature and increasing the efficiency of the entire circuit [4].

In the quasi-resonant circuit, unlike the resonant, the oscillatory circuit does not accumulate energy, but only takes part in the transfer of energy to the load. But such a scheme is not without disadvantages: when the load is reduced, the circuit goes into a rigid switching mode and the efficiency falls. In the range of loads, in which there is a mild switch, the circuit generates a narrow range of interferences that are easier to suppress. Losses in the output rectifier in the range of units to hundreds of watts, at output voltages 1.8–80V can be significantly reduced due to synchronous straightening [5].

Synchronous straightening methods can be used to eliminate the need for radiators. However, the control signals for MOSFETs are not easy to generate [6].

Quasi-resonance transducers usually operate in the frequency range of 300 kHz to 2 MHz.

The advantages of a quasi-resonant converter over a classic PWM converter are smaller and generally more efficient. However, a smaller size is achieved by increasing its operating frequency, and improved efficiency is sacrificed due to other frequency-dependent losses.

The disadvantage is large currents or voltages applied to power components. This forces the designer to use more powerful keys and rectifiers, which may have worse conductivity characteristics [7, 151 p.].

It is important to note the important points to consider when designing a quasi-resonant converter:

- Voltage on the resonant circuit should be greater than or equal to the voltage supply. It is necessary to choose transistors with the lowest value of the output capacitance, and the inductance to choose the largest one. This will reduce the minimum load power at which the circuit operates in a “soft” switching mode. Limit condition in which the circuit still works in a “soft” switching mode

$$V = \frac{I}{2N}\sqrt{\frac{L}{C}}\ .$$

- As a resonant choke, you can use the transformer's scattering inductance or use an external throttle. The choke can stand in both the primary winding and in the secondary.
- Quasirezonance method with phase control, in contrast to the classical PWM, can be effectively used when dynamic losses are rather high and comparable to static.
- Having conducted a comparative analysis of two types of rectifier circuits — with Schottky diodes and synchronous rectifier circuits — it should be noted that with the use of Schottky diodes and transistors of approximately the same order (allowable voltage and limiting current), static loss power practically does not differ. The gain in the synchronous straightening scheme can only be obtained by using the parallel switching of transistors. This will reduce the total resistance of the drain-drain of transistors, but this will lead to an additional increase in the cost of the product [4].

References

1. Zhinoviev G. S. Osnovy silovoy elektroniki [Power Electronics Basics]. Novosibirsk, NSTU Publ., 2000. — 9 p.

2. Horodniy O. M. Enerhetychni pokaznyky kvazirezonansnykh impul′cnykh peretvoryuvachiv. Dokt, Diss. [Energy Indicators of Quasireesonant Impulse Transformers. Dokt, Diss.]. — Kiev, 2015. — P. 1–3.

3. A Quasi Resonant Buck Converter (2014). Availeble at: https://web.stanford.edu/class/ee152/projects/f14/danyliw_dewing/about.html (accessed 25 January 2019).

4. What a quasi-resonant converter does for you (2007). Availeble at: https://www.eetimes.com/document.asp?doc_id=1273209 (accessed 27 January 2019).

5. Postroenye vysokoefektyvnykh kvazirezonansnykh dzherel zhyvlennya z synkhronnym vypryamlennyam na osnovi kontroleriv Renesas HA16163 (Constructing High-Efficiency Quasi-Resonant Power Supply With Synchronous Rectification Based on Renesas HA16163 Controllers) Availeble at: http://www.symmetron.ru/articles/Renesas-HA16163.shtml (accessed 20 January 2019).

6. Using quasi-resonant and resonant converters (2008). Availeble at: https://www.eetimes.com/document.asp?doc_id=1273266 (accessed 10 January 2019).

7. Brown, Marty. Power supply cookbook / Marty Brown. — 2nd ed. Newnes, 2001. — 151 p.

Василенко Сергій Сергійович
студент факультету комп'ютерних наук і програмної інженерії
Харківського політехнічного інституту
м. Харків, Україна

ОГЛЯД ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ ТА МЕТОДІВ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ТЕКСТОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ З МЕТОЮ ВИЯВЛЕННЯ КЛЮЧОВИХ СЛІВ ЕКСТРЕМІСТСЬКОГО НАПРЯМУ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

За останнє десятиліття терористичні і екстремістські організації значно збільшили свою присутність в мережі Інтернет та соціальних мережах, активно використовуючи ці кошти для вербування нових членів і їх навчання, підготовки і організації терористичних атак, пропаганди насильства, поширення екстремістської літератури і т.п. Заходи, спрямовані на виявлення терористів і пов'язаних з ними осіб, припинення поширення екстремістських матеріалів, запобігання готуючихся терактів вимагають аналізу всієї інформації, що надходить від представників екстремістських угруповань. В силу величезного обсягу поширюваної через Інтернет інформації, її мовного різноманіття та вимоги її моніторингу в режимі реального часу необхідно використовувати автоматичні процедури текстового аналізу з метою виявлення потенційно небезпечних користувачів, своєчасного видалення екстремістських матеріалів, аналізу інформації про терористів і теракти. Основними завданнями при створенні автоматичних засобів аналізу інформації терористичної спрямованості є вибір відповідних даних для тестування алгоритмів і розробка алгоритмів, придатних для вирішення завдання виявлення терористичної активності.

Таким чином, розробка автоматичних засобів тематичного аналізу дозволить істотно підвищити ефективність вирішення завдань пошуку в Інтернеті документів і окремих повідомленні терористичної та екстремістської спрямованості, що, в свою чергу, призведе до можливості запобігання готуються терактів, зменшення впливу екстремістських груп і підвищення рівня національної безпеки.

У задачі автоматичного анотування як текстів використовуються окремі фрагменти документа, наприклад, пропозиції. Таким чином, колекція фрагментів документа представляється у вигляді числової матриці A e RmX″, рядки якої відповідають ознакам, а стовпці — фрагментами. В якості ознак в моделі «мішок слів» використовуються терми — лексеми, що входять в текст. Мета попередньої обробки тексту — залишити тільки ті ознаки, які найбільш інформативні, тобто найбільш сильно характеризують текст. До того ж скорочення числа аналізованих ознак призводить до зменшення обсягу використовуваних обчислювальних ресурсів.

Для складання анотації вибирається певна кількість пропозиції з найбільшими значеннями отриманої релевантності. Таким чином, ідея запропонованого методу автоматичного анотування полягає у виділенні основних тематик в тексті документа і знаходженні фрагментів тексту, які найкращим чином описують виділені тематики, шляхом розрахунку їх релевантності.

Для побудови результуючого документа, що не містить інформаційного шуму, вибираються його фрагменти з максимально релевантної, сума яких не перевищує заданий відсоток інформації, як правило, дорівнює не більше 30% [1].

Таким чином, розробка автоматичних засобів тематичного аналізу дозволить істотно підвищити ефективність вирішення завдань пошуку в Інтернеті документів і окремих повідомлень терористичного і екстремістской спрямованості, що, в свою чергу, призведе до можливості запобігання готуються терактів, зменшення впливу екстремістських груп і підвищення рівня національної безпеки.

В даний час існує велика кількість систем автоматичного вилучення ключових фраз з тексту на природній мові. Ключовими факторами при відборі аналогів в даній статті були рекомендації експертів, кілька дослідницьких робіт, присвячених аналогам, а також популярність відповідних систем в сучасному IT-співтоваристві.

OpenCalais — Web-сервіс, призначений для автоматичного вилучення семантичних метаданих з текстів природною мовою. Починаючи з 2007 року, розвитком і підтримкою сервісу займається корпорація Thomson Reuters.

Семантичні метадані представлені у вигляді іменованих сутностей (англ. Named entity), а також пов'язаних з ними фактів і подій. Іменовані суті, в свою чергу, можуть розглядатися як ключові слова і фрази вихідного тексту.

Функціонування системи OpenCalais засноване на методах обробки природної мови, машинного навчання та інших алгоритмах.

Для вилучення семантичних метаданих застосовуються попередньо підготовлені онтології різних предметних областей в форматі RDF. Оригінальний текст піддається попередній обробці (графематіческой і морфологічної розмітки), потім розмічені словосполучення проходять ідентифікацію за допомогою навченої моделі розпізнавання іменованих сутностей, між якими ведеться пошук семантичних відносин. Отриманий граф сутностей і відношень між ними перетворюється в набір RDF-трійок [2].

Extractor — система автоматичного вилучення термінів, що функціонує з 2002 року і використовувана багатьма організаціями у власних рішеннях по обробці природної мови.

Робота системи Extractor заснована на застосуванні генетичних алгоритмів в поєднанні з методами машинного навчання та статистичними методами обробки природної мови. Початкове навчання системи ведеться на основі розміченого корпусу текстів.

TerMine — Web-сервіс вилучення термінів, розроблений в британському Національному центрі аналізу тексту (англ. The National Centre for Text Mining).

Сервіс TerMine працює на основі методу C-value і застосовує аналізатор TreeTagger для попередньої морфологічної розмітки тексту.

Демонстраційний Web-інтерфейс TerMine дозволяє обробляти тексти виключно англійською мовою.

Maui — система тематичної класифікації текстових документів, що працює на основі методів обробки природної мови та машинного навчання.

Схема функціонування системи складається з двох етапів роботи: етапи початкового побудови і навчання моделі і етапу застосування навченої моделі до вирішення завдання тематичної класифікації тексту.

Результати тематичної класифікації, отримані за допомогою Maui, можуть розглядатися в якості тегів (міток) вихідного тексту. Без використання навченої моделі Maui функціонує як система автоматичного вилучення ключових фраз [3].

Кластеризація — це завдання розбиття множини об’єктів на групи, які називаються кластерами [4]. Усередині кожної групи повинні з’явитись «схожі» об’єкти, а об’єкти різних груп повинні бути якомога більш відмінні.

У загальному випадку задача кластеризації тексту розпадається на дві:

- технічна задача перетворення в деяку матричну, векторну або будь-яку одному модель;
- математична задача кластеризації.

Спочатку необхідно виконати попередню обробку документів. Вона включає в себе наступні етапи:

- фільтрація — видалення спецсимволів і пунктуації;
- токенізація — розбивання тексту на терміни — слова або словосполучення;
- стемінг — приведення слова до основи;
- видалення стоп-слів;
- скорочення — видалення низькочастотних слів (є необов'язковим параметром);
- створення виваженої матриці терм-документ — перехід до векторів документа.

Метод TD-IDF — використовується для оцінки важливості слова в контексті документа, що є частиною колекції документів або корпусу. Вага деякого слова пропорційний кількості вживання цього слова в документі, і обернено пропорційна частоті вживання слова в інших документах колекції.

TF (term frequency — частота слова) — відношення числа входження деякого слова до загальної кількості слів документа.

$$tf(t,d)=\frac{n_i}{\Sigma_k k_k} \tag{1}$$

де — n_i число входжень слова в документ, а в знаменнику — загальна кількість слів у документі.

IDF (inverse document frequency — зворотна частота документа) — інверсія частоти, з якою деяке слово зустрічається в документах колекції. Облік IDF зменшує вагу широковживаних слів. Для кожного унікального слова в межах конкретної колекції документів існує тільки одне значення IDF.

$$idf(t,D)=\log\frac{|D|}{|(d_i \supset t_i)|}, \tag{2}$$

де — $|D|$ кількість документів в корпусі; $|(d_i \supset t_i)|$ — кількість документів, в яких зустрічається t_i (коли $n_i \neq 0$).

Міра TF-IDF є твором цих двох характеристик:

$$tfidf(t,d,D) = tf(t,d)*idf(t,D). \tag{3}$$

В Основі методу K-means (К-середніх) лежить ітеративний процес стабілізування Центроїд кластерів. Основною характеристикою кластера є його ценроід і вся робота алгоритму спрямована на стабілізований або, в кращому випадку, повне припинення зміни центроїда кластера [4].

Переваги методу:

– низька обчислювальна складність — O (knT), де n — число документів, k — число кластерів, T — кількість ітерацій;
– метод не потребує навчанні та при необхідності може накопичувати відомості для подальшого збільшення точності роботи — використання байєсівського оцінок параметрів кластеризації.

Недоліки методу:

– потрібно завдання кількості кластерів, як мінімум на початкових етапах — до використання апріорної інформації;
– порівняно низька точність.

В основі методу жадібного пошуку лежить кластеризація наборів електронних документів виконувалася з використанням так званого жадібного алгоритму, який визнаний методом, що дає досить хороші результати при кластеризації корпусу наукових статей близької тематики, хоча і володіє порівняно великою обчислювальною складністю.

Процес можна описати кроками, циклічно повторюваними до тих пір, поки не буде «вільних» документів, які не включені ні в один з результуючих кластерів.

Метод LDA використовується для рішення завдання тематичного аналізу, яке ускладнюється низкою факторів. Інформація, поширювана терористичними групами, різнорідна, повідомлення в соціальних мережах досить короткі, містять сленг і закодовані слова, що робить безглуздим семантичний аналіз. Найбільш часто в такій ситуації використовується метод прихованого розподілу Діріхле LDA [5].

Текстовий зміст аналізується за допомогою LDA. Результати аналізу подаються в різні моделі часових рядів для прогнозування активності вербування. Кількісним аналіз показує, що використання заснованих на LDA тематик в якості предикторів в моделях часових рядів зменшує помилку прогнозування в порівнянні з випадковим блуканням, авторегресії проінтегрувати змінного середнього і експоненціальним згладжуванням.

Література

1. Машечкин И. В., Петровский М. И., Царёв Д. В. Методы вычисления релевантности фрагментов текста на основе тематических моделей в задаче автоматического аннотирования // Вычислительные методы и программирование. — 2013. — Т. 14. — № . 1. — С. 91–102.

2. Пескова О. В. Автоматическое формирование рубрикатора полнотекстовых документов // Тр. X Всерос. науч. конф. «Электронные библиотеки: перспективные методы и технологии, электронные коллекции» (RCDL'2008). Дубна, 7–11 октября 2008 г. — С. 139–148.

3. Большакова Е. И., Клышинский Э. С., Ландэ Д. В., Носков А. А., Пескова О. В., Ягунова Е. В. Автоматическая обработка текстов на естественном языке и компьютерная лингвистика: учеб. Пособие. М.: МИЭМ, 2011. — 272 с.

4. Барахнин В. Б., Нехаева В. А., Федотов А. М. О задании меры сходства для кластеризации текстовых документов // Вестн. Новосиб. гос. ун-та. Серия: Информационные технологии. — 2008. — Т. 6, вып. 1. — С. 3–9.

5. Федотов А. М., Барахнин В. Б. К вопросу о поиске документов «по аналогии» // Вестн. Новосиб. гос. ун-та. Серия: Информационные технологии. — 2009. — Т. 7, вып. 4. — С. 3–14.

Дубук Василь Іванович
кандидат технічних наук,
доцент кафедри Автоматизованих систем управління
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

Коцун Володимир Іванович
кандидат технічних наук,
завідувач кафедри Математики та комп'ютерних дисциплін
Європейський університет, Львівська філія
м. Львів, Україна

Чорний Максим Вячеславович
фахівець з комп'ютерної техніки
Європейський університет, Львівська філія
м. Львів, Україна

АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ЗАСОБІВ УПРАВЛІННЯ ГРАФІЧНОГО ЛЮДИНО-МАШИННОГО ІНТЕРФЕЙСУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Задача автоматизації управління роботою інформаційної системи (ІС) може розв'язуватися засобами автоматизованого управління, що використовують апаратний, програмний чи програмно-апаратний інтерфейс.

У багатьох сучасних ІС задача організації людино-машинної взаємодії успішно розв'язується засобами програмного забезпечення (ПЗ) з графічним людино-машинним інтерфейсом (ГЛМІ). Він передбачає використання графічних засобів управління (ЗУ), побудованих на основі графічних елементів.

Практичне використання ЗУ впливає на ефективність процесу управління, що обумовлює актуальність задачі дослідження різних аспектів їх розробки.

Розв'язання задачі розробки ЗУ можливе на основі різних груп методів: ручного проектування ЗУ з використанням графічних редакторів; з використанням інструментальних програмних систем, що підтримують

концепцію об'єктно-орієнтованого програмування; автоматизованого розумного кодування з використанням відповідного спеціального ПЗ [12, с. 90; 13, с. 60; 14, с. 41; 15, с. 81; 16, с. 100; 18, с. 33].

Перша вказана група методів володіє низкою недоліків, серед яких: відносна складність, потреба у глибоких практичних навичках роботи з графічними редакторами, відносно тривалий час створення ЗУ, необхідність експорту ЗУ у інструментальні системи розробки ПЗ.

Друга зазначена група методів характеризується обмеженістю можливостей інструментальних програмних систем щодо роботи з ЗУ графічного типу щодо створення та редагування графічних об'єктів.

Третя вказана група методів — автоматизованого розумного кодування з використанням відповідного спеціального ПЗ — порівняно з першими вказаними двома групами методів володіє множиною переваг. Серед таких переваг — можливість автоматизації процесу створення ЗУ, відносно висока швидкість процесу створення ЗУ, висока точність відтворення елементів графіки у ЗУ, відносна простота [15, с. 82; 16, с. 101; 18, с. 34]. Тому, застосування таких методів спрощує процес створення ЗУ, зменшує час тривалості процесів розробки графічних ЗУ та людино-машинного інтерфейсу ІС у цілому.

Прикладом сучасної інтерфейсної платформи для ГЛМІ, що використовує розумне кодування, є Q-платформа [1]. Вона передбачає створення і використання графічних двовимірних QR-кодів [3–5] та спеціального апаратного і програмного забезпечень ІС для генерації, виводу зображень, зчитування та декодування таких кодів [1–2; 6].

Q-платформа у наш час успішно використовується у прикладних застосуваннях різних галузей діяльності суспільства [4]. QR-коди знайшли широке використання [3–5; 9, с. 7–10], поле якого розширюється у напрямку нових прикладних застосувань. При цьому QR-коди моделей 1 та 2 є найбільш розповсюдженими [5; 7, с. 301; 8, с. 10–12; 9, с. 15–25].

Важливим аспектом застосувань QR-кодів є їх впровадження у людино-машинний інтерфейс ІС [18, с. 107].

Відповідний ГЛМІ може бути реалізованим на основі ПЗ з ЗУ, що можуть містити QR-коди, створення яких реалізується на основі методу розумного кодування [18, с. 106].

Розробку ЗУ у складі ГЛМІ ІС можна реалізувати на основі методу з використанням кодування, що передбачає використання ПЗ для перетворення інформації у QR-код та зворотного перетворення для її декодування, що в комплексі реалізує процес розумного кодування.

Як відповідне ПЗ, може успішно використовуватися розробка вчених з Канади Smart Tags [11; 18, с. 103]. Засіб Smart Tags виробництва

BlackBerry Limited [10] здатний сканувати, генерувати та поширювати інформацію розміру малих даних [15, с. 84], як у формі штрих-коду, QR-коду, NFC-коду, так і в декодованій формі імен файлів, гіперпосилань, цифрових послідовностей і т.п. Також засіб Smart Tags уможливлює зчитувати та перетворювати NFC-коди та штрих-коди, QR-коди; перетворювати різні коди у NFC-коди для їх передачі одержувачам; розподіляти розумні коди між ЗУ, які підтримують NFC та перетворювати їх у штрих-коди; захищати розумні коди для запобігання їх перезапису чи знищення; знищувати та перезаписувати дані, представлені у відкритих NFC-кодах. Окрім цього засіб Smart Tags надає можливості створювати нові розумні кодові комбінації, зокрема, для представлення малих даних — адрес, коротких текстових повідомлень, номерів телефонів і т.п.

Один з прикладів результатів процесу кодування інформації, виконаного з використанням ПЗ Smart Tags [11] наведений на рис. 1.

Рис. 1. Приклад QR-коду з Web-адресою сайту

При розробці ЗУ у складі ГЛМІ можуть використовуватися різні підходи [14, с. 40; 15, с. 81; 16, с. 100; 17, с. 33]. При цьому комплексний підхід, що базується на поєднанні методу прямого візуального програмування на основі об'єктно-орієнтованої методології при розробці ЗУ та використання вбудованих можливостей табличних процесорів з подальшим використанням їх вбудованих інструментів для автоматизованого аналізу даних підтвердив свою високу ефективність [15, с. 84; 16, с. 102; 17, с. 40].

Вказаний підхід може бути розширеним за рахунок застосування методу розробки елементів управління людино-машинного інтерфейсу інформаційної системи з використанням розумного кодування [18, с. 107].

У результаті науково-практичних досліджень визначалася ефективність застосування програмних засобів розумного кодування для розробки ЗУ графічного людино-машинного інтерфейсу ІС.

Як інструмент розробки ЗУ графічного людино-машинного інтерфейсу ІС було використано вище вказаний та описаний ПЗ Smart Tags [11]. При цьому, створений на основі досліджуваного підходу ЗУ, представлений у вигляді форми з QR-кодом, було успішно створено та апробовано у складі інформаційної системи.

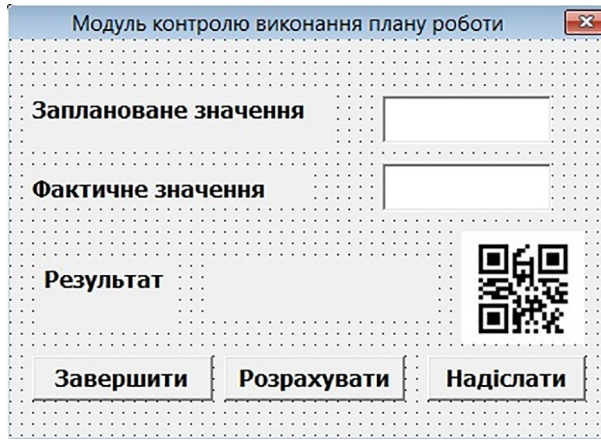

Рис. 2. Загальний вигляд ЗУ з графічним людино-машинним інтерфейсом

На представленому на рис. 2 вигляді ЗУ, використано графічний елемент управління, створений на основі розумного кодування у вигляді QR-коду, містить у закодованій формі закодовану послідовність малих даних.

Висновки

1. Розглянуто, проаналізовано та описано аспекти розробки засобів управління графічного людино-машинного інтерфейсу інформаційної системи.

2. Застосування графічних кодів для розробки засобів управління та їх впровадження у графічний людино-машинний інтерфейс інформаційної системи є можливим, доцільним та перспективним напрямком розвитку проектування діалогових засобів інформаційних систем.

3. Розроблено прикладний засіб управління інформаційної системи з графічним людино-машинним інтерфейсом з елементом управління на основі графічного коду, що може використовуватися на практиці.

4. Розробка засобів управління людино-машинного інтерфейсу інформаційної системи з використанням закодованого у графічній

формі представлення інформації є важливим та актуальним практичним напрямком проектування автоматизованих систем управління.

5. Практичне використання засобів управління людино-машинного інтерфейсу інформаційних систем з використанням графічного коду підвищує захищеність інформації і позитивно впливає на інформаційну безпеку експлуатації автоматизованих систем управління.

Література

1. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.denso-wave.com/en/system/qr/product/pratform.html

2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.denso-wave.com/en/adcd/product/software/

3. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.denso-wave.com/en/system/qr/product/sqrc.html

4. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.qrcode.com/en/about/

6. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.qrcode.com/en/codes/model12.html

7. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.qrcode.com/en/howto/generate.html

8. Reed I. S., Solomon G. Polynomial Codes over Certain Finite Fields [Text] // Journal of the Society for Industrial and Applied Mathematics (SIAM), 8 (2). — 1960. — P. 300–304.

9. Geisel W. A. Tutorial on Reed–Solomon Error Correction Coding [Text] (PDF), Technical Memorandum, NASA, August 1990, TM-102162.

10. Reed I. S., Chen X. Error-Control Coding for Data Networks [Text], Boston, MA: Kluwer Academic Publishers, 1999.

11. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.blackberry.com/en

12. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://app-world.blackberry.com/webstore/content/27686824/

13. Дубук В. І. Особливості побудови математичних моделей процесів з використанням програмних систем з елементами штучного інтелекту [Текст] // Сучасні інформаційні технології в економіці, менеджменті та освіті (СІТЕМ-2014): Матер. IV Всеукр. наук.-пр. конф., Львів, 20.03.2014 р. — Львів: Львівська філія Європейського університету, 2014. — С. 90–94.

14. Дубук В. І., Коцун В. І. Особливості розробки програмного забезпечення імітаційного моделювання роботи логічних пристроїв інформаційної системи

[Текст] // Сучасні інформаційні технології в економіці, менеджменті та освіті (СІТЕМ-2016): Матер. VII Всеукр. наук.-пр. конференції, Львів, 8.12.2016 р. — Львів: Львівська філія Європейського університету, 2016. — С. 59–62.

15. Дубук В. І., Коцун В. І. Особливості розробки людино-машинного інтерфейсу програмного забезпечення для автоматизованого аналізу даних [Текст] // Теорія і практика сучасної науки (ч.III): матеріали II Міжн. наук.-пр. конференції м. Київ, 15–16.06.2017 р. — Київ.: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. — С. 40–43.

16. Дубук В. І., Чорний М. В., Чорний В. М. Особливості розробки програмного забезпечення з графічним людино-машинним інтерфейсом для аналізу малих даних [Текст] // Сучасні інформаційні технології в економіці, менеджменті та освіті (СІТЕМ-2017): Матер. VIII Всеукр. наук.-пр. конф., Львів, 30.11.2017 р. — Львів: Львівська філія Європейського університету, 2017. — С. 81–84.

17. Дубук В. І., Чорний М. В., Чорний В. М. Особливості розробки програмного забезпечення з графічним людино-машинним інтерфейсом для оцінки ринку послуг [Текст] / Технічні вісті, 2017/1(45), 2(46). — С. 100–102.

18. Дубук В. І., Чорний М. В. Розробка програмного забезпечення з графічним людино-машинним інтерфейсом в інформаційно-аналітичній системі оцінки ринку електричної енергії [Текст] // Моделювання та інформаційні технології. Зб. наук. пр. ІПМЕ НАН України. — Вип. 82. — К.: 2018. — С. 33–40.

19. Дубук В. І., Чорний М. В. Розробка елементів управління людино-машинного інтерфейсу інформаційної системи з використанням розумного кодування [Текст] / Сучасні інформаційні технології в економіці, менеджменті та освіті (СІТЕМ-2018): Матеріали IX Всеукр. наук.-пр. конференції, Львів, 29.11.2018 р. — Львів: Львівська філія Європейського університету, 2018. — С. 100–107.

Калинин Юрий Анатольевич
заместитель начальника центрального диспетчерского отдела
ЧАО «Запорожтрансформатор»
г. Запорожье, Украина

Ефременко Василий Георгиевич
доктор технических наук, профессор,
заведующий кафедрой физики
ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет»
г. Мариуполь, Украина

Брыков Михаил Николаевич
доктор технических наук, профессор, профессор кафедры ОТСП
Запорожский национальный технический университет
г. Запорожье, Украина

Андрущенко Михаил Иванович
кандидат технических наук, доцент, доцент кафедры ОТСП
Запорожский национальный технический университет
г. Запорожье, Украина

Осипов Михаил Юрьевич
кандидат технических наук, доцент, доцент кафедры ОТСП
Запорожский национальный технический университет
г. Запорожье, Украина

Коротич Юлия Станиславовна
магистр кафедры ОТСП
Запорожского национального технического университета
г. Запорожье, Украина

СТРУКТУРА ЗОН СПЛАВЛЕНИЯ И ТЕРМИЧЕСКОГО ВЛИЯНИЯ ВЫСОКОУГЛЕРОДИСТОЙ НИЗКОЛЕГИРОВАННОЙ СТАЛИ ПРИ РУЧНОЙ ДУГОВОЙ СВАРКЕ С УСКОРЕННЫМ ТЕПЛООТВОДОМ

Сварка сталей с повышенным содержанием углерода, как правило, затруднена в связи с образованием хрупких закалочных структур в зоне термического влияния (ЗТВ). В связи с этим для получения бездефектных сварных соединений данных материалов используют предварительный и сопутствующий подогревы и замедленное охлаждение. Однако при необходимости выполнения сварки предварительно термически обработанной высокоуглеродистой стали 120Г3С2, которая может быть использована для повышения износостойкости при абразивном изнашивании [1], подогрев и/или замедленное охлаждение приведет к изменению необходимой структуры всей свариваемой детали и, как следствие, к снижению эксплуатационных свойств.

Состав стали 120Г3С2 обеспечивает после закалки от 1000 °С почти полностью аустенитную структуру в связи с достаточно высоким содержанием аустенизаторов (углерод и марганец). Аустенит в отличие от мартенсита не должен приводить к охрупчиванию околошовной зоны, поэтому при сварке данной стали, очевидно, нет необходимости в подогреве и замедленном охлаждении. Наоборот, необходимо обеспечить ускоренное охлаждение сварного соединения, чтобы в той части ЗТВ, которая будет нагрета выше температур фазового превращения, получить закалку, а в зоне нагрева до меньших температур минимизировать влияние отпуска на предварительно закаленный материал.

С целью исследования влияния ускоренного охлаждения на структуру ЗТВ стали 120Г3С2 выполнили пробный сварочный цикл с использованием полосы толщиной 5 мм предварительно закаленной от 1000 °С. Образец был закреплен вертикально, и на его ребре была поставлена «точка» ручной дуговой сваркой с использованием электрода НИИ48-Г [2]. Сварочный цикл был выполнен как можно более коротким. Ускоренное охлаждение обеспечивалось за счет теплоотвода вглубь холодного образца. Температуру ЗТВ измеряли с помощью ХА термопары, приваренной на расстоянии около 5 мм от кромки пластины. В результате эксперимента спай термопары оказался как раз на линии сплавления сварочной ванны и основного металла (рис. 1). Зарегистрированная зависимость температуры ЗТВ от времени показана на рис. 2.

Пластина стали 120Г3С2 в процессе её изготовления была обезуглерожена на глубину около 2 мм с каждой стороны. Поэтому после закалки от 1000 °С структура стали по сечению изменяется от преимущественно мартенситной на поверхности до аустенитной в центре [3]. Это дает возможность изучить структуру ЗТВ для любой из возможных структур термически обработанной тали 120Г3С2 — от мартенсита до аустенита.

Рис. 1. Вид зоны сплавления

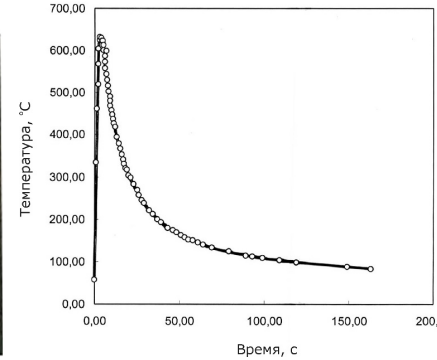

Рис. 2. Зависимость время-температура на расстоянии примерно 5 мм от края пластины

Панорама микроструктуры ЗТВ приведена на рис. 3. Образец вырезан вертикально по центру зоны сварки (см. рис. 1). В структуре можно выделить четыре области: переплавленный электродный металл (1); линия сплавления основного и электродного металла (2); основной материал, нагретый выше критических точек и, соответственно, повторно закаленный (3); материал, изменивший структуру в результате нагрева до температур выше температурных порогов диффузии углерода и железа, но ниже критических точек (4).

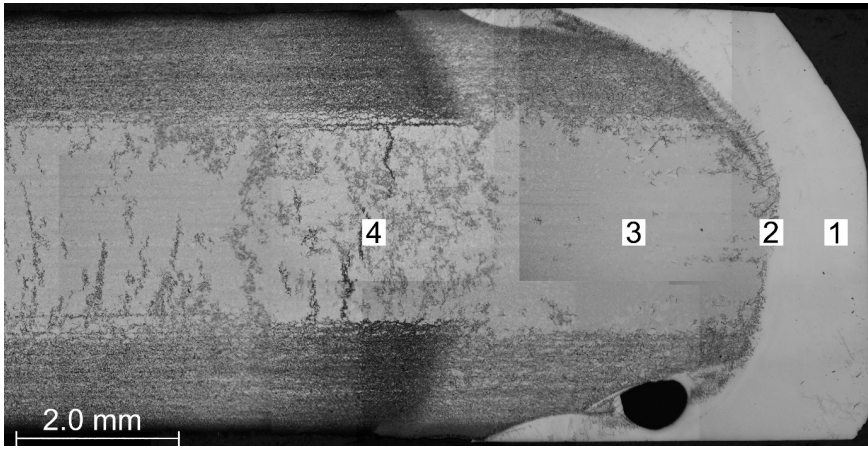

Рис. 3. Панорама микроструктуры участка сплавления и ЗТВ экспериментального образца

Согласно справочным данным [2] состав металла, наплавленного электродом НИИ-48Г следующий (масс.%): C — 0,13; Mn — 4,8–6,0; Si — 0,50–0,90; Ni — 8,50–10,00; Cr — 18,50–19,50. Ожидаемая структура металла в области 1 при таком химическом составе — аустенит. Ожидаемая структура повторно термообработанного основного металла в области 3 (центр образца) — также аустенит. На линии сплавления (2) наблюдается образование небольшого количества мартенсита (рис. 4), что может быть вызвано локальным колебанием химического состава металла, прежде всего по углероду.

В результате измерения микротвердости получены следующие значения для каждой из четырех областей ЗТВ: 1-220 HV0.05; 2-350-400 HV0.05; 3-220 HV0.05; 4-230-250 HV0.05. Трещины на линии сплавления и в ЗТВ не обнаружены.

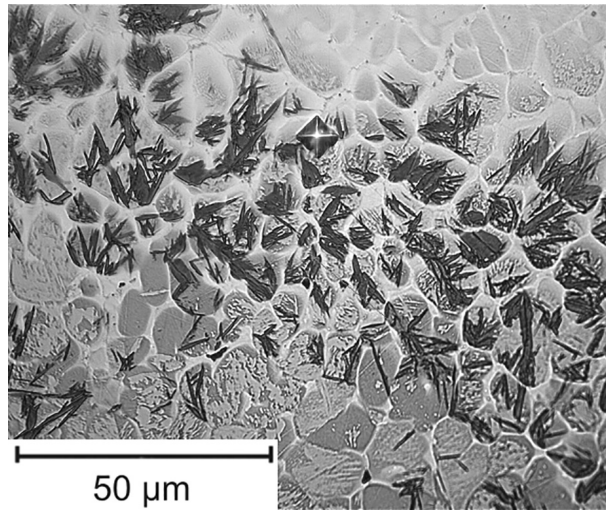

Рис. 4. Микроструктура линии сплавления

Таким образом, в результате анализа микроструктуры ЗТВ образца стали 120Г3С2 после имитации сварки электродом НИИ48-Г с ускоренным теплоотводом установлено, что в области повторной термической обработки отсутствуют дефекты микроструктуры. Это позволяет продолжить исследования влияния режимов сварки с ускоренным теплоотводом на структуру ЗТВ термически обработанной стали 120Г3С2.

Литература

1. Efremenko V. G. Two-body abrasion resistance of high-carbon high-silicon steel: Metastable austenite vs nanostructured bainite / V. G. Efremenko, O. Hesse, T. Friedrich, M. Kunert, M. N. Brykov, K. Shimizu, V. I. Zurnadzhy, P. Šuchmann // Wear. — 2019. — V. 418–419. — P. 24–35.

2. Титов В. А., Волков А. Н., Брызгалин А. Г., Миличенко С. С. Электроды покрытые металлические для ручной дуговой сварки. Каталог-справочник. Том 2. — К.: Экспловелд, 2000. — 408 с.

3. Хессе О. Износостойкость обезуглероженного слоя высокоуглеродистой низколегированной стали в экстремальных условиях трения / О. Хессе, М. Кунерт, В. Г. Ефременко, К. Шимицу, М. Н. Брыков, А. Е. Капустян // Наукові нотатки. — 2017. — Вип. 58. — С. 301–307.

Карпюк Ирина Анатольевна
доцент кафедры оснований и фундаментов
Одесская государственная академия
строительства и архитектуры
г. Одесса, Украина

Карпюк Василий Михайлович
профессор кафедры железобетонных конструкций
и транспортных сооружений
Одесская государственная академия
строительства и архитектуры
г. Одесса, Украина

УСТРОЙСТВО СВАЙНЫХ ФУНДАМЕНТОВ В СТЕСНЕННЫХ УСЛОВИЯХ ГОРОДА ОДЕССЫ

В данной статье освещается проблема устройства фундаментов в стесненных городских условиях, а также описаны результаты лабораторных испытаний в лотке моделей свай, погружаемых методом забивки и вдавливанием.

В последние годы все чаще возникает необходимость строительства жилых и гражданских зданий, примыкающих к существующим зданиям и сооружениям. В таких условиях применение свай, погружаемых забивкой или вибропогружением, опасно, так как, при этом, возникают динамические воздействия, от которых возникают повреждения в конструкциях существующих зданий. В городах Санкт-Петербурге, Москве, Киеве и др., благодаря совместной плодотворной работе ученых и строителей, были разработаны ряд технологий и механизмов, позволяющих погружать призматические сваи вдавливанием [4; 6; 7]. Этим вопросом занимались такие ученые как: Абелев М. Ю., Далматов Б. И., Гдалин С. В., Симагин В. Г., Сотников С. Н., Швец В. Б., Гинзбург Л. К., Коваль В. Е., Феклин В. И. и др. Проблема строительства в стесненных городских условиях все острее проявляется и в г. Одессе. Поэтому, актуальным является вопрос влияния способа погружения свай в специфических инженерно-геологических условиях южного региона.

На несущую способность свайных фундаментов влияют многие факторы. К таким факторам относятся: конструкция и геометрические параметры свай, расстояние между ними, расположение свай в кусте и способ их погружения. Эти процессы изучали и раньше, но, в основном, на пенетрометрах. Многие ученые (Керизель, Лерминье, Ченг и др.) считают, что пенет-рометры являются сваями малого диаметра и данные о их взаимодействии с грунтами основания можно перенести с определенной точностью на сваи натуральных размеров. Если с этим согласиться и сравнить несущую способность основания, определенную при помощи статического пенетро-метра (S) с несущей способностью основания определенную при помощи динамического пенетрометра (D), то из соотношения этих двух значений (S/D) получаем коэффициент, который по мнению различных ученых колеблется в больших приделах (S/D)=0,5–1,5, что подтверждает малоизученность данного вопроса.

Перед проведением натурных исследований свай, были выполнены испытания их моделей в лабораторных условиях. Испытания проводились с целью изучения взаимодействия свай с грунтом основания при их погружении вдавливанием и забивкой. Испытания проводили в лотке. Передняя стенка лотка выполнена из стекла для возможности наблюдения послойного перемещения грунта в процессе погружения моделей сваи.

Методика испытаний следующая. Лоток заполняли грунтом. На нижнюю подвеску укладывали груз, который через балку передавался на грунт, создавая, таким образом, бытовое давление, соответствующее давлению в натурных условиях. На сваю которую погружали устанавливали балку верхней подвески. На верхнюю подвеску укладывали груз, необходимый для погружения сваи вдавливанием. Погружение сваи забивкой производили при помощи приспособления, прикрепленного к балке прибора. Приспособление представляет собой направляющую штангу с подвижным грузом. Для определения перемещения грунта в лоток до испытания были заложены фиксаторы деформаций, которые укладывались горизонтальными дорожками с интервалом по вертикали 1см. Сваи погружали в различные грунты (песок, супесь, суглинок) нарушенной структуры. Исследование работы моделей свай, погруженных различными способами, выполняли в грунтах одинаковой плотности и влажности [1–3].

Сравнивая результаты испытаний видно, что зона уплотнения околосвайного пространства у свай, погруженных вдавливанием и забивкой различаются между собой. Зона уплотнения свай, погруженной забивкой больше зоны уплотнения свай, погруженных вдавливанием.

Эта закономерность лучше просматривается в грунтах с большой влажностью, и в тех опытах, где основанием служили связные грунты.

При устройстве забивных свай применяются различные способы погружения: динамическое погружение или вибропогружение. При погружении свай дизель-молотами или вибропогружателями в окружающих грунтах возникают колебания. Воздействие этих колебаний на близкорасположенные здания или сооружения может привести к их повреждению или разрушению конструкций как вследствие дополнительных неравномерных осадок основания, так и непосредственного воздействия на них. Наиболее ярко это проявляется в тех случаях, когда основанием фундаментов являются слабые водонасыщенные глинистые грунты, способные доуплотняться при динамических нагрузках.

С учетом изложенного выше, в ряде случаев, целесообразно применять способ вдавливания свай. Широко этот метод начали использовать в крупных городах Киеве, Омске, Ленинграде, Москве, где были разработаны специальные установки по вдавливанию свай. В Одессе для погружения свай вдавливанием успешно применяется установка, разработанная АО «Стикон» при научной поддержке ученых ОГАСА.

Установка состоит из базовой машины с копровой мачтой, рабочего органа в виде штока с наголовником, механизмов подъема и вдавливания свай. Механизм подъема и вдавливания состоит из двух платформ, которые соединены между собой тросами. Одна платформа грузовая на рельсовом ходу с механизмом автоматического перемещения, кассетами неподвижных блоков и грузами. Другая платформа жестко закреплена к верхней части штока, соединена с механизмом подъема и снабжена кассетами подвижных блоков. Принцип работы установки заключается в следующем. Грузовую платформу устанавливают на рельсовый путь и пригружают грузами. Сваю устанавливают на точку погружения, а голову сваи заводят в наголовник. При включении грузовой лебедки через полиспастную систему верхняя грузовая платформа приближается к нижней платформе, приводя в движение шток рабочего органа, который через наголовник передает вдавливающее усилие на сваю.

Сотрудниками ОГАСА и НИИСКа проводятся испытания, цель которых является определение несущей способности свай, погруженных данной установкой. На одной из площадок были проведены испытания призматической сваи сечением 35х35см, длиной 15м. Площадка сложена следующими ИГЭ: суглинок лессовидный полутвердый; супесь лессовидная текучая; суглинок лессовидный мягкопластичный; суглинок лессовидный текучепластичный; суглинок лессовидный тугопластичный; суглинок полутвердый. Глубина погружения в несущий слой (суглинок полутвердый) составила 0,85 м. Нагрузка

при испытании была доведена до полуторного значения расчетной нагрузки на сваю и составила 1100 кН. Погружение свай производилось в сложных стесненных условиях (от оси сваи до ближайшего существующего здания 1,15 м).

В зависимости от особенностей проекта, расположения свай в плане и инженерно-геологических условий строительной площадки, вдавливание свай может осуществляться точечным, линейным и координатным способом. Точечный способ применяется для погружении одиночных свай, при ленточном расположении стабилизационных и анкерных свай, а также свай повышенной ответственности, в случае, когда определяющим фактором является обеспечение безопасности (сохранности) близлежащих строений. Точечный способ эффективно применяется при реставрации фундаментов, при ведении свайных работ в условиях максимальной приближенности к существующим строениям, фундаментам и коммуникациям.

Описанный выше пример подтверждает, что данный способ погружения свай является наиболее приемлемым при строительстве в стесненных частях города. Однако следует отметить, что метод погружения свай вдавливанием изучен еще недостаточно хорошо.

Литература

1. Карпюк В. М., Карпюк І.А Взаємодія висячих призматичних паль з піщаними ґрунтами/ Карпюк В. М., Карпюк І. А. // Вісник ОДАБА. — Вип. 61. — Одеса: ТОВ «Зовнішрекламсервіс», 2016. — С. 137–141.

2. Карпюк І.А,. Мовчан О. М., Труфин М. Д. Особливості взаємодії моделей висячих призматичних паль з піщаними ґрунтами / І. А. Карпюк, О. М. Мовчан, М. Д. Труфин // Вісник ОДАБА № 60 Одеса.: изд-во «Оптимум», 2015 — С. 202–206.

3. Копотилова А. С. Особенности строительства в условиях плотной городской застройки // Молодой ученый. —2017. — № 49. — С. 59–61.

4. Проблемы строительства высотных зданий в условиях плотной городской застройки Саядян Т. В., Шумеев П. А., Шеина С. Г. Актуальные проблемы технических наук в России и за рубежом/Сборник научных трудов по итогам международной научно-практической конференции. № 2. Новосибирск, 2015. 162 с.

5. Симагин В. Г. Проектирование и устройство фундаментов вблизи существующих сооружений в условиях плотной застройки / В. Г. Симагин. — Москва: Ассоциации строительных вузов, 2010. — С. 52.

Ніколаєнко Богдан Анатолійович
кандидат технічних наук,
старший викладач спеціальної кафедри № 3
Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації
КПІ імені Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Василенко Сергій Вікторович
кандидат технічних наук,
старший викладач спеціальної кафедри № 3
Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації
КПІ імені Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

ФІЛЬТРАЦІЇ ПОЧАТКОВИХ ФАЗ СКЛАДОВИХ OFDM-СИГНАЛУ ПРИ ОБРОБЦІ «В ЦІЛОМУ»

На теперішній час активно розвиваються та використовуються бездротові системи передачі даних. При проектуванні таких систем виникає завдання вибору технології передачі сигналів, а також завдання вибору варіанта множинного доступу.

Однією з перспективних є технологія ортогонального частотного поділу мультиплексування (Orthogonal Frequency Division Multiplexing — OFDM), що являє собою передачу даних на взаємно ортогональних по частоті несівних коливань. Вона знайшла широке застосування в сучасних радіотехнологіях, таких як Wi-Fi, Wi-MAX, радіорелейних й інших видах зв'язку [1; 2, с. 179].

Але сигнали OFDM, у випадку використання на кожній з піднесівних частот багатопозиційні сигнально-кодові конструкції, не розраховані на функціонування в складних завадових умовах. У зв'язку з цим є актуальним подальший пошук шляхів підвищення завадостійкості процедур демодуляції OFDM-сигналу за умови зменшення кратності модуляції на піднесівних частотах до 2 включно [3, с. 1441–1452].

Пропонується рішення задачі фільтрації початкових фаз піднесівних частот, що спирається на умову наявності аналітичного зв'язку

між їхніми початковими фазами на передавальній стороні та використання цього зв'язку на приймальній стороні.

Методика синтезу. Припустимо, що на вході пристрою фільтрації присутнє спостереження виду:

$$y_t = \sum_{i=1}^{2^n}\left[s_i\left(r_i,\vec{\lambda}_i,t\right)+n_i\left(t\right)\right] = \sum_{i=1}^{2^n}\left\{(-1)^{r_i}A_i\cos\left[\left(\omega_0+i\Delta\omega\right)t+\varphi\right]+n_i\left(t\right)\right\}, \quad (1)$$

Загальновідомо, що кількість складових OFDM-сигналу дорівнює 2^n. При цьому зазвичай використовуються значення $n = 8-11$. Не виключене застосування сигналів з іншими розмірностями. Розмірковування виконаємо для найпростішого випадку $n = 1$.

На цьому етапі з метою спрощення викладення й розуміння матеріалу припустимо, що у векторі $\vec{\lambda}_i$ неперервних параметрів OFDM-сигналу оцінка амплітуд (A_i, де $i = \overline{1,2^n}$) не знадобиться (нехай на кожній із піднесівних застосовується фазова модуляція кратності 2). З цієї причини вважаємо, що $n_i\left(t\right) \equiv n\left(t\right)$; $N_{0i} \equiv N_0$; $\forall i = \overline{1,2^n}$.

Тоді для прикладу, коли у нас присутні дві піднесівні частоти $\left(n = 1\right)$ рівняння фільтрації початкової фази φ, матиме наступний вигляд:

$$\dot{\varphi} = -\frac{2k_{\varphi\varphi}}{N_0}\sum_{i=1}^{2} y_t A_i \sin\left[\left(\omega_0+i\Delta\omega\right)t+\varphi^*\right]\times$$

$$\times th\frac{2A_i}{N_0}\int_{t_{k-1}}^{t} y_t\cos\left[\left(\omega_0+i\Delta\omega\right)\tau+\varphi^*\right]d\tau\ ,\ t\in\left[t_{k-1}\,t_k\right), \quad (2)$$

де: $K_{\varphi\varphi}$ — апостеріорна дисперсія фази φ; $\dot{\varphi}$ — похідна початкової фази сигналу, загальна для усіх піднесівних частот; φ^* — оцінка фази.

З рівняння (2) бачимо, що зняття маніпуляції за допомогою плинного вагового зворотного зв'язку в двох OFDM-підканалах відбувається незалежно у результаті формування різниць апостеріорних мір станів індивідуальних двійкових дискретних перетворень $r_i = \overline{0,1}$; $i = \overline{1,2}$. Разом з цим фільтрація (оцінювання) початкової фази φ опорного коливання відбувається на основі «групового» спостереження.

При цьому правило прийняття рішення щодо станів дискретних параметрів має вигляд:

$$r_i^* = rect\left[-\int_{t_{k-1}}^{t_k} y_t\cos\left[\left(\omega_0+i\Delta\omega\right)t+\varphi^*\right]dt\right],\ i = \overline{1,2}. \quad (3)$$

На рисунку 1 представлена структурна схема процедури фільтрації складових OFDM-сигналу при обробці «в цілому».

Принцип роботи. На виході пристроїв перемноження спостереження y_t на низку піднесівних коливань формується сума впливів напруг, що за допомогою реактивного елемента коригує початкову фазу опорного генератора. Тобто, завдяки аналітичному зв'язку початкових фаз піднесівних на передавальній стороні у коригуванні початкової

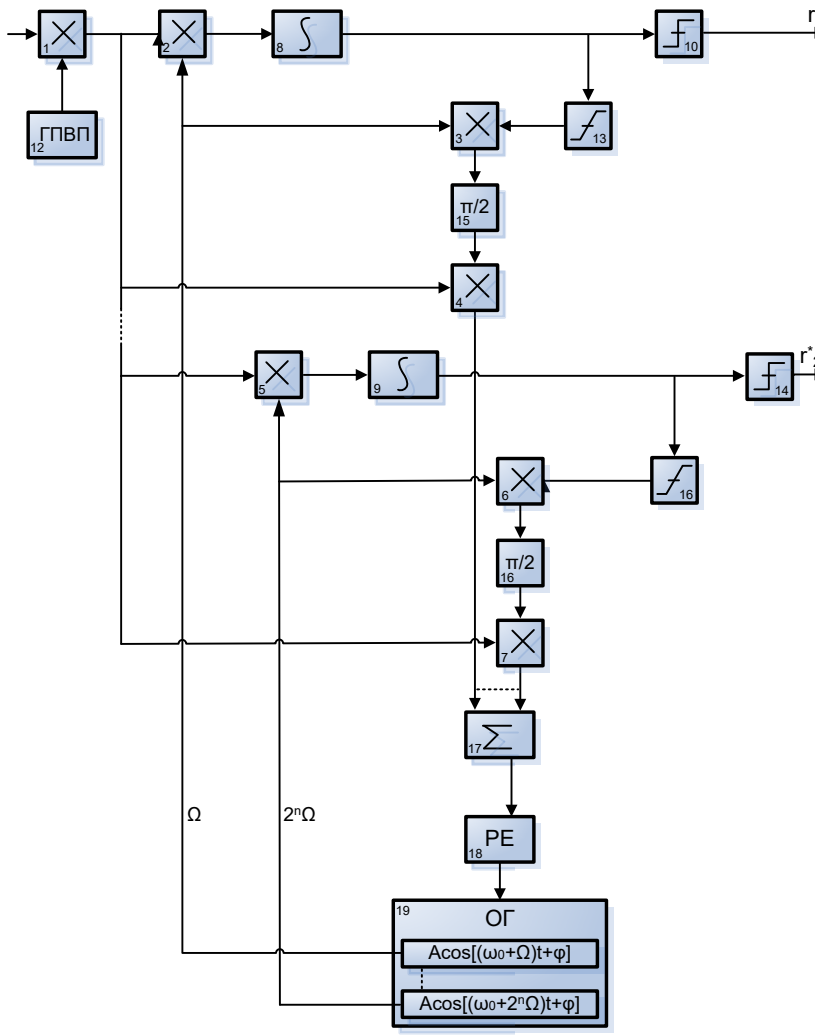

Рис. 1. Структурна схема процедури фільтрації складових OFDM-сигналу при обробці «в цілому»

фази опорного генератора на приймальній стороні рівнозначно приймають участь усі спостереження, кількість яких дорівнює кількості піднесівних частот.

У випадку якщо початкові фази піднесівних частот прийнятого сигналу співпадають з початковими фазами піднесівних частот, що формуються на передавальній стороні, то коригування початкової фази опорного генератора приймача, з якого формуються аналітично пов'язані за початковими фазами опорні піднесівні частоти, не потрібне.

Якщо ж початкові фази піднесівних частот прийнятого й переданого сигналу не співпадають з результатами «групового» спостереження, тоді початкові фази коригуються шляхом сумування результатів неспівпадінь та їх впливу на початкову фазу опорного генератора.

Використання запропонованої методики способу синтезу фільтрації початкових фаз складових OFDM-сигналу при обробці «в цілому» забезпечить підвищення завадостійкості процесу демодуляції OFDM-сигналу у порівнянні з існуючими за рахунок того, що на передавальній стороні передбачений аналітичний зв'язок між початковими фазами піднесівних, а в процедуру оцінювання початкової фази опорного генератора залучено все спостереження [4, 94–99].

Пристрій фільтрації, що пропонується, може бути впроваджений на вже існуючих радіозасобах, що працюють з OFDM-сигналами, або використаний при розробці нових перспективних засобів з технологією OFDM.

Література

1. Про апаратуру бездротових систем зв'язку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.micran.ru/about/partners/dealer rrl / Дата доступу: березень 2013. — Назва з екрану.

2. Рашич А. В. Сети безпроводного доступа WiMAX: учеб. Пособие / А. В. Рашич — СПб.: Изд-во Политехн. Ун-та, 2011. — 179 с.

3. Тихонов В. И. Оптимальная фильтрация дискретно-непрерывных процес сов / В. И. Тихонов, В. Н. Харисов, В. А. Смирнов:– Радиотехника и электроника, 1978. — том № 7. — С. 1441–1452.

4. Єрохін В. Ф. Математична модель демодуляції OFDM-сигналу «в цілому» / В. Ф. Єрохін, Б. А. Гиндич // Збірник наукових праць спеціальні телекомунікаційні системи та захист інформації. — Київ, 2013, Випуск 1 (23). — С. 94–99.

Сорокін Євгеній Леонідович
кандидат технічних наук,
доцент кафедри металургійного палива і вогнетривів
Національна металургійна академія України
м. Дніпро, Україна

Кушнарьова Тетяна Олександрівна
лаборант кафедри теорії металургійних процесів
Національна металургійна академія України
м. Дніпро, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ ВУГІЛЬНОЇ ШИХТИ, ЩО МІСТИТЬ СЛАБКОСПІКЛИВЕ ВУГІЛЛЯ

Сьогодні основною проблемою коксохімічних підприємств є нестабільна сировинна база коксування, зокрема дефіцит добреспікливого вугілля у зв'язку зі зменшенням його видобування, а також неможливістю постачати необхідної кількості імпортного добреспікливого вугілля. Тобто необхідно розробляти технології які дозволять використання вугілля власного видобутку, але в Україні не має у достатній кількості добреспукливого вугілля, що в свою чергу спричиняє до необхідності використання низькоякісного низькометаморфізованого вугілля.

У роботах [1, с. 204; 2, с. 13; 3, с. 38–41; 4, с. 14–24] показана можливість модифікації властивостей слабкоспікливого вугілля, але у наведених роботах відсутня інформація щодо використання зазначеного вугілля як компонента вугільної шихти.

Попередньо, перед визначенням оптимального складу вугільної шихти, що містить фракцію слабкоспікливого вугілля, як однин з компонентів, було проведено дослідження, які визначали оптимальний склад домішки фракції слабкоспікливого вугілля. Для цього було проведено лабораторне коксування вугільних шихт, що містять домішку, фракції слабкоспікливого вугілля марки ДГ (1,25–1,3 г/см^3) у кількості 5, 10 і 15%. Вугільна фракція додавалась до усередненої середньозміної шихти ПрАТ «Дніпровський КХЗ». Також проводилось дослідження міцності отриманих коксових залишків.

Результати лабораторного коксування довели, що додавання до шихти фракції слабкоспікливого вугілля марки ДГ суттєво не впливає на показник виходу твердого вуглецевого залишку, а зміна результатів проведеного дослідження знаходиться в межах помилки досліду [5, с. 200].

Результати дослідження міцності отриманих коксових показали, що внесення фракції слабкоспікливого вугілля впливає на вихід коксового залишку з розміром більше 25 мм і менше 5 мм. Домішка в шихту до 10% не призводить до суттєвих змін виходу фракцій. Проте домішка фракції слабкоспікливого вугілля призводить до зниження виходу класів коксового залишку більше 25 мм, а також збільшення вмісту класів менше 5 мм, що погіршує якість коксу. Отже, вміст

Рис. 1. Зміна *t*-критеріїв для показника класів коксового залишку більше 25 мм

фракцій слабкоспікливого вугілля є фактором, що змінює якість утворення твердого вуглецевого залишку.

Для оцінки впливу зазначеного фактору був використаний однофакторний дисперсійний аналіз [6, с. 184; 7, с. 248], оскільки він дозволяє розкласти складну дисперсію на складові та оцінити їх за певними критеріями. Для оцінки впливу цього фактору використовувалися показники дослідження міцності отриманих коксових залишків більше 25 мм, а також вихід дрібного класу, тобто вихід класу коксового залишку менше 5 мм.

Розрахунки проводили для перевірки гіпотези про статистичне значення відмінності результатів, отриманих з різними домішками фракції слабкоспікливого вугілля. Тобто проводили оцінку впливу як позитивного, так і негативного вмісту фракцій слабкоспікливого

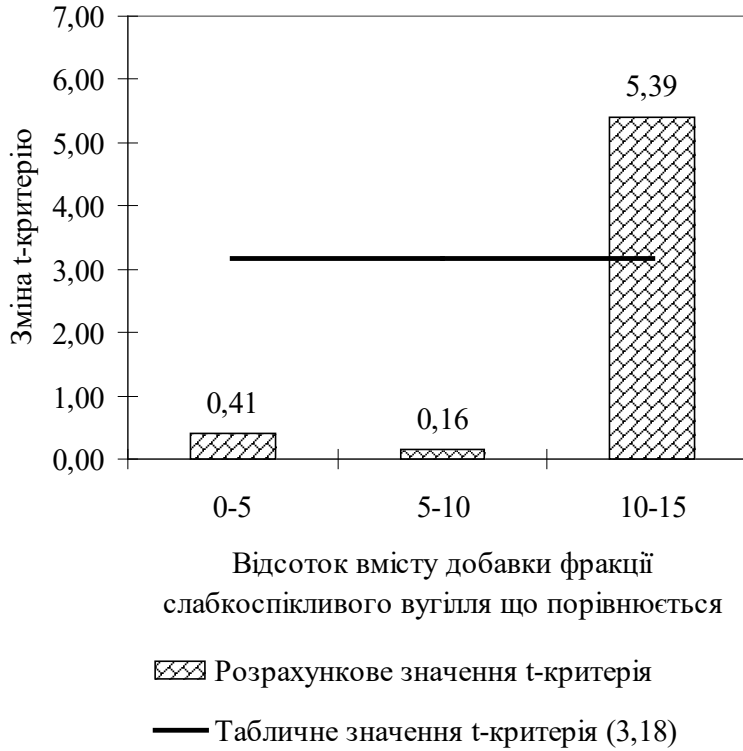

Рис. 2. Зміна *t*-критеріїв для показника класів коксового залишку менше 5 мм

вугілля як фактора, що впливає на показники механічної міцності коксового залишку на скидання. Оцінку значення відмінностей визначали за допомогою t-критерію Стюдента [8, с. 62].

Отримані результати проведеного розрахунку (рис. 1, 2) показують, що як для першого так і для другого показника статистично значимою відмінністю є тільки зміна вмісту домішки слабкоспікливого вугілля від 10 до 15% і, як показують результати експерименту, ці зміни призводять до погіршення механічних властивостей коксового залишку.

Таким чином, результати однофакторного дисперсійного аналізу показали, що оптимальним вмістом фракції слабкоспікливого вугілля становить 10% . При даному вмісті низькометаморфізованого вугілля властивості коксу знаходяться в межах похибки експерименту та дозволяють отримати кокс необхідної якості.

Література

1. Кушнарева Т. А. Разработка метода расширения сырьевой базы коксования / Т. А. Кушнарева, Є. Л. Сорокин // X Українська наукова конференція студентів, аспірантів і молодих учених «Хімічна проблема сьогодення» 27–29 березня 2017 р. Тези доповідей. — Вінниця, 2017. — С. 204.

2. Старовойт А. Г. Изменение свойств угольных фракций слабоспекающегося угля / А. Г. Старовойт, Є. Л. Сорокин, Т. А. Кабак // XXXIX Міжнародна науково-технічна конференція молоді ВАТ «Запоріжсталь» 2013, 5–6 грудня 2013 р. Тези доповідей — Запоріжжя, 2013. — С. 13.

3. Kushnareva T. A. Clinkering Properties of Individual Fractions of Enriched Poorly Clinkering Coal / T. A. Kushnareva, E. L. Sorokin // Coke and Chemistry, 2018, Vol. 61, No. 2, Pp. 38–41.

4. Технологические аспекты реализации энергетического потенциала углей / С. Г. Гагарин, Г. С. Головин, А. М. Гюльмалиев и др. // ХТТ. — 2001. — № 2. — С. 14–24.

5. Скляр М. Г. Физико-химические основы спекания углей / М. Г. Скляр. — М.: Металлургия, — 1984. — 200 с.

6. Барский В. Д. Практический математико-статистический анализ в коксохимии / В. Д. Барский, Л. А. Качан. — М.: Металлургия, 1975. — 184с.

7. Пинчук С. И. Организация эксперимента при моделировании и оптимизации технических систем: учебное пособие. — Днепропетровск: ООО Независимая издательская организация «Дива», 2008. — 248 с.

8. Пинчук С. И. Планирование эксперимента, основы научных исследований и организация эксперимента: конспект лекций для студентов специальностей: 7.090401, 7.090103. — Днепропетровск: НМетАУ, 2002. — 62 с.

Чумак Ксенія Олександрівна
студентка
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна

ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Право на захист інформації про себе, право визначати порядок використання такої інформації та заперечувати проти небажаних дій з інформацією про себе є одним з елементів прав людини. А головним стратегічним завданням держави у сфері захисту персональних даних є побудова належної системи захисту персональних даних в Україні як елементу системи захисту прав людини.

6 липня 2010 року Верховною Радою України, шляхом прийняття відповідного Закону, було ратифіковано Конвенцію про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних. А вже 1 червня 2010 року було прийнято Закон України «Про захист персональних даних» (далі — Закону) [1], яким було введено у правове поле України інститут захисту персональних даних.

У відповідності до статті 22 Закону «Про захист персональних даних» контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних здійснює Уповноважений державний орган з питань захисту персональних даних.

Нині таким органом є Державна служба України з питань захисту персональних даних (далі — ДСЗПД) до завдань якого, окрім державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних відноситься проведення у межах своїх повноважень виїзних та безвиїзних перевірок володільців та (або) розпорядників баз персональних даних та вжиття заходів реагування щодо усунення виявлених порушень шляхом внесення обов'язкових до виконання приписів щодо усунення порушень законодавства про захист персональних даних. При цьому, положенням про Державну службу України з питань захисту персональних даних [2] також передбачається у відповідності до покладеного на ДСЗПД завдання

щодо контролю за додержанням вимог законодавства про захист персональних даних надання від суб'єкта перевірки необхідної інформації та документів, що підтверджують усунення виявлених порушень.

Аналіз інформації, викладеної на офіційному веб-сайті ДСЗПД засвідчив низку виявлених типових порушень у сфері захисту персональних даних, що мають загальний характер, а також таких, які є характерними для певних галузей та сфер діяльності.

Серед типових порушень, характерних для більшості перевірених володільців та розпорядників баз персональних даних, можна зазначити такі:

1. Відсутність реєстрації баз персональних даних в Державному реєстрі баз персональних даних або відмітки щодо відправлення заяви на реєстрацію бази.

2. Відсутність затвердженої внутрішніми розпорядчими документами мети обробки персональних даних, їх складу та змісту.

3. Відсутня можливість оцінки забезпечення цілісності персональних даних та режиму доступу до них.

4. Відсутність затверджених процедур обробки персональних даних (наприклад, як відбувається збір, зберігання, використання, поширення персональних даних; хто має до них доступ і в якій мірі).

5. Відсутність належних правових підстав обробки персональних даних (наприклад, відсутність документованої згоди суб'єкта на обробку його персональних даних, або наявна згода на обробку персональних даних, отримана від суб'єкта, не охоплює всі процеси обробки, у тому числі ті, що здійснюються розпорядниками баз персональних даних).

6. Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення суб'єкта персональних даних про його права у зв'язку із включенням його персональних даних до бази персональних даних, мету збору цих даних та осіб, яким ці дані передаються.

7. Відсутність належно оформлених письмових договорів з розпорядниками баз персональних даних, в яких чітко врегульовано відносини, пов'язані з обробкою персональних даних, визначено мету та обсяги обробки персональних даних розпорядником.

8. Відсутні документи про затвердження особи, яка організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці.

9. При здійсненні обробки персональних даних у якості розпорядника бази персональних даних не врегульовуються належним чином відповідні договірні відносини з володільцем бази персональних даних в частині дотримання вимог законодавства про захист персональних даних; здійснює обробку персональних даних в обсягах, що

перевищують права володільця бази персональних даних, при цьому, в окремих випадках:

- розпорядник діє на основі письмового договору, за яким володілець визначив йому такі права стосовно обробки персональних даних, на які сам не є уповноваженим;
- розпорядник фактично здійснює обробку персональних даних, без належно оформленого договору з володільцем, при цьому обробляє персональні дані в обсягах, що перевищують права володільця.

Підбиваючи підсумки слід зазначити, що у подальшому аналіз усієї отриманої під час перевірок інформації доцільно використовувати під час розробки та формування рекомендацій стосовно запобігання порушенням законодавства про захист персональних даних.

Література

1. Закон України «Про захист персональних даних» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17

2. Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних / Указ Президента України від 6 квітня 2011 року N390/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390/2011

Секция 8.
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Oliinychenko Olena
Senior Lecturer
Department of Labour Economics and Management
National University of Food Technologies
Kyiv, Ukraine

Krasnikova Tatiana
Master of the
National University of Food Technologies
Kyiv, Ukraine

MAKING DECISION ABOUT CHOOSING A DATABASE MANAGEMENT SYSTEM FOR A SMALL RECRUITMENT AGENCY

Using databases (DBs) of candidates in recruiting staff for vacant positions is an effective tool for optimizing the recruitment tasks. The use of database management system (DBMS) is quite common in Ukrainian enterprises, however, is more developed in large companies, where it is necessary to process, store, transmit large volumes of information.

In their writings, they considered the database and their use in recruiting staff — Leontiev I. O., Donets O. S., Kish L. M., Moroz V. V., Soviet B. [3]. The use of information technology in the recruitment of staff was considered by foreign and domestic scientists, in particular, Leung L., London, J., Powell T., E. Dent-Mickaleff, Jane P. Laudon and Kenneth K. Laudon, M. A. Plahotnikov, V. Vertakova, A. L. Gaponenko, M. V. Savelyeva, A. V. Deineka, V. A. Bespalko [1] ect. Questions and problems of decision making were considered by such scholars as M. Negrei, K. Tuzhik, I. B. Gevko, O. V. Tsukanova, O. O. Goroshanska, N. M. Garkusha, N. A. Khrushch, P. M. Grigoruk ect.

In accordance with [2, p. 2], "database (data compilation) — a set of works, data or any other independent information in an arbitrary form,

including electronic, the selection and placement of its component parts and its arrangement are the result of creative work, component parts of which are available individually and can be found using a special search engine based on electronic means (computer) or other means".

DBMS — a set of software tools that provide database management at all levels [3, p. 36]. Personnel recruitment is a system of measures envisaged by the organization to attract employees who have the necessary professional skills and moral qualities and are able to perform all job duties in the production [1, p. 160].

The purpose of the study is to select a database management system (DBMS) that can be used to automate the recruitment process in a small recruiting agency. To achieve this goal, the following tasks were set: to develop alternatives and criteria for their evaluation; analyze the advantages and disadvantages of the DBMS; choose the best option and present it to the decision maker (DM), that is, the director of the recruiting agency. A classic (rational) model for making managerial decisions was used to make and adopt a solution.

The choice of a particular DBMS depends on the enterprise's capabilities and the information needs of the management system and DM. DBs can be created: 1) in general-purpose applications and applications (MS Excel, MS Access, Google Sheets, etc.); 2) specialized programs with human resources — modules (SAP R/3, Baan, Oracle Applications etc.); 3) in software products created directly for personnel management and recruitment (CleverStaff, E-Staff Recruiter, Asper etc.).

To solve the tasks, we have developed 5 criteria for the evaluation of the DBMS. They are arranged in order of priority in the following way (1-highest, 5-lowest): 1. Cost — the cost of software. 2. Access — The ability to share software and access from various devices. 3. Complexity — the complexity of staffing or the need for staff training. 4. Functional — easy to use for small businesses. 5. Convenience — the availability of ready-made templates to create a candidate base and the convenience of their setting.

Having conducted the study of DM information needs, we have formulated the following restrictions: 1. DBMS cost: free or at minimal cost ($0–10/month). 2.Number of recruited personnel: 2–3 persons (including director and recruiters). 3.Scope of work: on average, 2–3 realized vacancies per month (at the same time, this process is not measured, and the terms of implementation may vary, depending on the specifics of the vacancy and the labor market). 4. DBMS level: software (software) must be "familiar" in functionality and easy to use for primary or intermediate users. 5. Functional: high flexibility of the DBMS and the ability to create a database "from scratch".

As the recruiting agency works for the Ukrainian market, the most popular software tools were selected on the territory of Ukraine to complete the task. The results of DBMS evaluation by the defined criteria are presented in the tabl. 1.

Table 1

Evaluation of software according to selected criteria

Name Software	Criteria names				
	Value	Access	Difficulty	Functional	Convenience
1	2	3	4	5	6
1. MS Excel	+	–	+	+	–
2. MS Access	+	–	+	+	–
3. Google Sheets	+	+	+	+	–
4. Airtable	–	+	–	+	–
5. 1C: Enterprise	–	–	–	+	+
6. Parus Staff	–	+ /–	–	+	+
7. CleverStaff	–	+ /–	–	+	+
8. E–Staff Recruiter	–	+ /–	–	+	+

Source: formed by authors

Based on the results of a comparative analysis of the alternatives developed, Google Sheets 'cloud computing' was the best option. After the ODP decision, they were implemented for a recruiting agency (two recruiters). In this DBMS, DBs with shared access of all members of the team and a cloud schedule of interviews were developed. As a result of the introduction of the database: 1) due to the elimination of recurrent recurrences or other employees resume the candidates, the effectiveness of their processing increased by 3–8 resumes per day; 2) due to the opportunity to make notes about candidates, the reserve of candidates for office was used; 3) Creating a cloud timetable for interviews in the DBMS allowed to increase the number of interviews from 5–6 to 7–10 per day and so on.

It is revealed that the use of DBMS in the process of recruiting positively affects the organization of business processes, namely: 1) the quality of coordination of employees' activities is accelerated, which leads to increased productivity; 2) there is an opportunity to quickly organize remote access to information about potential candidates; 3) the rationalization of the organization of the processing of CVs and the organization

of interviews with candidates reduces the psychological pressure on employees, which leads to the improvement of socio-psychological climate in the team; 4) the external reserve of candidates gives an opportunity to accelerate the implementation of vacancies in the future and transfer the candidate's database with the expansion of the recruiting agency or increase of its work volume, etc. The benefits of using this system are higher than the risks.

Thus, the use of the database even at small enterprises gives an opportunity to improve the organization of recruitment activities, through its automation and the release of its reserves. Directions of further development will be exploring the feasibility of other types of information and communication technologies in small organizations.

References

1. Deineka A. V. Management of Human Resources: A Textbook for Bachelors / A. V. Deineka, V. A. Bespalko. — M: Publishing and Trading Corporation Dashkov&Co., 2013. — 392 p.

2. On the distribution of copies of audiovisual works, phonograms, videograms, computer programs, databases: Law of Ukraine dated March 23, 2000 No. 1587 — III. [Electronic resource]. — Access mode: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587

3. Sovetov B. Databases: a textbook for the applied bachelor's degree / Sovetov B., V. O. Tsekhanovsky, V. D. Chertovskaya. M: Publishing house Yurayt, 2015. — 463 p.

Беспалый Сергей Владимирович
кандидат экономических наук, ассоциированный профессор
Инновационный Евразийский университет
г. Павлодар, Казахстан

Капцов Андрей Андреевич
студент
Инновационного Евразийского университета
г. Павлодар, Казахстан

ПРОБЛЕМЫ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА РАЗВИВАЮЩИХСЯ РЫНКАХ

В работе показано, что создание технологических стартапов в Казахстане остается сложной задачей, несмотря на поддержку со стороны растущего числа мотивированных предпринимателей, центров инноваций и заинтересованных инвесторов. Установлено, что из-за относительной новизны технологических стартапов взгляды основных действующих лиц на процессы, связанные с ним, требует внимания. В статье рассмотрены проблемы, с которыми сталкиваются новые формы предпринимательской деятельности в Казахстане, и способы их преодоления.

За последнее десятилетие национальный и международный интерес к технологическому предпринимательству в Казахстане возрос, отчасти в результате быстрого распространения мобильных технологий, установки сетей цифровой инфраструктуры и растущих потребительских рынков для технологий в странах СНГ. В Казахстане создание технологических предприятий функционирует ряд инновационных центров — площадок, предназначенных для развития технологического предпринимательства, обычно посредством бизнес-инкубации. В то же время, местные и международные инвесторы, инвесторы «ангелов» изыскивают для оказания поддержки технологические стартапы [1].

Зарождающееся сообщество, занимающееся технологическим предпринимательством в Казахстане, имеет хорошие возможности для развития. Тем не менее, предприниматели, центры инноваций,

инвесторы сходятся во мнении, что создание устойчивых технологических предприятий в Казахстане достаточно сложный процесс.

Барьеры для технологических предпринимателей на развивающихся рынках. Развивающиеся рынки можно определить как рынки, демонстрирующие высокие темпы экономического развития при отсутствии институциональных особенностей, таких как стабильные политические, финансовые и правовые системы; нормативно-правовые акты, инфраструктура. Исследуя деятельность технологических предпринимателей на развивающихся рынках, нами выявлены четыре основных барьера для предпринимательства, которые имеют повторяющийся характер: нехватка финансового капитала; низкий уровень спроса на новые продукты и услуги; неэффективные административные системы; неразвитая инфраструктура.

1. Развивающаяся экономика, как правило, демонстрирует неразвитость венчурных компаний, готовых инвестировать в технологические предприятия, это вызывает трудности в обеспечении капитала для создания и развития бизнеса. Предприниматели часто не имеют иного выбора, кроме как полагаться на личные сбережения.

2. Развивающиеся рынки, как правило, демонстрируют относительно низкий уровень спроса на новые продукты и услуги. Потребители предпочитают продукты и услуги глобальных технологических компаний, которые доминируют на рынке Казахстана.

3. Правовые и административные системы часто характеризуются медленными процедурами, коррупцией и отсутствием защиты прав собственности, что делает процессы, связанные с созданием и функционированием нового бизнеса, трудоемкими и неоправданно дорогостоящими. Правительство Казахстана ставит перед собой цель удвоить долю МСП в ВВП к 2030 году (до 36% от базового уровня, равного 17,5% ВВП на конец 2011года) и до 50% ВВП к 2050 году. В 2017 году правительство запустило несколько важных реформ, направленных на улучшение бизнес среды в стране [2].

4. Хотя в Казахстане запущена Государственная программа инфраструктурного развития «Нұрлы жол» на 2015–2019 годы, этого не достаточно для создания бизнеса, учитывая, что географически государство очень велико, что затрудняет доступ к поставщикам, потребительским рынкам и рыночной информации [3].

Новые формы предпринимательской деятельности. Любая предпринимательская деятельность является новой, поскольку она заключается в обнаружении и использовании ранее непризнанных, но потенциально прибыльных бизнес-возможностей. Существуют различия между формами предпринимательства, основанными на

потребностях, технологиях, с низким потенциалом роста, замещающими доход, занятыми неполный рабочий день и формами жизни. Технологические предприятия также связаны с различными видами предпринимательской деятельности. Ключевым отличием, является то, что инновации в науке и технике, а не рыночный спрос, стимулируют технологическое предпринимательство.

Когда появляются новые формы предпринимательской деятельности, они могут столкнуться с различными проблемами, процессы патентования для коммерциализации технологий развивались только с течением времени, так как технологическое предпринимательство утвердилось как особый вид предпринимательской деятельности не так давно. Более того, заинтересованные стороны, такие как инвесторы или университеты, могут изначально не понимать и не разделять перспективы, ценности или практики, связанные с новыми формами предпринимательской деятельности.

Таким образом, предпринимательская деятельность может быть классифицирована в соответствии с драйверами или типами созданных предприятий. В любом случае новые формы предпринимательской деятельности связаны с дополнительными проблемами, такими как ограниченное принятие со стороны заинтересованных сторон или отсутствие юридической поддержки. Тем не менее, исследования до сих пор были сосредоточены на промышленно развитых странах, где новые типы предпринимателей также не сталкиваются с отсутствием финансовых рынков, низким уровнем спроса, неэффективной политикой и слабой инфраструктурой, с которой должны справляться предприниматели на развивающихся рынках [4].

По сравнению с существующими типами, технологическое предпринимательство в значительной степени зависит от научных инноваций и, следовательно, от сильных технологических навыков и базы знаний. Технологические предприятия, как правило, конкурируют на мировом рынке, поскольку технологические инновации, в частности инновации в области программного обеспечения и мобильных технологий, могут быть относительно независимыми. Это также отличает технологическое предпринимательство от многих других форм предпринимательской деятельности, которые, как правило, локализованы.

Исходя из этого, три группы участников — технологические предприниматели, инвесторы и сотрудники центров инноваций (АО «Национальное агентство по технологическому развитию») — стали центральными в процессах и практике технологического предпринимательства. Проблемы развития технологического предпринимательства,

затрагивают три направления: финансовый капитал, навыки ведения бизнеса и готовность рынка.

Факторы, способствующие развития технологического предпринимательства: налоговые льготы; гранты; кредиты; финансирование рынка капитала; борьба с коррупцией в государстве; законы, нормы, стимулирующие занятия технологическим предпринимательством.

Поддержка технологических предпринимателей требует различных инструментов политики. Следовательно, способность инициировать и внедрять новые инструменты политики для удовлетворения меняющихся потребностей фирм с различными уровнями возможностей с течением времени имеет решающее значение. Ответственные государственные лица должны понимать текущие потребности технологических фирм и технологические барьеры, с которыми они сталкиваются и стараться их решать, чтобы государство не отстало в своем развитии от индустриально развитых стран.

Литература

1. Ирсалиев С. А., Камзолдаев М. Б. и другие. Базовый доклад для ОЭСР по проекту «Обзор инновационной политики». — г. Астана: АО «ИАЦ», 2015. — 205 с.

2. Глобальный мониторинг предпринимательства. Национальный доклад: Казахстан 2017/2018. Высшая школа бизнеса Назарбаев Университета. 2018 г.

3. Государственная программа жилищного строительства «Нұрлы жер» утверждена постановлением Правительства Республики Казахстан от 22 июня 2018 года № 372.

4. Understanding the commercialization of technological innovation: taking stock and moving forward. A Datta, D Mukherjee, L Jessup — R & D Management, 2015 — Wiley Online Library.

Герасименко Юлія Володимирівна
доцент кафедри аграрного менеджменту
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

МЕХАНІЗМ НАЛАГОДЖЕННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ — НЕВІД'ЄМНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ СКЛАДНИК ПІДПРИЄМСТВ

Глобальні трансформації XXI ст. змінюють не лише геоекономічну карту світу, але й характер взаємовідносин зі стейкхолдерами. Від уміння вистроїти конструктивний діалог, знайти взаємовигідні рішення і ефективно їх впроваджувати у значній мірі залежить інтегрування національних суб'єктів господарювання у світову економіку і їх фінансовий успіх.

Стейкхолдери — це групи, які впливають на діяльність організації або/чи здатні відчувати на собі вплив від таких дій, продукції або послуг і пов'язаних з цим результатів. До них не входять всі ті, хто може мати просто знання або точку зору про організацію. Організації матимуть багато стейкхолдерів, які відрізняються типом і ступенем участі, і часто різноманітністю, а іноді суперечливістю інтересів і проблем [1, с. 34].

У свою чергу, партнерство — це добровільна згода на співробітництво між двома або більше організаціями, за якої підприємства та/або фізичні особи погоджуються на співпрацю задля досягнення спільної мети або виконання окремого завдання і готові розділити ризики, ресурси, правомочність та прибуток [6, с. 7].

Відповідно, *партнерські відносини зі стейкхолдерами* — це добровільно взяті на себе зобов'язання представників бізнес-структур врахувати інтереси стейкхолдерів при прийнятті управлінських рішень, які, у свою чергу, сприятимуть досягненню їхніх бізнес-цілей.

У партнерських відносинах обов'язково присутня повага партнерів, визнання цінності партнера і його думки, інтерес до партнера, наявність спільної мети, діалог між партнерами, розуміння (дотримання)

власних прав і прав партнера, поділ відповідальності. Крім того, у чесних партнерських відносинах права і відповідальність сторін чітко проговорюються, а ще краще — прописуються [4].

Реалізація концепції налагодження партнерських відносин із певними груп стейкхолдерів можлива за допомогою наступних систем менеджменту:

- HR-менеджмент (Human Resource Management) — це система управління персоналом, як специфічного виду ресурсів, яка зорієнтована на досягнення не лише мети підприємства, а й цілей кожного працівника окремо. Складовими системи є: пошук і адаптація персоналу, оцінка персоналу за результатами і компетенціями, навчання і розвиток працівників, мотивація, корпоративна культура;
- SR-менеджмент (Supplier Relationship Management) — це система управління взаємовідносинами із постачальниками, яка, поряд із зниженням невиробничих витрат, покликана забезпечити прозорість у торгово-закупівельних процесах і, тим самим, підвищити авторитет у контрагентів. Базовими складовими системи є: планування закупівельної діяльності, управління якістю постачальників, проведення електронних торгів, управління договорами і товарно-грошовими відносинами;
- CR-менеджмент (Customer Relationship Management) — це система управління відносинами з клієнтами, яка дозволяє підвищити прозорість діяльності у сфері продажу, маркетингу і клієнтського обслуговування. Основними складовими системи є: управління інформацією про клієнтів, планування і контроль продажів, управління маркетингом, управління продуктовим портфелем.

Налагодження партнерських відносин із представниками громадських організацій чи рухів можливе через філантропічну діяльність — жертвування корпоративних грошей і часу задля благочинності — благодійність, волонтерство і спонсорство.

Державно-приватне партнерство дозволяє об'єднати ресурси держави та бізнесу. Внеском з боку держави є об'єкти інфраструктури, нові сегменти клієнтів, фінансові гарантії, а з боку бізнесу — інвестиції, навички управління, зниження витрат, інноваційні рішення тощо [6, с. 23]. Одним з найбільш ефективних методів співпраці бізнесу з муніципалітетами є соціальне партнерство, що являє собою систему колективних відносин між найманими працівниками, роботодавцями, виконавчою владою, які виступають сторонами соціального партнерства у ході реалізації їх соціально-економічних прав та інтересів [3].

Загальний механізм налагодження партнерських відносин зі стейкхолдерами підприємств подано на рис. 1.

Механізм налагодження партнерських відносин зі стейкхолдерами зорієнтований на формування такої системи менеджменту підприємств, яка б враховувала інтереси і виправдовувала очікування стейкхолдерів при визначенні найкращих альтернатив і формуванні управлінських рішень.

Взаємодію осіб, що приймають рішення, і стейкхолдерів називають процесом залучення зацікавлених сторін [5, с. 11].

У світовій спільноті основою для залучення зацікавлених сторін вважається стандарт AA1000SES (Account Ability 1000 Stakeholder Engagement Standard) — це загальноприйнята, відкрита система для оцінки, розробки, впровадження та інформування про якість залучення стейкхолдерів [1, с. 6]. Відповідно до даного стандарту, організації повинні бути більш активними, прозорими і безпосередньо реагувати на інтереси стейкхолдерів. Для цього окреслено рекомендації як встановити необхідну прихильність стейкхолдерів, і як забезпечити повну інтеграцію механізму залучення зацікавлених сторін до стратегії і операцій, а також зазначено як виглядає якісний процес залучення стейкхолдерів.

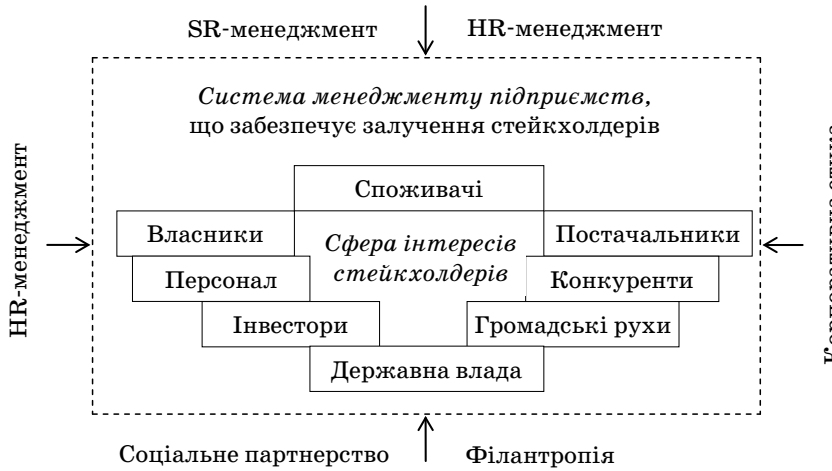

Рис. 1. Загальний механізм налагодження партнерських відносин зі стейкхолдерами підприємств

Джерело: розробка автора

Техніка залучення зацікавлених сторін до процесу прийняття управлінських рішень — це цикл із наступними етапами [5, с. 43–51]:

1) інформування — розповсюдження достовірної, своєчасної і в достатньому обсязі інформації з питання, що розглядається;
2) виявлення точок зору стейкхолдерів;
3) обговорення піднятого питання для співвіднесення інтересів зацікавлених сторін;
4) прийняття рішення, яке б виправдало очікування стейкхолдерів;
5) встановлення зворотного зв'язку через інформування зацікавлених сторін про результати (які їхні інтереси було враховано, або чому цього не було здійснено).

Крім того, значний вплив на формування партнерських відносин зі стейкхолдерами мають корпоративні етичні норми ведення бізнесу, що базуються на певних принципах [2, с. 232], і знаходять свої відображення у кодексах ділової поведінки.

Отже, врахування інтересів стейкхолдерів при прийнятті управлінських рішень є невід'ємним елементом стійкого розвитку підприємств, але потрібно пам'ятати, що партнерські відносини передбачають вкладення ресурсів як для їх формування, так і підтримки.

Література

1. AA1000 Stakeholder Engagement Standard (2015). — 40 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.accountability.org/wp-content/uploads/2016/10/AA1000SES_2015.pdf

2. Герасименко Ю. В. Менеджмент (базовий курс): навчальний посібник / Ю. В. Герасименко, О. Г. Підвальна. — Вінниця: ТОВ «Консоль», 2017. — 256 с.

3. Закону України «Про організації роботодавців» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17

4. Козлов Н. Партнерські відносини [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://psychologis.com.ua/partnerskie_otnosheniya.htm

5. Участие заинтересованных сторон в принятии решений: теория и практика взаимодействия / К. И. Стапаненко, Е. В. Перфильева. — Новокузнецк: ИнЭкА, 2018. — 120 с.

6. Як налагодити партнерство: рекомендації для бізнесу. — 32 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://svb.ua/sites/default/files/yak_nalagoditi.pdf

Кармыс Газиза Сагындыккызы
докторант
Института управления Академии государственного управления
при Президенте Республики Казахстан
г. Астана, Казахстан

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ МОДЕРНИЗАЦИИ РЫНКА ТРУДА

Исторически ученые разных стран вкладывали разный смысл в понятие «модернизация рынка труда» в зависимости от фокуса исследования. Проанализировав научные источники, авторы выделяют 3 основных направления модернизации рынка труда: законодательные реформы, миграция и общегосударственная модернизация.

Первое и наиболее раннее направление модернизации рынка труда обозначено авторами как «законодательные реформы», ярким представителем которого является Родриго Аламос М., рассматривавший модернизацию рынка труда с юридической точки зрения. В его исследовании «Модернизация рынка труда» проведен анализ основных реформ трудового законодательства Чили с 1979 по 1982 годы. Чилийский ученый изучал совместимость рынка труда с социальной рыночной экономикой и моделью либерального развития.

В работе приведены доказательства существенного изменения различных аспектов чилийского общества посредством модернизации рынка труда. Эта модернизация характеризовалась главным образом созданием нормативно-правовой базы, сбалансировавшей права всех сторон, участвовавших в трудовых отношениях, в том числе работодателей, профсоюзов, профсоюзных работников, не профсоюзных работников и безработных. Роль государства сведена в установлении справедливых и равных правил для регулирования трудовых отношений, не подпадающих под коллективные договоры [1].

К направлению законодательных реформ можно также отнести исследования австралийских ученых Синь Мэн и Майкла П. Кидд «Реформа рынка труда и изменение структуры определения заработной платы в государственном секторе Китая в 1980-х годах». В этом исследовании проанализированы отдельные данные за 1981 и 1987

годы для изучения успеха программы законодательных реформ китайского рынка труда. Успешность модернизации оценивается путем изучения изменений в структуре установления заработной платы в государственном секторе за период реформ [2].

Следующее направление модернизации рынка труда обозначено авторами как «миграция». Белорусские ученые Виталина Почекина и Рита Супрунович в своей работе «Модернизация рынка труда в условиях глобализации мировой экономики» обозначили модернизацию рынка труда с точки зрения мобильности трудовых ресурсов. Большое внимание в исследовании посвящено вопросам легальности проживания за рубежом. По оценкам Всемирного банка, в 2004 году за рубежом работали 400 тысяч граждан Беларуси, что в 100 раз превышает число зарегистрированных в органах статистики [3, с. 407]. В исследовании изучены аспекты международной внешней трудовой миграции, проанализированы позитивные моменты экспорта труда, получения образования за рубежом, а также перспективы «утраты» граждан. По мнению исследователей, «экспорт труда способствует накоплению человеческого потенциала работника, проникновению идей и новых направлений деятельности, технологий».

Мартин Каханец в своем исследовании «Мобильность рабочей силы в расширенном Европейском союзе» прогнозирует долгосрочный характер последствий из-за сильного воздействия сетей иммигрантов. Автор считает, что при принятии решения о миграции, можно говорить об эффективности ограничений доступа на национальный рынок труда в переходный период [4].

Заключительное направление модернизации рынка труда обозначено авторами как «Общегосударственная модернизация» и исследовано более детально. Российский ученый Игорь Золин в своей работе «Модернизация рынка труда и приоритеты государственной политики занятости» рассматривал рынок труда из общего контекста государственной экономической политики. Под модернизацией рынка труда исследователь подразумевал улучшение качества рабочей силы и повышение эффективности функционирования национального рынка труда вследствие реализации одной из главных стратегических целей социально-экономической политики России — модернизации экономики.

«Мировой опыт модернизации свидетельствует, что это возможно только при общем подъеме трудовой активности населения. Другими словами, политика модернизации должна проводиться в сочетании с такой важнейшей проблемой как обеспечение занятости населения» [5, с. 23].

С последним исследованием можно провести параллель казахстанского понимания «модернизации рынка труда». В Послании Президента Республики Казахстан народу Казахстана от 31 января 2017 года «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность» (далее — Послание-2017) Н. А. Назарбаев поставил задачу по обеспечению реализации Третьей модернизации страны и созданию новой модели экономического роста, которая обеспечит глобальную конкурентоспособность Казахстана.

Первым приоритетом была объявлена ускоренная технологическая модернизация экономики. В рамках первого приоритета поставлена комплексная задача по культивированию новых индустрий, создающихся с применением цифровых технологий. Во исполнение данной задачи в декабре 2017 года принята государственная программа «Цифровой Казахстан».

Наравне с созданием новых индустрий поставлена задача по приданию импульса развития базовых традиционных отраслей с существенным повышением производительности труда за счет повсеместного внедрения элементов Четвертой промышленной революции, автоматизации, роботизации, искусственного интеллекта и т.д.

Третьей комплексной задачей объявлена модернизация рынка труда. Президент отметил, что внедрение новых технологий в традиционных отраслях повлечет за собой высвобождение трудовых ресурсов, при этом новые технологии создадут дополнительные источники занятости [6].

Таким образом в Послании-2017 под модернизацией рынка труда понимается:

- создание условий для управляемого перетока рабочей силы в другие сферы;
- переподготовка сокращаемых работников и их дальнейшее трудоустройство;
- мобильность рабочей силы из трудоизбыточных регионов, а также из сельской местности в города;
- реформирование центров занятости и создание единой онлайн-платформы по всем вакантным рабочим местам и всем населенным пунктам.

Литература

1. Alamos R. Labor Market Modernization Estudios Públicos. — 1987. — Т. 26. — С. 1–43.

2. Meng X., Kidd M. P. Labor market reform and the changing structure of wage determination in China's state sector during the 1980s // Journal of Comparative Economics. — 1997. — Т. 25. — № . 3. — С. 403–421.

3. Почекина В. В., Супрунович Р. М. Модернизация рынка труда в условиях глобализации мировой экономики. — Pravo i ėkonomika, 2010.

4. Kahanec M. et al. Labor mobility in an enlarged European Union // International handbook on the economics of migration. — 2013. — С. 137–152.

5. Золин И. Модернизация рынка труда и приоритеты государственной политики занятости // Человек и труд. — 2012. — № . 12. — С. 22–25.

6. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 31 января 2017 года «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-31-yanvarya-2017-g

Ковальчук Володимир Володимирович
здобувач кафедри обліку і аудиту
Житомирського державного технологічного університету
м. Житомир, Україна

СИСТЕМА ОБ'ЄКТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ЗА ДОГОВОРАМИ КОНЦЕСІЇ

Реалізація проекту державно-приватного партнерства через укладання договору концесії є особливо цікавою для різних груп стейкхолдерів як на рівні органів державного управління чи державних (комунальних) підприємств так і на рівнях приватного бізнесу і суспільних наглядачів та споживачів суспільних послуг. Усе це вимагає формування якісної інформаційної платформи управління операціями за договором концесії. В даному випадку на перше місце виходить система бухгалтерського обліку, організаційно-методичні положення якого мають забезпечити генерування якісного інформаційного ресурсу для користувачів різних рівнів.

Особливий вплив на структуру та властивості об'єктів бухгалтерського обліку операцій за договорами концесії чинить галузева специфіка, тобто сфера реалізації проекту державно-приватного партнерства. В цілому структура системи бухгалтерського обліку переставлена з об'єктів, які складають господарську діяльність та, які забезпечують господарську діяльність. До першої групи належать бізнес-процеси, що складають господарську діяльність, а враховуючи об'єкт дослідження ті бізнес-процеси, що обумовленні умовами концесійного договору. До другої групи об'єктів бухгалтерського обліку належать ресурси, що отриманні концесіонерами, знаходяться в його власності, або придбанні концесіонером для забезпечення виконання умов договору.

Зважаючи на специфіку концесії є потреба у формуванні структури системи об'єктів бухгалтерського обліку, яка б враховувала наступні особливості:

– по-перше, групування об'єктів бухгалтерського обліку за етапами формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства у формі концесії. Зокрема є потреба у визначенні

специфічних об'єктів облікового відображення на етапах: організації концесійної діяльності приватним партнером, що передбачає створення нового підприємства або розширення господарської діяльності існуючого; приймання-передачі об'єкту концесії від державного або комунального підприємства до концесіонера; модернізація об'єкту концесії, що є обов'язковою умовою укладання концесійного договору; надання суспільних послуг, що пов'язано із експлуатацією та утриманням об'єкту концесії;

– по-друге, ідентифікація об'єктів бухгалтерського обліку в розрізі основних бізнес-процесів реалізації проекту державно-приватного партнерства у формі концесії. Даними бізнес-процесами є модернізація об'єкту концесії, придбання ресурсів, виробництво та реалізація суспільних послуг, розподіл фінансових результатів та сплата концесійних платежів. Кожен бізнес-процес, має свої особливості, що проявляється на економічних, правових та фізичних властивостях об'єктів, які в свою чергу мають бути відображенні в обліковій інформації;
– по-третє, ідентифікація витрат та доходів, що виникають на відповідних етапах реалізації поетку державно-приватного партнерства у формі концесії. Дані об'єкти є особливо важливими з позиції подальшої аналітичної оцінки ефективності реалізації концесійного договору. Адже впливають на результативність операцій за договорами концесії та впливають як на ефективність та якість суспільних послуг так і фінансових результатів та економічних вигід, що отримує приватний партнер — концесіонер;
– по-четверте, ідентифікація об'єктів та їх властивостей в розрізі класифікаційних ознак, які передбаченні планом рахунків бухгалтерського обліку. Це є вкрай важливим для облікового відображення операцій за договорами концесії. «Треба зауважити, що ані План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 290, ані Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291, не містять окремого рахунка і, відповідно, інструкцій щодо його використання для обліку об'єктів концесії» [1].

Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачено наступні класи рахунків, кожен з яких тим чи іншим чином пов'язаний із концесійною діяльністю: необоротні активи, запаси, кошти, розрахунки

Таблиця 1

Структура та характеристика системи об'єктів бухгалтерського обліку операцій за договорами концесії

Етап реалізації концесійного договору	Характеристика об'єктів бухгалтерського обліку	Об'єкти які складають концесійну діяльність	Об'єкти, які забезпечують концесійну діяльність
1	2	3	4
1. Приймання-передача об'єкту концесії	Сукупність операцій з передачі майна державного чи комунального підприємства приватному партнеру — концесіонеру	– операції з приймання-передачі об'єктів основних засобів; – операції з приймання-передачі запасів; – операції з приймання-передачі незавершеного виробництва	– необоротні матеріальні та нематеріальні активи; – оборотні активи в тому числі незавершене виробництво
2. Модернізація об'єкту концесії	Сукупність операцій з модернізації майнового комплексу в цілому або його окремих компонентів	– операції з придбання оборотних та необоротних активів для ремонту, модернізації та поліпшення об'єктів необоротних активів або цілісного майнового комплексу; – операції з модернізації цілісного майнового комплексу або його складових; – операції з ремонту та поліпшення окремих складових об'єкту концесії	– придбанні оборотні та необоротні активи для модернізації, поліпшення та ремонту цілісного майнового комплексу або його складових; – капітальні витрати пов'язані з модернізацією та поліпшенням цілісного майнового комплексу або його складових
3. Підготовка та реалізація суспільних послуг	Сукупність операцій з придбання, виробництва та реалізації суспільних послуг, що передбаченні із експлуатацією та утриманням об'єкту концесії	– операції з придбання запасів для забезпечення виробництва та реалізації суспільних послуг; – виробництво та реалізація суспільних послуг (витрати, доходи та фінансові результати)	– оборотні та необоротні активи, знос; – суспільна послуга (виробнича собівартість)

Продовження табл. 1

4. Утримання об'єкту концесії	Операцій з утримання та експлуатації об'єкту концесії в стані, що передбачено концесійним договором	– поточний ремонт складових цілісного матеріального комплексу (витрати); – операції з утримання цілісного майнового комплексі в належному стані (витрати)	– необоротні активи як складові цілісного майнового комплексу
5. Розподіл фінансових результатів	Операції з формування та розподілу фінансових результатів	– доходи та витрати від здійснення концесійної діяльності; – фінансові результати від здійснення концесійної діяльності; – нерозподілені прибутки та непокриті збитки концесійної діяльності	

та інші активи, власний капітал та забезпечення зобов'язань, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, доходи і результати діяльності, витрати за елементами, витрати діяльності, позабалансові рахунки.

Усе зазначене лягає в наступну структуру об'єктів бухгалтерського обліку, що представлено в табл. 1.

Організація бухгалтерського обліку операцій за договорами концесії є вкрай складною та важливою на усіх етапах формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства у формі концесії. Сьогодні організація бухгалтерського обліку є вкрай важливою як для операцій за договорами концесії так і в цілому для суб'єктів господарювання, адже даний процес впливає на якісні властивості інформаційних ресурсів, що генеруються системою бухгалтерського обліку.

Література

1. Концесії дають змогу отримати в тимчасове користування державне або комунальне майно для задоволення громадських потреб тисяч споживачів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dtkt.com.ua/documents/ukr/2000/18–19/18nov4c.html

Кочин Тетяна Михайлівна
здобувач кафедри обліку і аудиту
Житомирського державного технологічного університету
м. Житомир, Україна

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД РОЗКРИТИХ КОРПОРАТИВНИХ СКАНДАЛІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ФАЛЬСИФІКАЦІЄЮ ЗВІТНОСТІ

Об'єктивність потреби у забезпеченні якості облікової інформації визначається не тільки тим, що вона є основою прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а й підтверджується емпірично.

Найбільш відомими скандалами та крахами підприємств, причинами яких є фальсифікація фінансової звітності, є банкрутства компаній WorldCom та Enron, причому припинення діяльності останньої, крім глобальних економічних наслідків, супроводжувалося значними соціальними наслідками через втрату працівниками своїх пенсійних заощаджень.

Справа корпорації Enron є найбільш показовою, має широке висвітлення в науковій та навчальній літературі, за результатами подій знято документальний та художній фільми. Менеджментом корпорації було використано декілька схем фальсифікації звітності, зокрема, в двох напрямах:

– операції з реалізацією електроенергії дочірнім компаніям, внаслідок чого були завищені показники собівартості та вартості реалізації продукції. Відображення вартості реалізованої продукції, яка за договором передбачалася в наступному за звітним періодом, у складі поточних доходів без відображення витрат на її придбання дозволяла наводити дані про значні обсяги прибутків. Таким чином, корпорація приховувала збитки, які постійно зростали та відображала неіснуючі прибутки, що було можливим в умовах постійного нарощування обсягів продаж. В той же час, для податкових органів надавалась звітність зі збитками, що дозволяло ухилятись від сплати податків;
– створення значної кількості компаній в офшорних зонах. Зокрема, тільки за однією юридичною адресою (Джорджтаун,

а/я 1350 на кайманових островах) було зареєстровано 692 дочірні компанії [10], метою створення яких була передача їм боргових зобов'язань, які не відображались на балансі компанії, оскільки звітність не підлягала консолідації.

Окрему роль у справі Enron відведена діяльності аудиторської фірми Arthur Andersen & Co. В 2000 р., який передував банкрутству компанії, корпорацією Enron були оплачені консультаційні аудиторські послуги на суму більше 27 млн. дол., та вартість послуг з аудиту склала 25 млн.дол. [2] Зокрема, аудиторами Arthur Andersen & Co здійснювалось підтвердження недостовірної фінансової звітності корпорації, відбувалася участь аудиторів компанії у розробці схем фальсифікації, виконання функцій внутрішнього аудита та знищення документації. Таким чином, аудиторами Arthur Andersen & Co було допущено конфлікт інтересів та порушено ряд загальних принципів аудиту, таких як незалежність, об'єктивність, чесність та професійна поведінка. Участь Arthur Andersen & Co у фальсифікації фінансової звітності Enron та ряду інших компаній засвідчує наявність злочинних намірів, підірвала довіру суспільства до інституту аудиту та призвела до ряду змін у регулюванні аудиторської діяльності.

Другим за величиною скандалом, пов'язаним з неякісною системою бухгалтерського обліку та контролю в США стало банкрутство телекомунікаційної корпорації WorldCom, який виник в 2002 р. На відміну складних фінансових схем, використаних Enron, топ менеджментом WorldCom було здійснено відверту фальсифікацію фінансової звітності, внаслідок якої керівництво корпорації визнало порушення відображення в обліку та звітності витрат на загальну суму 3,8 млрд. (в 2001 р. — 3,055 млрд. дол., в 2002 — 797 млн.) дол. та завищення вартості активів на 11 млрд. дол. Менеджментом корпорації було допущено капіталізацію поточних витрат, поточні витрати на невикористані потужності каналів зв'язку та послуги сторонніх організацій відображались у складі капітальних витрат.

Значення якості системи бухгалтерського обліку підтверджується тим, що, самі по собі, виявлені фінансові проблеми корпорації не були достатньо глобальними та такими, які призвели б до банкрутства, однак оприлюднені факти навмисної фальсифікації обтяжили ситуацію. Так, економістом Едвардом Хаджингсом було зазначено, що «в нормальній економічній ситуації WorldCom зміг би знайти способи фінансування боргу без необхідності оголосити себе банкрутом, але на фоні викриття бухгалтерських це був єдиний спосіб для менеджменту захиститись від судових позовів кредиторів та у відносно спокійній обстановці намагатись переусвідомити стратегію та шляхи повернення

до прибутковості» [5]. На момент виявлення «бухгалтерської помилки» розміром 3,8 млрд. дол. борги корпорації складали 32 млрд. дол.

Серед мотивів фальсифікації звітності WorldCom називають амбіційність та жадібність менеджменту корпорації, ринкову ситуацію, що склалася та виявлення махінацій з бухгалтерськими даними. А. О. Босак, Л. І. Чернобай зазначають, що намагання завищити ціну власних акцій та пов'язані з цім «бухгалтерські помилки» не є причиною краху корпорації, а скоріше наслідками, причину вони вбачають у ринкових проблемах [6] Натомість, вважаємо, що ринкові проблеми, які виникли на момент виявлення фальсифікації бухгалтерського обліку та звітності WorldCom, пов'язані з падінням попиту на телекомунікаційні послуги, зниження їх вартості та обсягами продажу прискорили факт порушення стандартів фінансової звітності та використання неякісної системи бухгалтерського обліку.

Не зважаючи на те, що схеми фальсифікації звітності Enron та WorldCom відрізняються, спільним для них є участь у цих схемах аудиторів Arthur Andersen & Co [7], що в подальшому призвело до зникнення вищезазначеної аудиторської компанії. До роботи аудиторів Arthur Andersen & Co виникає багато питань, оскільки залишились непомітними досить грубі махінації з бухгалтерськими даними. В своє виправдання Arthur Andersen & Co в перші години скандалу заявило, що аудиторська робота виконувалася на високому професійному рівні та звинуватила керівництво WorldCom у приховуванні важливої інформації [9]. Разом з тим, вказаною аудиторською компанією будо надано позитивний висновок, що дозволило маніпулювати процесом прийняття рішень стейкхолдерами. Заслуговує на увагу й той факт, що на витрати на отримання аудиторського висновку складали 4,4 млн.дол., в той час на супутні аудиторські послуги — 12 млн. дол. [1]. Таким чином, спостерігається низька якість зовнішнього контролю, порушення принципу незалежності аудитора та етичних норм, професіоналізму.

Корпорація змінила аудитора на KPMG, однак в 2004 р. було опубліковано доповідь, в якій KPMG було звинувачено в розробці схеми, яка дозволила MCI (нова назва WorldCom) вивести з оподаткування 20 млрд.дол.[3]. Схема полягала у тому, що WorldCom визнавала бізнес-стратегії, що розроблялась її керівництвом, нематеріальними активами, які передавались своїм підрозділам, які, в свою чергу, сплачували ліцензійні збори. Ліцензійні збори відображались у складі витрат, що за 4 роки дозволило вивести з оподаткування 20 млрд.дол. KPMG наполягли на легальності схеми, а MCI відмовилась подавати позов за «некоректну податкову консультацію».

Банкрутство WorldCom та визнання фальсифікації звітності привернуло увагу до якості фінансової звітності і викликало хвилю перевірок. Так, через декілька днів відбувся скандал з компанією Xerox, менеджмент якої визнав факт завищення доходів протягом 1997–2001 рр. шляхом передчасного визнання доходів, доходи від лізингу обладнання відображались у складі доходів від продажу, що збільшило доходи від продажу на 6,4 млрд. дол. [4, 8], а пред'явлені звинувачення менеджмент Xerox спочатку не погоджувався, пояснюючи це розбіжностями в трактуванні правил ведення бухгалтерського обліку, разом з тим, компанією було сплачено штраф у розмірі 10 млн. дол та представлено перераховані дані звітності за період виявлених порушень у веденні бухгалтерського обліку.

Таким чином, вивчення найбільших корпоративних скандалів, пов'язаних з фальсифікацією фінансової звітності дозволяє виробити загальну схему в основі якої лежать злочинні наміри менеджменту та власників суб'єктів господарювання, які викликані різними мотивами: бажання швидкого збагачення, приховування тимчасових проблем або збитків, які виникли внаслідок помилок управління, збільшення ринкової вартості, підвищення інвестиційної привабливості, створення та підтримка іміджу тощо.

Література

1. How does joint provision of audit and non-audit services affect audit quality and independence? A review [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.icaew.com/en/products/audit-and-assurance-publications/~/media/481bd2be6ac7414cb4248996d259f8f5.ashx

2. The audit process [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=NwPRL6QVr9EC&pg=PA3&lpg=PA3&dq=Gray,+Manson+2007+Arthur+Andersen&source=bl&ots=G9dlLEtahr&sig=Jli8GMYhLoJ_Pd541OKW7HU7tJQ&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwjvkZKEg6jfAhUOmIsKHb8YBTYQ6AEwB3oECAcQAQ#v=onepage&q=Gray%2C%20Manson%202007%20Arthur%20Andersen&f=false

3. WorldCom уходил от налогов по схеме KPMG [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.kommersant.ru/doc/444459

4. Xerox получил доходы раньше времени [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.kommersant.ru/doc/330115

5. Банкротство WorldCom [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.svoboda.org/a/24194175.html

6. Босак А. О., Чернобай А. І. Проблеми організаційного розвитку корпорацій в умовах трансформації економіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/38726/1/5_20-26.pdf

7. Крах американских гигантов ENRON и WorldCom, аудиторской фирмы Andersen. Уроки для Украины [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://bankukr.narod.ru/apb73.html

8. Крупнейшие корпоративные скандалы в США [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://korrespondent.net/business/50209-krupnejshie-korporativnye-skandaly-v-ssha

9. Новий тиждень — новий скандал американський телеком-велетень Worldcom зізнався у власному шахрайстві [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dt.ua/ECONOMICS/noviy_tizhden__noviy_skandal_amerikanskiy_telekom-veleten_worldcom_ziznavsya_u_vlasnomu_shahraystvi.html

10. Самый громкий скандал века Дело «Enron» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://financecollapses.blogspot.com/2014/07/enron.html

Пушкин Артем Александрович
магистр
Донбасской государственной машиностроительной академии;
ведущий аналитик
Финансового портала «Курс Денег»
г. Краматорск, Украина

ПРИМЕНЕНИЕ ГРАФИКА ТРЁХЛИНЕЙНОГО ПРОРЫВА ДЛЯ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ РАЗВОРОТА ТРЕНДА НА ЦЕНОВЫХ ГРАФИКАХ УКРАИНСКОЙ ГРИВНЫ, РОССИЙСКОГО РУБЛЯ, ЕВРО, БИТКОЙНА, ФУНТА СТЕРЛИНГОВ И ДРУГИХ ВАЛЮТ

Кроме классических графиков японских свечей в последнее время всё актуальнее становятся и альтернативные: график «ренко», график «каги» и график линейного прорыва [1]. Наиболее интересным является график линейного прорыва (полосного разворота).

Типичный график линейного прорыва являет собой набор вертикальных «линий» (полос, прямоугольников или «тел»), которые получаются на базе изменения цен закрытия, при этом шкала времени не линейна, а объемы сделок не имеют никакого значения [2]. Таким образом, данные графики позволяют фильтровать «шум» и мелкие коррекционные движения цены.

Вертикальные «линии» представляют собой прямоугольники красного или зеленого цвета. Цвет прямоугольника определяется аналогично, как и с японскими свечами: если цена закрытия текущего периода выше цены закрытия предыдущего, то «линия» зеленая, если наоборот — красная.

Впервые график линейного прорыва был описан Стивом Нисоном в его книге: «За гранью японских свечей». Сам Стив о нём писал: «график линейного прорыва — это более проницательная форма крестиков-ноликов, когда развороты определяются рынком, а не произвольно определяемыми правилами» [1].

Главное назначение графиков трехлинейного прорыва — это подтверждение тренда, либо сигнал о его развороте. Разворот трендового

движения считается подтверждённым в случае, если «линия» (прямоугольник) противоположного цвета закрылась выше/ниже предыдущих трёх «линий» (прямоугольников), собственно, поэтому график и называется графиком трёхлинейного прорыва (трёхполосного разворота).

Рассмотрим особенности построения данного графика. Для начала нужно определить начальный уровень, от которого и будет «плясать» цена. Далее данная цена сравнивается с ценами закрытия валютной пары последующих периодов. В случае закрытия последующей цены выше начального уровня, на графике получается зеленый прямоугольник (бычья «линия»), если цена закрытия ниже начального уровня, то на графике рисуется красный прямоугольник (медвежья «линия»).

Восходящая тенденция на графике образуется в случае нескольких подряд закрытий цены выше предыдущих, в данном случае трейдер может присматриваться к покупкам (открытию длинных позиций).

В свою очередь, нисходящая тенденция образуется, когда несколько подряд цен закрытия ниже предыдущих, в данной ситуации можно присматриваться к продажам (открытию коротких позиций).

Как писалось выше, на графике шкала времени не линейна и получается это вот почему. Иногда происходят такие ситуации, что цена закрытия находится между предыдущими двумя ценами закрытия и в таком случае на графике «линии» (прямоугольники) не рисуются вообще.

Определим особенности образования на графике цены бычьих и медвежьих «прорывов» на трёхлинейном графике.

Разворот медвежьего тренда происходит через «бычий прорыв», который образуется на графике цены валютной пары в случае, если после трёх подряд медвежьих «линий» идёт бычья «линия», и ее максимум выше всех предыдущих трёх медвежьих.

Разворот бычьего тренда происходит через «медвежий прорыв», который образуется на графике цены валютной пары в случае, если после трёх подряд бычьих «линий» идёт медвежья «линия», и ее минимум ниже всех предыдущих трёх бычьих.

Графически бычьи и медвежьи «прорывы» на трёхлинейном графике представлены на рис. 1.

Также зачастую на малых таймфреймах (ТФ), для сглаживания показаний индикатора, используют графики «двухлинейного прорыва», а на старших ТФ, для увеличений чувствительности индикатора, — четырехлинейного или пятилинейного «прорыва» (рис. 2).

Рассмотрим особенности практического применения трёхлинейного графика для валютных пар: EUR/USD, USD/UAH, USD/RUB, BTC/USD, GBP/USD.

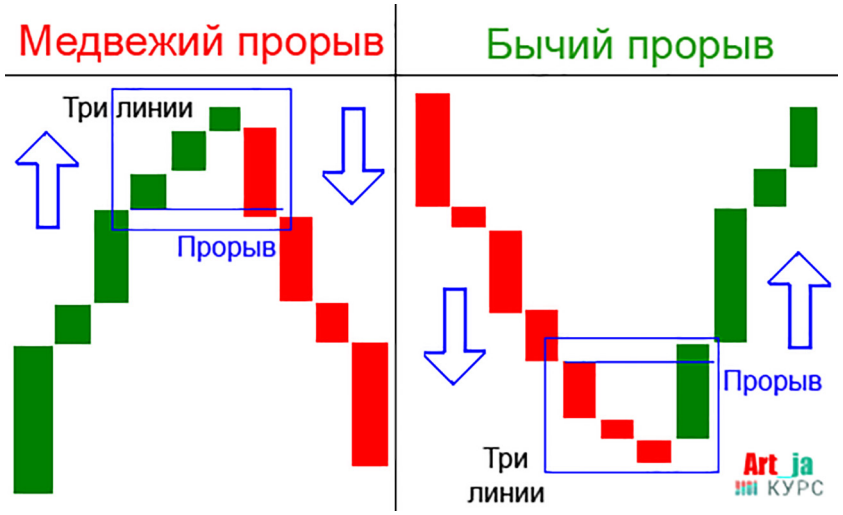

Рис. 1. Бычий и медвежий «прорывы» на трёхлинейном графике прорыва цены валютной пары

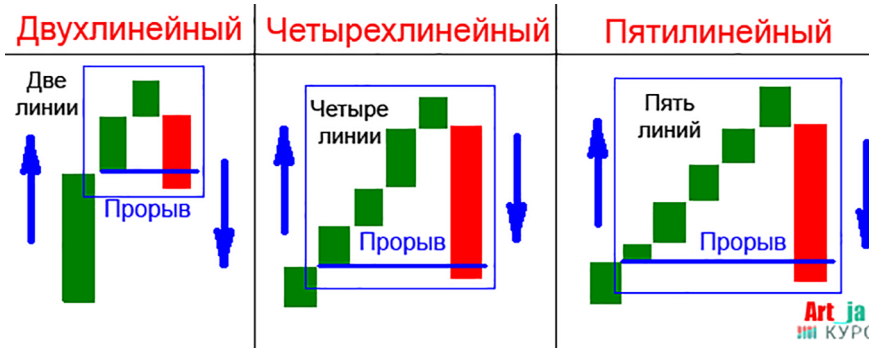

Рис. 2. Двух-, четырех- и пятилинейные прорывы на графике линейного прорыва

1. USD/UAH (пара Доллар США / Гривна). На рис. 3. представлен недельный график трёхлинейного прорыва валютной пары USD/UAH. С 2017 года сформировались три формации: два «медвежьих прорыва» и «один бычий». Первые два «прорыва» были отработаны на 100%, они развернули трендовое движение, третий «прорыв» (медвежий) сформировался в конце 2018 года и сейчас в процессе реализации.

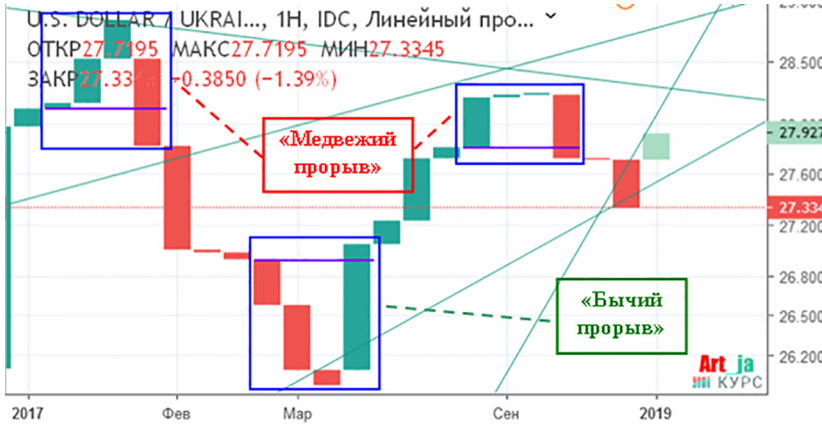

Рис. 3. Недельный график трёхлинейного прорыва валютной пары USD/UAH

Рис. 4. Дневной график трёхлинейного прорыва валютной пары USD/UAH

На рис. 4 представлен дневной график трёхлинейного прорыва на межбанке, на котором отмечены медвежьи и бычьи «прорывы». Также выделен ложный сигнал в марте 2018 года, чтобы такие ситуации не возникали, для дневного графика рекомендуются использовать четырехлинейные «прорывы». На рис. 5 изображен месячный график трёхлинейного прорыва украинской гривны на межбанке.

За последние 20 лет было сформировано лишь две прорывные формации, и они были отработаны на все 100%.

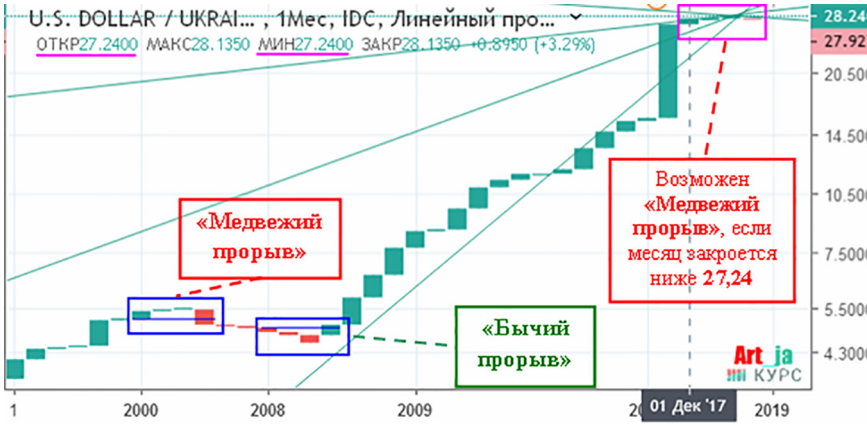

Рис. 5. Месячный график трёхлинейного прорыва валютной пары USD/UAH

На данный момент есть вариант образования «медвежьего прорыва» впервые с 2001 года, для его реализации нужно закрыть месяц ниже 27,24 грн./долл., если это произойдет, то возможно укрепление гривны до 15–20% в 2019–2020 гг., т.е. вплоть до 20 грн./долл. Если рассматривать историю, то подобный «медвежий прорыв» в апреле 2001 года в последствии позволил укрепиться украинской гривне на 17%.

2. USD/RUB (пара Доллар США / российский Рубль). На рис. 6 и 7 представлены дневной и недельный графики трёхлинейного прорыва валютной пары USD/RUB с выделение медвежьих и бычьих «прорывов».

На обоих графиках на данный момент (01/2019) идет бычий тренд после реализации трёхлинейного бычьего «прорыва» в начале 2018 года.

3. BTC/USD (пара Биткоин / Доллар США). Разворот бычьего тренда, случившийся в конце 2017 года на курсе 19891 долл., произошел с начала через «медвежий прорыв» на дневном графике в декабре 2017 года (рис. 8), потом он подтвердился «медвежьим прорывом» на недельном графике в начале 2018 года (рис. 9). В последствии образовался медвежий тренд, который уже обвалил курс биткойна более чем на 80%.

Если рассматривать месячный график (рис. 10), то перспективы у первой криптовалюты крайне не радужные, там тоже недавно

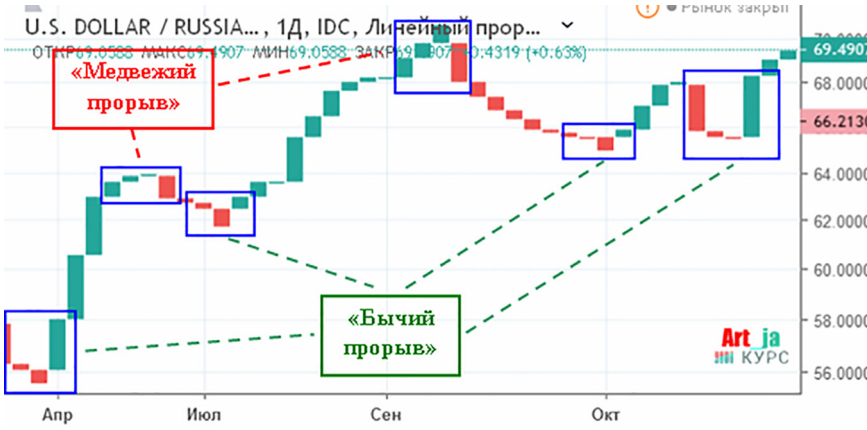

Рис. 6. Дневной график трёхлинейного прорыва валютной пары USD/RUB

Рис. 7. Недельный график трёхлинейного прорыва валютной пары USD/RUB

сформировался «медвежий прорыв», который может продолжить падение в ближайшие месяцы или даже годы.

4. EUR/USD (пара Евро / Доллар США). На рис. 11 представлены типовые отработки медвежьих и бычьих «прорывов» на месячном графике трёхлинейного прорыва валютной пары EUR/USD. На данный момент идет медвежий тренд, который образовался через «медвежий прорыв» в январе 2018 года.

Рис. 8. Дневной график трёхлинейного прорыва валютной пары BTC/USD

Рис. 9. Недельный график трёхлинейного прорыва валютной пары BTC/USD

5. GBP/USD (Британский Фунт стерлингов / Доллар США). На рис. 12 на месячном графике представлены точки разворота тренда через бычьи и медвежьи «прорывы», на данный момент продолжается медвежий тренд для его окончания нужно закрыть месяц выше 1,2951 и тем самым получить «бычий прорыв».

Рис. 10. Месячный график трёхлинейного прорыва валютной пары BTC/USD

Рис. 11. Месячный график трёхлинейного прорыва валютной пары EUR/USD

Выделим преимущества, недостатки и особенности использования графика трёхлинейного прорыва:

1. График работает только при наличии тренда, использование его в период флета или без ярко выраженного тренда — нецелесообразно.

Рис. 12. Месячный график трёхлинейного прорыва валютной пары GBP/USD

2. Следует учитывать, что развороты, согласно данного графика, происходят с опозданием, т.е. цена уже проходит определенное количество пунктов от хаев/лоу. Таким образом, войти в позицию на максимумах или минимумах цены не получится.

3. Целесообразно бычьи или медвежьи «прорывы» использовать комплексно с другими инструментами или индикаторами технического анализа: графическими фигурами, моделями японских свечей и т.д.

4. Для повышения чувствительности графика трёхлинейного прорыва, можно на крупных таймфреймах уменьшать число линий, допустим, до двух. В таком случае мы получаем график двухлинейного прорыва. Для малых ТФ число линий можно повышать до 4–5.

5. Преимуществом данного графика является полное отсутствие субъективности в трактовке со стороны трейдера. Вход в позицию осуществляется на базе образования бычьих или медвежьих «прорывов».

6. Большая часть графических фигур технического анализа могут быть применены и к графикам линейного прорыва. На них могут находиться фигуры вроде «Двойное дно» или «Голова и плечи», линии тренда и уровни поддержки или сопротивления.

Таким образом, были проведены практические исследования по особенностям применения графика трёхлинейного прорыва для прогнозирования разворота тренда на ценовых графиках гривны, рубля, евро, биткойна и фунта. На базе этих исследований графики линейных прорывов можно рекомендовать к широкому применению.

Литература

1. Нисон С. За гранью японских свечей. — М.: Диаграмма, 2001. — 304 с.

2. Пушкин А. А. Прогнозирование наличного и безналичного курса украинской гривны с использование типовых моделей японских свечей, явных и скрытых дивергенций (конвергенций), индикатора RSI / Международный научный журнал «Интернаука». — 2019. — № 2.

3. Pushkin A. Determination of trend reversal on the price chart of the euro, Russian ruble, hryvnia and bitcoin based on the use of graphical figures of technical analysis, candlestick patterns and divergences // International scientific survey of problems of economics, finance and management, Boston. USA. — 2019. — № 1.

4. Прогнозы курса евро, гривны, рубля, биткойна и нефти от Art_ja [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://kurs.com.ua/profile/11676-artja/

Саблук Ольга Олександрівна
здобувач
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

СУТНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підприємництво науковці досліджують в двох аспектах: підприємництво як головна рушійна сила ринку економіки, як гарант задоволення потреб споживачів.

Перший аспект розглядають А. Агєєв [1], М. Вебер [2], Л. Дашков [3], Є. Попова [5], Ф. Хайєк [6]. Так, Є. Попова вважає, що підприємництво, як економічна категорія, є системою економічних відносин за особливою формою організованої системи господарювання, в якій головним суб'єктом є підприємці, що здійснюють комбінацію факторів виробництва на основі самостійної, ініціативної, новаторської, ризикованої, соціально-економічної відповідальності з використанням ринкових регуляторів діяльності, з метою отримання максимально можливих прибутків та задоволення суспільних потреб [5, с. 39].

Л. Дашков дав таке визначення «підприємництво є творчою, економічною діяльністю, спрямованою на забезпечення максимального прибутку на основі розвитку підприємництва, пошуку та реалізації новаторських ідей, здійснення різноманітних нововведень та оволодіння перспективними факторами розвитку, знаходження нових сфер застосування капіталу, ринку продажу і більш досконалих способів обслуговування споживачів, готовності подолати опір середовища і йти на виправданий ризик задля досягнення поставленої мети [3, с. 150].

М. Вебер трактує підприємництво як особливий цивілізаційний феномен. Найбільш важливими ознаками такої підприємницької діяльності німецький соціолог вважає: 1) орієнтацію на товарний ринок; 2) юридично оформлене відділення підприємства від домашнього господарства та 3) раціональну бухгалтерську звітність [2, с. 49].

Відповідно до концепції ідеальних типів М. Вебер конструює ідеальний тип підприємця, відзначаючи в ньому такі риси, як: діловитість, результатом і вираженням якої є отримання прибутку

законним шляхом, діяльність в рамках своєї професії, пунктуальність, справедливість, цінність, смак до азарту та ризику, пошук нових ідей, енергія, воля і наполегливість.

На відміну від М. Вебера, І. Шумпетер вважає підприємницьку діяльність реалізацією нових комбінацій факторів виробництва або різноманітних нововведень. Далі він стверджує, що статус власника абсолютно не обов'язковий для підприємця. Втім, він не уточнює, що конкретно має на увазі: право і статус повного суб'єкта, людини, що об'єднує в своїй особі три функції власності — володіння, розпорядження та використання або право та статус власника. І, нарешті, І. Шумпетер створює «загальний образ» підприємця, якому властиві такі риси, як: особливий виборчий та реалістичний погляд на речі, здатність йти вперед наодинці, не боятися невизначеності та спротиву, здатність впливати на других людей тощо [8, с. 185].

Отже, вищевказані науковці вважають підприємництво особливістю менталітету деяких індивідів, і в цьому сенсі пропонують його розуміти як призвання, а людей які його мають, але практичною підприємницькою діяльністю не займаються, оцінюють як потенційних підприємців.

До другого аспекту відносяться праці Є. Максимов [4], Ф. Хайєк [6], І. Харченко [7]. Є. Максимов вважає підприємництво самостійною, ініціативною діяльністю окремих громадян або груп громадян, яку вони здійснюють на свій страх та ризик, під свою майнову відповідальність і спрямоване, переважно, на одержання економічної вигоди у вигляді прибутку [4, с. 33]; І. Харченко як діяльність людини, що вміє ризикувати, схильна до інновацій, детального прогнозування та аналізу, швидкого прийняття рішень та уміє керувати людьми та процесами [7, с. 58].

Ф. Хайєк кваліфікує підприємницьку діяльність як певну поведінку яка відрізняється пошуковим стилем [6, с. 14].

Друга група науковців доводить, що підприємництво — це особливий вид професійної діяльності, і особи, які ним систематично займаються, відносяться до особливої соціальної групи — професійних підприємців.

Узагальнюючи дослідження окремих учених в галузі підприємницької діяльності (підприємництва), вважаємо за необхідність виділити три компоненти підприємництва. Особистий компонент як особливу продуктивну силу, суб'єкт та фактор підприємницького типу виробництва. Економічна сутність підприємця може бути визначена таким чином: суб'єкт господарювання — це суб'єкт, який особливим способом поєднує фактори виробництва на основі самостійної,

творчої, ініціативної, новаторської та ризикової діяльності під свою відповідальність (соціальну, фінансову, моральну) з метою вилучення максимально можливих прибутків і задоволення суспільних потреб.

Організаційно-управлінський компонент представляє собою модель господарської діяльності, виробничої структури суб'єкта підприємницького типу та системи його управління.

Економічна сутність підприємництва полягає в отриманні підприємницького прибутку, надприбутку на підставі ризикованого інноваційного процесу виробництва та реалізації продукції, що є основою розвитку підприємництва.

Отже, підприємництво — це організація економічної, виробничої та іншої діяльності, що приносить підприємцю прибуток.

Література

1. Агеев А. И. Предпринимательство: проблемы собственности и культуры. Москва: Наука, 1991. — 106 с.

2. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. Избранные произведения / пер. с нем. под ред. Ю. Н. Давыдова. Москва: Прогресс, 1990. — 150 с.

3. Дашков Л. П. Развитие предпринимательской деятельности как важный фактор эффективного функционирования рыночной экономики. Исследования академии коммерческих наук: сб. науч. тр. / под. ред. Л. П. Дашкова. Москва: ИВЦ «Маркетинг», 2000. — С. 3–10.

4. Максимов Е. В. Подготовка будущих специалистов сферы экономики и менеджмента к предпринимательской деятельности в условиях высшего профессионального образования: дис. ... канд. пед. наук. Чебоксары, 2011. — 269 с.

5. Попова Е. А. Управление предпринимательской деятельностью в сельском хозяйстве: дис. ... д-ра эконом. наук. Москва, 2006. 304 с.

6. Хайек Ф. Конкуренция как процедура открытия. Мировая экономика и международные отношения. — 1989. — № 12. — С. 14.

7. Харченко И. М. Формирование умений и навыков предпринимательской деятельности у студентов негосударственных учебных заведений: дис. ... канд. пед. наук. Самара, 1998. — 185 с.

8. Шумпетер Й. Теория экономического развития / пер. с нем. В. С. Автономова. Москва: Прогресс, 1982. — 195 с.

Чайка Тетяна Юріївна
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічного аналізу та обліку
Навчально-науковий інститут економіки,
менеджменту і міжнародного бізнесу
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

Александрова Вікторія Олександрівна
старший викладач кафедри економічного аналізу та обліку
Навчально-науковий інститут економіки,
менеджменту і міжнародного бізнесу
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

ЛОГІСТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ СЕРВІСНИМИ ПОТОКАМИ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Об'єктом логістики є потокові процеси [1]. При цьому деталізація об'єкта логістики традиційно призводить до виділення матеріальних потоків в якості основних, а інформаційних, фінансових і сервісних потоків — в якості супутніх [2]. Готельно-ресторанний бізнес є компонентом індустрії гостинності, яка, згідно з О. М. Верипаєвим, Л. М. Верипаєвою (2010), «за допомогою сервісної діяльності формує рекреаційне та культуростворююче середовище» [3]. Специфікою готельно-ресторанного бізнесу є органічне переплетення і взаємодія послуг та матеріального виробництва як компонентів основної діяльності підприємств даної галузі. Виходячи з цього, вважаємо за доцільне визначати сервісні потоки (поряд з матеріальними) в якості основних потоків логістичного контуру підприємств готельно-ресторанного бізнесу.

Відповідно до Міжнародного стандарту ІСО 9000:2000 «Системи менеджменту якості: основи та словник», послуга — вид продукції, що володіє наступними характеристиками: 1) є нематеріальною;

2) породжується як мінімум однієї діяльністю, обов'язково виконуваної у взаємодії постачальника і замовника; 3) зазвичай передбачає внутрішню діяльність постачальника, спрямовану на задоволення потреб і очікувань замовника [4]. Сервіс — процес надання послуги; діяльність постачальника, яка є необхідною для забезпечення послуги. Сервісні потоки — потоки послуг (нематеріальної діяльності), які генеруються логістичної системою. Потік — динамічний процес; як об'єкт логістики він характеризується наступними основними параметрами: величиною, часом, траєкторією.

З огляду на особливості готельно-ресторанного бізнесу, сервісний потік в цій сфері вважаємо за доцільне деталізувати на зв'язаний з: 1) власне послугами; 2) товарами-послугами; 3) сервісним відкликом. Таке розмежування дуже важливо з точки зору логістичного управління.

Основними традиційними послугами готельно-ресторанного бізнесу є: 1) розміщення (проживання); 2) організація харчування. Також можуть надаватися інші традиційні послуги (які входять або не входять в базову вартість обслуговування): користування телевізором, Wi-Fi; користування баром, медичною аптечкою; послуги з прання і прасування; надання автостоянки; послуги перукарні, салону краси; прокат спортивного та туристичного інвентарю; екскурсійне обслуговування; організація продажу квитків; догляд за тваринами; зберігання речей; послуги сейфа і ін.

Товар-послуга — інноваційна технологія, сенс якої полягає в тому, що покупець (споживач, клієнт) одержує фізичний товар в супроводі послуги, пов'язаної з самим процесом продажу. Таким чином, суб'єктивне сприйняття послуги, пов'язаної з процесом продажу товару, саме по собі викликає попит, потребу клієнта в товарі-послузі. Для готельно-ресторанного бізнесу як для сфери дозвілля роль товарів-послуг в підвищенні конкурентоспроможності дуже значна. Логістичні потоки, пов'язані з виробництвом продуктів-послуг, характеризуються дуже тісною взаємодією між їх сервісної та матеріальної складової. Тому виділення таких потоків в логістичному контурі представляється нам цілком закономірним і обґрунтованим.

Сервісний відгук — технологія реагування на індивідуальні запити клієнтів як перед продажем продукції (товарів, послуг), так і під час післяпродажного обслуговування. Стосовно до готельно-ресторанного бізнесу це означає, по-перше, створення і поширення серед цільової аудиторії каталогів та іншої рекламної продукції, проведення різних інформаційно-розважальних заходів, спрямованих на залучення та ознайомлення клієнтів. По-друге, що стосується післяпродажного

обслуговування, перш за все йдеться про підтримку позитивних емоцій і вражень від вже використаної продукції сфери гостинності. Підтримка іміджу високої престижності, цінності вже спожитої клієнтом продукції готельно-ресторанного бізнесу стимулює людей знову і знову звертатися за подібними послугами і продуктами. Складність, комплексність, розтягнутість сервісного відгуку в часі також вимагає виділення даного виду сервісних логістичних потоків в окрему категорію.

Література

1. Модели и методы теории логистики: учеб. пособ. под ред. В. С. Лукинского. — СПб.: Питер, 2007. — 448 с.

2. Левкин Г. Г. Логистика как предмет внутрифирменного консалтинга при совершенствовании логистической системы предприятия // Вестник Омского университета. Серия «Экономика». — 2010. — № . 3. — С. 113–118.

3. Варипаєв О. М., Варипаєва Л. М. Стратегії сервісу в готельному та ресторанному бізнесі // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. — 2010. — № . 1. — С. 620–626.

4. International Standard ISO 9000: 2000. Quality management systems — Fundamentals and vocabulary. — Available online at: https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/watermarksample.pdf

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТР РАЗВИТИЯ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИЙ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА»

Сборник тезисов научных трудов

XXXVIII МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ: «АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ»

Харьков–Вена–Берлин–Астана

«30» января 2019

Издано в авторской редакции

Адрес: Украина, г. Киев, ул. Павловская, 22, оф. 22
Контактный телефон: +38(044) 222-5-889
E-mail: info@international-science.com
http://international-science.com
http://inter-nauka.com

Подписано в печать 22.02.2019. Формат 60×84/16
Бумага офсетная. Гарнитура SchoolBookAC. Печать на дупликаторе.
Тираж 100. Заказ № 435.
Цена договорная. Напечатано с готового оригинал-макета.

Напечатано в издательстве ООО «Центр учебной литературы»
Свидетельство про внесения субъекта издательской деятельности в государственный реестр издателей, изготовителей и распространителей издательской продукции: Серия ДК № 2458 от 30.03.2006